רות רבה

מדרש רבה

geulaquiz.com

פתיחתא

א וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים (רות א, א), רַבִּי יוֹחָנָן פָּתַח וְאָמַר (תהלים נ, ז): שִׁמְעָה עַמִּי וַאֲדַבֵּרָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מְעִידִין אֶלָּא בְּשׁוֹמְעַ. רַבִּי יוּדָן בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר, לְשֶׁעָבַר הָיוּ קְרוּיִין יִשְׂרָאֵל כִּשְׁאָר כָּל הָאֻמּוֹת (בראשית י, ז): סַבְתָּא וְרַעְמָא וְסַבְתְּכָא, מִכָּאן וָאֵילָךְ אֵין נִקְרָאִין אֶלָּא עַמִּי: שִׁמְעָה עַמִּי וַאֲדַבֵּרָה, מֵאֵין זְכִיתֶם שֶׁתִּקָּרְאוּ עַמִּי, מִוַּאֲדַבֵּרָה, מִמַּה שֶׁדִּבַּרְתֶּם לְפָנַי בְּסִינַי וַאֲמַרְתֶּם (שמות כד, ז): כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁמְעָה עַמִּי, לְשֶׁעָבַר. וַאֲדַבֵּרָה, לֶעָתִיד לָבוֹא. שִׁמְעָה עַמִּי, בָּעוֹלָם הַזֶּה. וַאֲדַבֵּרָה, בָּעוֹלָם הַבָּא. כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִי פִּתְחוֹן פֶּה בִּפְנֵי שָׂרֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁעֲתִידִין לְקַטְרְגָם לְפָנַי וְלוֹמַר רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, אִלּוּ עוֹבְדִין עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאִלּוּ עוֹבְדִין עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אִלּוּ גִּלּוּ עֲרָיוֹת וְאִלּוּ גִּלּוּ עֲרָיוֹת, אִלּוּ שָׁפְכוּ דָמִים וְאִלּוּ שָׁפְכוּ דָמִים, אִלּוּ יוֹרְדִין לְגַן עֵדֶן וְאִלּוּ יוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם. אוֹתָהּ שָׁעָה סָנֵיגוֹרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּתֵּק, הֲדָא הִיא דְתֵימָא (דניאל יב, א): וּבָעֵת הַהִיא יַעֲמֹד מִיכָאֵל, וְכִי יֵשׁ יְשִׁיבָה לְמַעְלָה, וְהָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא אֵין יְשִׁיבָה לְמַעְלָה, דִּכְתִיב (דניאל ז, טז): קָרֵבְת עַל חַד מִן קָאֲמַיָּא, מַהוּ דֵין לָשׁוֹן קָאֲמַיָּא, קַיָּימָא, דִּכְתִיב (ישעיה ו, ב): שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ. וּכְתִיב (מלכים א כב, יט) (דברי הימים ב יח, יח): וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עֹמְדִים עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ, וְאַתָּה אוֹמֵר יֵעָמֵד. מַהוּ יֵעָמֵד, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (איוב לב, טז): וְהוֹחַלְתִּי כִּי לֹא יְדַבֵּרוּ [כי עמדו לא ענו עוד]. אוֹמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִשְׁתַּתֵּק סָנֵיגוֹרְיָא עַל בָּנַי, חַיֶּיךָ שֶׁאֲנִי מְדַבֵּר בְּצָדָקָה וּמוֹשִׁיעַ אֶת בָּנַי. בְּאֵיזוֹ צְדָקָה, רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן, חַד אָמַר בִּצְדָקָה שֶׁעָשִׂיתֶם אֶת עוֹלָמִי, עַל שֶׁקִּבַּלְתֶּם אֶת תּוֹרָתִי, שֶׁאִלּוּ לֹא קִבַּלְתֶּם אֶת תּוֹרָתִי, הָיִיתִי מַחֲזִיר אוֹתוֹ לְתֹהוּ וָבֹהוּ, דְּאָמַר רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא (תהלים עה, ד): נְמוֹגִים אֶרֶץ וְכָל יֹשְׁבֶיהָ, כְּבָר הָיָה הָעוֹלָם מִתְמוֹגֵג וְהוֹלֵךְ, אִלּוּלֵי שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנַי הַר סִינַי וכו׳, וּמִי בִּסֵּם אֶת הָעוֹלָם (תהלים עה, ד): אָנֹכִי תִכַּנְתִּי עַמּוּדֶיהָ, בְּזְכוּת אָנֹכִי תִּכַּנְתִּי עַמּוּדֶיהָ סֶלָה. וְחַד אָמַר בִּצְדָקָה שֶׁעֲשִׂיתֶם אֶת עַצְמְכֶם עַל שֶׁקִּבַּלְתֶּם אֶת תּוֹרָתִי, שֶׁאִלּוּלֵי כֵּן הָיִיתִי מְכַלֶּה אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים. (תהלים נ, ז): אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אָנֹכִי, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר דַּיֶּךָּ אֲנִי פַּטְרוֹנְךָ. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי פַּטְרוֹנֶךָ, מַה פַּטְרוֹנֵי מְהֻגֵּי בְּדִינָא. תָּאנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, אֱלֹהִים אָנֹכִי לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וְלֹא יַחַדְתִּי שְׁמִי אֶלָּא עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל, אֵין אֲנִי נִקְרָא אֱלֹהֵי כָּל הָאֻמּוֹת, אֶלָּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אָנֹכִי. רַבִּי יוּדָן פָּתַר קְרָיָיא בְּמֹשֶׁה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, אַף עַל פִּי שֶׁקְּרָאתִי אוֹתְךָ אֱלֹהִים לְפַרְעֹה, אֱלֹהֶיךָ אָנֹכִי, אֲנִי עַל גַּבְּךָ. רַבִּי אַבָּא בַּר יוּדָן פָּתַר קְרָיָיא בְּיִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁקְּרָאתִי אֶתְכֶם אֱלֹהִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פב, ו): אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם, אֱלֹהֶיךָ אָנֹכִי, דְּעוּ שֶׁאֲנֹכִי עַל גַּבֵּיכֶם. רַבָּנָן פָּתְרֵי קְרָיָיא בְּדָיָנִים, אַף עַל פִּי שֶׁקְּרָאתִי אֶתְכֶם אֱלֹהִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב, כז): אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל, דְּעוּ שֶׁאֲנִי עַל גַּבֵּיכֶם, וְחָזַר וְאָמַר לְיִשְׂרָאֵל אֲנִי חָלַקְתִּי כָּבוֹד לַדַּיָּנִים וְקָרָאתִי אוֹתָם אֱלֹהִים, וְהֵן מְבַזִּים אוֹתָם, אוֹי לַדּוֹר שֶׁשָּׁפְטוּ אֶת שׁוֹפְטֵיהֶם.

ב וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים, (משלי יט, טו): עַצְלָה תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה, עַל יְדֵי שֶׁנִּתְעַצְּלוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת גְּמוּל חֶסֶד לִיהוֹשֻׁעַ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יהושע כד, ל): וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ מִצָּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ, אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה חֲזַרְנוּ עַל כָּל הַמִּקְרָא וְלֹא מָצִינוּ מָקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ גַּעַשׁ, וּמַהוּ הַר גַּעַשׁ, עַל יְדֵי שֶׁנִּתְגָּעֲשׁוּ יִשְׂרָאֵל מֵעֲשׂוֹת גְּמִילוּת חֶסֶד לִיהוֹשֻׁעַ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נֶחְלְקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָיְתָה חֹלוֹקָה חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִדַּאי, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִין בִּמְלַאכְתָּן, זֶה עוֹסֵק בְּשָׂדֵהוּ, זֶה עוֹסֵק בְּכַרְמוֹ, וְזֶה עוֹסֵק בְּזֵיתָיו, וְזֶה עוֹסֵק בְּפִצּוּמוֹ לְפָרֵשׁ (יהושע כד, ל): וְנָפַשׁ רִמְיָה תִּרְעָב, נִתְגָּעֲשׁוּ מֵעֲשׂוֹת גְּמִילוּת חֶסֶד לִיהוֹשֻׁעַ, וּבִקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַרְעִישׁ אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עַל יוֹשְׁבָיו, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (תהלים יח, ח): וַתִּגְעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ. וְנָפַשׁ רִמְיָה תִּרְעָב, עַל שֶׁהָיוּ מְרַמִּין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מֵהֶם עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, לְכָךְ הִרְעִיבָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, דִּכְתִיב (שמואל א ג, א): וּדְבַר ה׳ הָיָה יָקָר בַּיָּמִים הָהֵם. דָּבָר אַחֵר, עַצְלָה תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה, עַל יְדֵי שֶׁנִּתְעַצְּלוּ יִשְׂרָאֵל מִלַּעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בִּימֵי אֵלְיָהוּ, תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה, רָבְתָה הַנְּבוּאָה. רָבְתָה, וְאַתְּ אָמַרְתְּ תַּפִּיל, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר נָפַל שַׁעֲרֵיהוֹן דְּפוּרְיָא. אָמַר רַבִּי סִימוֹן כְּאִינִישׁ דַּאֲמַר לְחַבְרֵיהּ הָא סַקָּא וְהָא סַלְעָא וְהָא סָאָה קוּם אֱכֹל. דְּאָמַר רַבִּי דְרוֹסָא שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְבִיאִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בִּימֵי אֵלְיָהוּ, רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר מֵאָה וְעֶשְׂרִים רִבּוֹא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִגְּבַת וְעַד אַנְטִיפְרָס שִׁשִּׁים רִבּוֹא עֲיָרוֹת הָיוּ, וְאֵין לְךָ עֲיָרוֹת מְקוֹלְקָלוֹת מֵהֶן מִבֵּית אֵל וִירִיחוֹ, יְרִיחוֹ עַל שְׁאֲרָהּ יְהוֹשֻׁעַ, בֵּית אֵל עַל שֶׁהָיוּ עֲגָלִים שֶׁל יָרָבְעָם עוֹמְדִים שָׁם, וּכְתִיב (מלכים ב ב, ג): וַיֵּצְאוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל אֶל אֱלִישָׁע, נְבִיאִים, אֵין נְבִיאִים פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם, וּמִפְּנֵי מָה לֹא נִתְפָּרְסְמָה נְבוּאָתָם, שֶׁלֹּא הָיָה בָּהּ צֹרֶךְ לְדוֹרוֹת. אֲמַר מֵעַתָּה כָּל נְבוּאָה שֶׁאֵינָהּ צֹרֶךְ לְדוֹרוֹת לֹא נִתְפָּרְסְמָה, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא וּמְבִיאָן עִמּוֹ וְתִתְפָּרְסֵם נְבוּאָתָם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (זכריה יד, ה): וּבָא ה׳ אֱלֹהַי כָּל קְדֹשִׁים עִמָּךְ. וְנָפַשׁ רִמְיָה תִּרְעָב, עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ מְרַמִּים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מֵהֶם עוֹבְדִין לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּמֵהֶם עוֹבְדִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הוּא שֶׁאֵלְיָהוּ אוֹמֵר לָהֶם (מלכים א יח, כא): עַד מָתַי אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים. תִּרְעָב, הִרְעִיבָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּימֵי אֵלְיָהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יז, א): חַי ה׳ אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו. דָּבָר אַחֵר, עַצְלָה תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה, עַל יְדֵי שֶׁנִּתְעַצְּלוּ יִשְׂרָאֵל מִלַּעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בִּימֵי שׁוֹפְטִים, תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה. וְנָפַשׁ רִמְיָה תִּרְעָב, עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ מְרַמִּים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מֵהֶם עוֹבְדִין לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּמֵהֶם עוֹבְדִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הִרְעִיבָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּרְעָבוֹן בִּימֵי שׁוֹפְטֵיהֶם.

ג וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב, (משלי כא, ח): הַפַּכְפְּכָּךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וָזָר, זֶה עֵשָׂו הָרָשָׁע שֶׁהוּא מִתְהַפֵּךְ וּבָא עַל יִשְׂרָאֵל בִּגְזֵרוֹת, גְּנֵבְתּוּן לָא גְנֵבְנוּן, קְטַלְתּוּן לָא קְטַלְנוּן, לָא גְנֵבְתָּ מֵאן גְּנֵב עִמָּךְ, לָא קְטַלְתָּ מֵאן קְטַל עִמָּךְ, קָנֵיס לְהוֹן, יַזְמֵי לְהוֹן, אַיְיתֵי אַרְנוֹנָךְ, אַיְיתֵי גּוּלְגַּלְתָּךְ, אַיְיתֵי דִימוֹסָךְ. אִישׁ זֶה עֵשָׂו הָרָשָׁע,

שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה, כז): וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד. וָזָר, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ זָר לַמִּלָּה וְזָר לַמִּצְווֹת. וְזַהּ זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא נוֹהֵג עִמּוֹ בְּמִדּוֹת יְשָׁרוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּפוֹעֵל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה עִם בַּעַל הַבַּיִת בֶּאֱמוּנָה. דָּבָר אַחֵר, הַמַּכְפִּיד דֶּרֶךְ אִישׁ, אֵלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁמְּהַפְּכִין וּבָאִין עַל יִשְׂרָאֵל בִּגְזֵרוֹת. אִישׁ, הַבָּאִים מִנֹּחַ שֶׁנִּקְרָא אִישׁ. וָזָר, שֶׁהֵם עוֹבְדִין עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְזַהּ יָשָׁר פָּעֲלוֹ, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנּוֹהֵג עִמָּהֶם בְּיַשְׁרוּת. רַבִּי אַחָא אָמַר הַמַּכְפִּיד דֶּרֶךְ, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב, כ): כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה. אִישׁ (שופטים כא, א): וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע. וָזָר, שֶׁעָשׂוּ עַצְמָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּזָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ה, ז): בַּה׳ בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ. וְזַהּ, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנּוֹהֵג עִמָּהֶם בְּמִדַּת יֹשֶׁר בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְנוֹתֵן שְׂכָרָם שָׁלֵם לָעָתִיד, כְּאָמָּן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בֶּאֱמוּנָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בָּנַי סַרְבָנִין הֵן, לְכַלּוֹתָן אִי אֶפְשָׁר, לְהַחֲזִירָן לְמִצְרַיִם אִי אֶפְשָׁר, לְהַחֲלִיפָם בְּאָמָּה אַחֶרֶת אֵינִי יָכוֹל, אֶלָּא מָה אֶעֱשֶׂה לָהֶם, חֲרִינִי מְיִקָּרָן בִּיסוּרִים, וּמְצָרְפָן בִּרְעָבוֹן, בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים, הֲדָא הוּא דִכְתִיב: וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ.

ד רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן פָּתַח (דברים לב, כ): וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם, לְבֵן מֶלֶךְ שֶׁיָּצָא לַשּׁוּק וּמַכָּה וְאֵינוֹ לוֹקֶה, מְבַזֶּה וְאֵינוֹ מִתְבַּזֶּה, וְהָיָה עוֹלֶה אֵצֶל אָבִיו בְּמִרוּצָה, אָמַר לוֹ אָבִיו מַה אַתְּ סָבוּר שֶׁבְּכְבוֹדְךָ אַתְּ מִתְכַּבֵּד, אֵין אַתְּ מִתְכַּבֵּד אֶלָּא בִּכְבוֹדִי, מֶה עָשָׂה אָבִיו הִפְלִיג דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, וְלֹא הָיָה בִּרְיָה מַשְׂגַּחַת עָלָיו. כָּךְ בְּשָׁעָה שֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם נָפְלָה אֵימָתָן עַל כָּל הָאֻמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, יד): שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְּלָשֶׁת אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד, כֵּיוָן שֶׁבָּאוּ לִידֵי עֲבֵרוֹת וּמַעֲשִׂים רָעִים, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָה אַתֶּם סְבוּרִים שֶׁבִּכְבוֹדְכֶם אַתֶּם מִתְכַּבְּדִים, אֵין אַתֶּם מִתְכַּבְּדִים אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹדִי, מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִפְלִיג דַּעְתּוֹ מֵהֶם קִימְעָא וּבָאוּ עֲמָלֵקִים וְנִזְדַּוְּגוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יז, ח): וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם. וְעוֹד בָּאוּ כְּנַעֲנִים וְנִזְדַּוְּגוּ לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא, א): וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין בָּכֶם אֱמָנָה שֶׁל מַשָּׁש, אֵין אַתֶּם מַאֲמִינִין לְדִבְרֵיכֶם, הֲפַכְפָּכִין אַתֶּם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב, כ): כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא אֵמֶן בָּם. אָמֵן כְּתִיב, בְּשָׁעָה שֶׁהַנְּבִיאִים מְבָרְכִין אוֹתָן לֹא פָּתַח אֶחָד מֵהֶם לוֹמַר אָמֵן, עַד שֶׁאָמְרוּ יִרְמְיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יא, ה): וָאַעַן וָאֹמַר אָמֵן ה׳. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲפַכְפָּכִין אַתֶּם, טַרְחָנִין הֵם, סַרְבָנִין הֵם, לְכַלּוֹתָן אִי אֶפְשָׁר, לְהַחֲזִירָן לְמִצְרַיִם אִי אֶפְשָׁר, לְהַחֲלִיפָן בְּאוּמָּה אַחֶרֶת אִי אֶפְשָׁר וכו׳.

ה רַבִּי נְחֶמְיָה פָּתַח (יחזקאל יג, ד): כְּשֻׁעָלִים בָּחֳרָבוֹת נְבִיאֶיךָ יִשְׂרָאֵל הָיוּ, מָה הַשּׁוּעָל הַזֶּה מְצַפֶּה בָּחֳרָבוֹת לִכְשֶׁיִּרְאֶה בְּנֵי אָדָם לְאֵיזֶה צַד יְהֵי בּוֹרֵחַ, כָּךְ כְּשֻׁעָלִים בָּחֳרָבוֹת [נביאיך], לֹא עֲלֵיתֶם בַּפְּרָצוֹת כְּמשֶׁה, לְמִי הָיָה דוֹמֶה משֶׁה רַבֵּנוּ, לְרוֹעֶה נֶאֱמָן שֶׁנָּפְלָה גֶּדֶר סָמוּךְ לַחַשְׁכָּה, עָמַד וּגְדָרָהּ מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ, נִשְׁתַּיֵּיר פִּרְצָה וְלֹא הָיָה לוֹ שָׁעָה לְגָדְרָה, וְעָמַד הוּא בְּתוֹךְ הַפִּרְצָה, בָּא אֲרִי וְעָמַד כְּנֶגְדּוֹ, בָּא זְאֵב וְעָמַד כְּנֶגְדּוֹ, אֲבָל אַתֶּם לֹא עֲמַדְתֶּם בְּתוֹךְ הַפִּרְצָה כְּמשֶׁה, שֶׁאִלּוּ עֲלֵיתֶם בַּפְּרָצוֹת כְּמשֶׁה, הֱיֵיתֶם יְכוֹלִין לַעֲמֹד בַּמִּלְחָמָה בְּיוֹם אַף ה׳.

ו וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ, כֵּיוָן דַּאֲתַת עָקְתָה אֲזַלְתְּ לָךְ וּשְׁבַקְתְּ לְהוֹן, וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה. זֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים קמד, יד): אַלּוּפֵינוּ מְסֻבָּלִים, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר סוֹבְלִין אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא מְסֻבָּלִים, בְּשָׁעָה שֶׁהַקְּטֵנִים סוֹבְלִין אֶת הַגְּדוֹלִים, אֵין פֶּרֶץ, אֵין פִּרְצָה שֶׁל מַגֵּפָה, כְּמָה דְתֵימָא (תהלים קו, כט): וַתִּפְרָץ בָּם מַגֵּפָה. וְאֵין יוֹצֵאת, אֵין יְצִיאָתָהּ שֶׁל מַגֵּפָה, כְּמָה דְתֵימָא (ויקרא ט, כד): וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה׳, אֵין צְוָחָה, אֵין צְוָחָה שֶׁל מַגֵּפָה, כְּמָה דְתֵימָא (במדבר טז, לד): וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם. רֵישׁ לָקִישׁ מְסָרֵס קְרָא, בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּדוֹלִים סוֹבְלִים אֶת הַקְּטַנִּים, אֵין פֶּרֶץ שֶׁל גָּלוּת, דִּכְתִיב (עמוס ד, ג): וּפְרָצִים תֵּצֶאנָה. וְאֵין יוֹצֵאת שֶׁל גָּלוּת, דִּכְתִיב (ירמיה טו, א): שַׁלַּח מֵעַל פָּנַי וְיֵצֵאוּ. וְאֵין צְוָחָה שֶׁל גָּלוּת, דִּכְתִיב (ירמיה ח, יט): הִנֵּה קוֹל שַׁוְעַת בַּת עַמִּי, וּכְתִיב (ירמיה יד, ב): וְצִוְחַת יְרוּשָׁלַיִם עָלָתָה. רַבִּי לוּלְיָאנִי אָמַר בְּשָׁעָה שֶׁהַקְּטַנִּים שׁוֹמְעִים אֶת הַגְּדוֹלִים וְאֵין הַגְּדוֹלִים נוֹשְׂאִין מַשָּׂאן שֶׁל קְטַנִּים, עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר (ישעיה ג, יד): ה׳ בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא. וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ, כַּד אַתַת עָקְתָא אֲזַלְתְּ לָךְ וּשְׁבַקְתְּ לְהוֹן, וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה.

ז רַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּא רַבָּה וְרַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר, הַמִּדְרָשׁ הַזֶּה עָלָה בְּיָדֵינוּ מִן הַגּוֹלָה, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי, צָרָה. רַבִּי חִיָּא רַבָּה כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי, מְשַׁמֵּשׁ צָרָה וְשִׂמְחָה, אִם צָרָה אֵין כַּיּוֹצֵא בָהּ, אִם שִׂמְחָה אֵין כַּיּוֹצֵא בָהּ. רַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר חֲמִשָּׁה בִּימֵי הֵם (בראשית יד, א): וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל, מַה צָּרָה הָיְתָה שָׁם, עָשׂוּ מִלְחָמָה, לְאוֹהֲבוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהָיָה שָׁרוּי בְּמִדְינָה וּבִשְׁבִילוֹ הָיָה הַמֶּלֶךְ נִזְקָק לְמִדְינָה, פַּעַם אַחַת בָּאוּ הַבַּרְבָּרִיִּין וְנִזְדַּוְּגוּ לוֹ, אוֹמְרִים אוֹי לָנוּ שֶׁאֵין הַמֶּלֶךְ נִזְקָק לַמְּדִינָה כְּמוֹת שֶׁהָיָה, כָּךְ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּזְכוּת אַבְרָהָם אָבִינוּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית יד, ז): וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט הִיא קָדֵשׁ. אָמַר רַבִּי אַחָא לֹא בָּאוּ לְהִזְדַּוֵּג אֶלָּא לְגַלְגֵּל עֵינוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַיִן שֶׁעָשְׂתָה מִדַּת הַדִּין בָּעוֹלָם אַתֶּם מְבַקְּשִׁים לְסַמּוֹתָהּ. הִיא קָדֵשׁ, אָמַר רַבִּי אַחָא הוּא קָדֵשׁ, הוּא אַבִינוּ אַבְרָהָם שֶׁקִּדֵּשׁ שְׁמוֹ בְּכִבְשַׁן הָאֵשׁ, וְכֵיוָן שֶׁבָּאוּ אוֹתָם הַמְּלָכִים וְנִזְדַּוְּגוּ לוֹ הִתְחִילוּ הַכֹּל צוֹוְחִים וַוי, וֶוֵי וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל. (ישעיה ז, א): וַיְהִי בִּימֵי אָחָז, מַה צָּרָה הָיְתָה שָׁם, (ישעיה ט, יא): אֲרָם מִקֶּדֶם וּפְלִשְׁתִּים מֵאָחוֹר, לְבֵן מְלָכִים שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ פַּדְגּוֹג אֶחָד לַהֲמִיתוֹ, אָמַר אוֹתוֹ פַּדְגּוֹג אִם אֲנִי מְמִיתוֹ חֲרִינִי חַיָּב לַמַּלְכוּת, אֶלָּא חֲרִינִי מוֹשֵׁךְ מֵינִקְתּוֹ וּמַעֲצָמוֹ הוּא מֵת. כָּךְ אָמַר אָחָז, אִם אֵין גְּדֵיִים אֵין תְּיָישִׁים, אִם אֵין תְּיָישִׁים אֵין צֹאן, אִם אֵין צֹאן אֵין רוֹעֶה. כָּךְ אָחָז הָיָה סָבוּר בְּדַעְתּוֹ לוֹמַר אִם אֵין קְטַנִּים אֵין גְּדוֹלִים, אִם אֵין גְּדוֹלִים אֵין תַּלְמִידִים, וְאִם אֵין תַּלְמִידִים אֵין חֲכָמִים, וְאִם אֵין חֲכָמִים

אֵין בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאִם אֵין בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת כִּבְיָכוֹל אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ עַל הָעוֹלָם, אֶלָּא הֲרֵינִי אוֹחֵז בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (ישעיה ח, טז): צוֹר תְּעוּדָה חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אָחָז, שֶׁאָחַז בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. רַבִּי יַעֲקֹב בְּשֵׁם רַבִּי אָבִין אָמַר יְשַׁעְיָה (ישעיה ח, טז): וְחִכִּיתִי לַה׳ הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב, אֵין לְךָ שָׁעָה קָשָׁה כְּאוֹתָהּ שָׁעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לא, יח): וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּמֵאוֹתָהּ שָׁעָה וְקָוֵיתִי לוֹ, שֶׁאָמַר (דברים לא, כא): כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ, מַה הוֹעִיל לוֹ (ישעיה ח, יח): הִנֵּה אָנֹכִי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי ה׳, וְכִי יְלָדָיו הָיוּ וַהֲלֹא תַּלְמִידָיו הָיוּ, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ חֲבִיבִין עָלָיו כִּבְנָיו, וְכֵיוָן שֶׁאָחַז בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת הִתְחִילוּ צוֹוְחִין וַוי, וֶהֱוֵי וַיְהִי בִּימֵי אָחָז. (ירמיה א, ג): וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים, מַה צָּרָה הָיְתָה שָׁם, רָאִיתִי אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה תֹהוּ וָבֹהוּ וְאֶל הַשָּׁמַיִם וְאֵין אוֹרָם, לְמֶלֶךְ שֶׁשָּׁלַח פְּרוֹסְטִיגְמָא שֶׁלּוֹ לַמְּדִינָה, מָה עָשׂוּ לוֹ בְּנֵי הַמְּדִינָה, נָטְלוּ אוֹתָהּ וּקְרָעוּהָ וּשְׂרָפוּהָ בָּאֵשׁ, אָמְרוּ אוֹי לָנוּ כְּשֶׁיַּרְגִּישׁ הַמֶּלֶךְ בְּדָבָרִים אֵלּוּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ירמיה לו, כג): וַיְהִי כִּקְרוֹא יְהוּדִי שָׁלֹשׁ דְּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה, תְּלָתָא אַרְבְּעָה פְּסוּקִים, כֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ לַפָּסוּק הַחֲמִישִׁי הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ, מִיָּד יִקְרָעָהּ בְּתַעַר הַסֹּפֵר וְהַשְׁלֵךְ אֶל הָאֵשׁ אֲשֶׁר אֶל הָאָח עַד תֹּם כָּל הַמְּגִלָּה עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הָאָח. כֵּינָן שֶׁרָאוּ כֵּן הִתְחִילוּ צוֹוְחִים וַוי, וֶהֱוֵי וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים. (אסתר א, א): וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, מַה צָּרָה הָיְתָה שָׁם, לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים. לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ כֶּרֶם וְנִזְדַּוְּגוּ לוֹ שִׁלְשָׁה שׁוֹנְאִים, הָאֶחָד הִתְחִיל מְקַטֵּף בָּעוֹלֵלוֹת, וְהַשֵּׁנִי מְזַנֵּב בָּאֶשְׁכּוֹלוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁי בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת כָּל הַגְּפָנִים. כָּךְ פַּרְעֹה הָרָשָׁע הִתְחִיל מְקַטֵּף בָּעוֹלֵלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א, כב): כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ. נְבוּכַדְנֶצַּר הָרָשָׁע הִתְחִיל מְזַנֵּב בָּאֶשְׁכּוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב כד, טז): הֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף. רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה אָמַר הֶחָרָשׁ אֶלֶף וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כֻּלָּן אֶלֶף. רַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ הַבַּלְיוֹטִין. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. הָמָן הָרָשָׁע בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת כָּל הַבֵּיצָה, אָמְרֵי זָבִין בְּבֵיעָתָא (אסתר ג, יג): לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד, וְכֵינָן שֶׁרָאוּ כֵּן הִתְחִילוּ צוֹוְחִין וַוי, וֶהֱוֵי וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ. וַיְהִי בִּימֵי שִׁפֹּט הַשֹּׁפְטִים, מַה צָּרָה הָיְתָה שָׁם, וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ, לְמִדְינָה שֶׁהָיְתָה חַיֶּיבֶת לִיפְסֵי לַמֶּלֶךְ, מֶה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שָׁלַח טַמִּיאוֹן לִגְבוֹתָהּ, נָטְלוּ אוֹתוֹ וְהִלְקוּהוּ וְגָבוּ אוֹתוֹ, אָמְרוּ מַה שֶּׁהָיָה מְבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת לָנוּ עָשִׂינוּ לוֹ. כָּךְ בִּימֵי שִׁפֹּט הַשֹּׁפְטִים הָיָה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהָיָה הַדַּיָּן מְבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ דִּין, וְהָיָה הוּא בָּא וּמַלְקֶה הַדַּיָּן, וְאָמַר מַה דְּבָעָא מֶעֱבַד לִי עֲבַדְתִּי לֵיהּ, אוֹי לַדּוֹר שֶׁשּׁוֹפְטָיו נִשְׁפָּטִין, וֶהֱוֵי וַיְהִי בִּימֵי שִׁפֹּט הַשֹּׁפְטִים. שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי אַבָּא אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר צָרָה וְשִׁמְחָה, אִם צָרָה אֵין צָרָה כְּמוֹתָהּ, אִם שִׁמְחָה אֵין שִׁמְחָה כְּמוֹתָהּ בָּעוֹלָם. אֲתָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי וַעֲבָדָהּ פַּלְגָּא, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי צָרָה, וְהָיָה שִׁמְחָה, וְהָא כְתִיב (בראשית א, ג): וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר, אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ אוֹרָה שֶׁל שִׂמְחָה, שֶׁלֹּא זָכָה הָעוֹלָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָהּ אוֹרָה, שֶׁאוֹתָהּ אוֹרָה שֶׁנִּבְרֵאת בְּיוֹם רִאשׁוֹן אָדָם צוֹפֶה מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְכֵינָן שֶׁרָאָה שֶׁעֲתִידִין רְשָׁעִים לְצֵאת, כְּדוֹר אֱנוֹשׁ וְאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה וּכְאַנְשֵׁי סְדוֹם, לְקָחָהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (איוב לח, טו): וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם, וּגְנָזוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צז, יא): אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק. מֵיתִיבִין לֵיהּ וְהָכְתִיב (בראשית א, א): וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד, אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ שִׂמְחָה, שֶׁעֲתִידִין שָׁמַיִם לְהִבָּלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נא, ו): כִּי שָׁמַיִם כֶּעָשָׁן נִמְלָחוּ, מֵיתִיבִין לֵיהּ וְהָא כְתִיב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי, וּשְׁלִישִׁי, וּרְבִיעִי, חֲמִישִׁי, וְשִׁשִּׁי. אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ שִׂמְחָה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית צְרִיכִים עֲשִׂיָּה, כְּגוֹן הַמַּרְדָּל צָרִיךְ לְהַמְתִּיקוֹ, הַתּוּרְמוֹסִין צְרִיכִין לְמָתֵק, הַחִטִּים צְרִיכִין לְטָחֵן. וְהָא כְתִיב (בראשית לט, ב): וַיְהִי ה׳ אֶת יוֹסֵף, אָמַר אַף הִיא אֵינָהּ שִׂמְחָה, דִּכְתִיב (בראשית מ, טו): כִּי שָׂמוֹ אֹתִי בַּבּוֹר. וְהָא כְתִיב (במדבר ז, א): וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה, אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ שִׂמְחָה, שֶׁבּוֹ נִגְנַז בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות מ, לה): וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. וְהָא כְתִיב (יהושע ה, יג): וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ שִׂמְחָה, שֶׁבּוֹ קָרַע יְהוֹשֻׁעַ שִׂמְלוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ז, ו): וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שִׂמְלֹתָיו. וְהָא כְתִיב (ויקרא ט, א): וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ שִׂמְחָה, שֶׁבּוֹ מֵתוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא. וְהָא כְתִיב (שמואל ב ז, א): וַיְהִי כִּי יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ, אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ שִׂמְחָה, שֶׁבּוֹ בָּא נָתָן הַנָּבִיא וְאָמַר לוֹ (מלכים א ח, יט): רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבָּיִת. אָמְרֵי לֵיהּ אָמְרִינַן אֲנַן דִּידָן, אֱמֹר אַתְּ דִּידָךְ, אָמַר לָהֶם (יואל ד, יח): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִטְּפוּ הֶהָרִים עָסִיס. (זכריה יד, ח): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם חַיִּים. (ישעיה יא, יא): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף ה׳ שֵׁנִית יָדוֹ. (ישעיה ז, כא): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יְחַיֶּה אִישׁ. (ישעיה כז, יג): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל. (ישעיה ד, ג): וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם. מֵיתִיבִין לֵיהּ וְהָא כְתִיב (ירמיה לח, כח): וְהָיָה כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלָיִם, אָמַר לָהֶם אַף הִיא אֵינָהּ צָרָה, אֶלָּא שִׂמְחָה, שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם נָטְלוּ יִשְׂרָאֵל אוֹפְכִין שִׁלְמָה עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם בַּיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. סְלִיק פְּתִיחְתָא דְרוּת רַבָּה

פרשה א

א וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹּט הַשֹּׁפְטִים (רות א, א), אוֹי לַדּוֹר שֶׁשָּׁפְטוּ אֶת שׁוֹפְטֵיהֶם, וְאוֹי לַדּוֹר שֶׁשּׁוֹפְטָיו צְרִיכִין לְהָשָׁפֵט, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ב, יז): וְגַם אֶל שֹׁפְטֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ, וּמִי הָיוּ, רַב אָמַר בָּרָק וּדְבוֹרָה הָיוּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר, שַׁמְגַּר וְאֲהוּד הָיוּ. רַב הוּנָא אָמַר דְּבוֹרָה וּבָרָק וְיָעֵל הָיוּ, שִׁפֹּט חַד, שִׁפְטִים תְּרִין, הַשֹּׁפְטִים תְּלָתָא.

ב רַבִּי שָׁאַל לְרַבִּי בְּצַלְאֵל, מַהוּ דִכְתִיב (הושע ב, ז): כִּי זָנְתָה אִמָּם, אֻפְּשָׁר שֶׁשָּׂרָה אִמֵּנוּ זוֹנָה הָיְתָה. אָמַר לוֹ חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא אֵימָתַי דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְבַּזִּין בְּפָנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשָׁעָה שֶׁבַּעְלֵיהֶן מְבַזִּין אוֹתָם, אֶתָּא רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַבְדִּימִי וְעָבְדֵיהּ שְׁמוּעָה, אֵימָתַי דִּבְרֵי תוֹרָה נַעֲשִׂין כְּזוֹנוֹת בְּפָנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, בְּשָׁעָה שֶׁבַּעְלֵיהֶן מְבַזִּין אוֹתָם. רַבִּי יוֹחָנָן מַיְיתֵי לָהּ מֵהָכָא (קהלת ט, טז): וְחָכְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָה, וְכִי חָכְמָתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה מִסְכֵּן, בְּזוּיָה הָיְתָה, אֶלָּא מַהוּ מִסְכֵּן מִי שֶׁהוּא בָּזוּי בִּדְבָרָיו, כְּגוֹן זָקֵן יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ (דברים טז, יט): לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט, וְהוּא מַטֶּה מִשְׁפָּט. לֹא תַכִּיר פָּנִים, וְהוּא מַכִּיר פָּנִים. לֹא תַקֵּח שֹׁחַד, וְהוּא לוֹקֵחַ שֹׁחַד, (שמות כב, כא): כָּל אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן, וְהוּא מְעַנֶּה אוֹתָם. שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים יד, ג): אוֹתָהּ קַח לִי כִּי הִיא יָשְׁרָה בְּעֵינָי. גִּדְעוֹן עָבַד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ח, כז): וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ גִּדְעוֹן לְאֵפוֹד, הֲוֵי שֶׁאֵין לְךָ מִסְכֵּן גָּדוֹל מִזֶּה, אוֹי לַדַּיָּן שֶׁמַּכִּיר פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט. תָּנֵי רַבִּי חִיָּא (ויקרא יט, טו): לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, מְלַמֵּד שֶׁהַדַּיָּן שֶׁמְּקַלְקֵל הַדִּין קָרוּי חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת, עָוֶל, שָׁנוּאִי, מְשֻׁקָּץ, חֵרֶם, תּוֹעֵבָה. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹרֵא עָלָיו חֲמִשָּׁה, רָע, מְנָאָץ, מֵפֵר בְּרִית, מַכְעִיס, וּמַמְרֶה. וְגוֹרֵם חֲמִשָּׁה דְבָרִים לָעוֹלָם, מְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ, וּמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם, וּמְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה, וּמַפִּיל יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב, וּמְגַלֶּם מֵאַרְצָם. אוֹי לַדּוֹר שֶׁמְּקַלְקֵל בְּמִדָּה זוֹ. תָּנֵי רַבִּי חִיָּא (ויקרא יט, לה): לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּדִּין, אִם לַדִּין כְּבָר אָמוּר בַּדִּין, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַמּוֹדֵד נִקְרָא דַּיָּן, וְאִם שִׁקֵּר קָרוּי חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת, וְגוֹרֵם חֲמִשָּׁה דְבָרִים. אוֹי לַדּוֹר שֶׁמְּדוֹתָיו שֶׁל שֶׁקֶר, דְּאָמַר רַבִּי בְּנָיָא בְּשֵׁם רַבִּי הוּנָא, אִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁמְּדוֹתָיו שֶׁל שְׁקָרִים מַלְכוּת בָּאָה וּמִתְגָּרָה בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, מַה טַּעַם (משלי יא, א): מֹאזְנֵי מִרְמָה תּוֹעֲבַת ה׳, וּכְתִיב (משלי יא, א): בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן. אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּא, כְּתִיב (מיכה ו, יא): הַאֶזְכֶּה בְּמֹאזְנֵי רֶשַׁע, אֻפְשָׁר כֵּן שֶׁדּוֹר שֶׁמְּדוֹתָיו שֶׁל שֶׁקֶר זוֹכֶה, אֶלָּא וּבְכִיס אַבְנֵי מִרְמָה. אָמַר רַבִּי לֵוִי אַף מֹשֶׁה רְמָזָהּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה (דברים כה, יג): לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ, לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה, וְאִם עָשָׂה כֵּן סוֹף שֶׁהַמַּלְכוּת בָּאָה וּמִתְגָּרָה בּוֹ, דִּכְתִיב (דברים כה, טז): כִּי תוֹעֲבַת ה׳ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֹשֵׂה עָוֶל, וּכְתִיב (דברים כה, יז): זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם.

ג אָמַר רַבִּי, בְּרָכוֹת מְבָרְכוֹת לְבַעְלֵיהֶן, וּקְלָלוֹת מְקַלְלוֹת לְבַעְלֵיהֶן. בְּרָכוֹת מְבָרְכוֹת לְבַעְלֵיהֶן, דִּכְתִיב (דברים כה, טו): אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה, וְאִם עָשִׂיתָ כֵן, יִהְיֶה לָךְ. וּקְלָלוֹת מְקַלְלוֹת לְבַעְלֵיהֶן, דִּכְתִיב (דברים כה, יג): לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאָבֶן, וְאִם עָשִׂיתָ כֵן, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַתָּה בִּקַּשְׁתָּ לַעֲשׂוֹת גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, חַייֶךָ אֲפִלּוּ קְטַנָּה אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע לַעֲשׂוֹת, דִּכְתִיב (דברים כה, יג): לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ. וְדִכְוָותָהּ (שמות כ, יט): לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַתָּה בִּקַּשְׁתָּ לַעֲשׂוֹת לִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְזָהָב, חַייֶךָ שֶׁל עֵץ אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע לַעֲשׂוֹת, דִּכְתִיב: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם.

ד וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ, עֲשָׂרָה רְעָבוֹן בָּאוּ לָעוֹלָם, אֶחָד בִּימֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן, אֶחָד בִּימֵי לֶמֶךְ, וְאֶחָד בִּימֵי אַבְרָהָם, וְאֶחָד בִּימֵי יִצְחָק, וְאֶחָד בִּימֵי יַעֲקֹב, וְאֶחָד בִּימֵי אֵלִיָּהוּ, וְאֶחָד בִּימֵי אֱלִישָׁע, וְאֶחָד בִּימֵי דָוִד, וְאֶחָד בִּימֵי שְׁפַט הַשּׁפְטִים, וְאֶחָד שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל וּבָא לָעוֹלָם. אֶחָד בִּימֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, יז): אָרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ. וְאֶחָד בִּימֵי לֶמֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ה, כט): מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵרְרָה ה׳. וְאֶחָד בִּימֵי אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב, י): וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה. וְאֶחָד בִּימֵי יִצְחָק, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כו, א): וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן. וְאֶחָד בִּימֵי יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מה, ו): כִּי זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. וְאֶחָד בִּימֵי אֵלִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יז, א): אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר. וְאֶחָד בִּימֵי אֱלִישָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב ו, כה): וַיְהִי רָעָב גָּדוֹל בְּשֹׁמְרוֹן. וְאֶחָד בִּימֵי דָוִד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב כא, א): וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים. וְאֶחָד בִּימֵי שְׁפַט הַשּׁפְטִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ. וְאֶחָד שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל וּבָא לָעוֹלָם, דִּכְתִיב (עמוס ח, יא): וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ לֹא רָעָב לַלֶּחֶם וְלֹא צָמָא לַמָּיִם. רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל עִקֵּר אַוְותָנְטִיָּה שֶׁלָּהֶם הָיָה רָאוּי לָבוֹא בִּימֵי שָׁאוּל וְלֹא הָיָה רָאוּי לָבוֹא בִּימֵי דָוִד, וְעַל יְדֵי שֶׁהָיָה שָׁאוּל גְּרוֹפִית שֶׁל שִׁקְמָה וְלֹא יָכוֹל לַעֲמֹד בּוֹ, גִּלְגְּלוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהֵבִיאוֹ אֵצֶל דָּוִד, שֶׁהוּא גְּרוֹפִית שֶׁל זַיִת וְהָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד בּוֹ, מַתְלָא אָמַר שִׁילָה חֲטָא וְיוֹחָנָא מִשְׁתַּלְמָא, כָּךְ כֻּלָּם לֹא בָּאוּ בִּבְנֵי אָדָם שְׁפוּפִין אֶלָּא בִּבְנֵי אָדָם גִּבּוֹרִים שֶׁהָיוּ יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהֶן. רַבִּי חִיָּא בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, לְזַנֵּג שֶׁהָיְתָה בְּיָדוֹ קֻפָּה מְלֵאָה כּוֹסוֹת דְּיוֹטְרִיטוֹן, וְכֵיוָן שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ לִתְלוֹת קֻפָּתוֹ הָיָה מֵבִיא יָתֵד וְתוֹקְעָהּ וְאַחַר כָּךְ תּוֹלֶה קֻפָּתוֹ. כָּךְ כֻּלָּם לֹא בָּאוּ בִּבְנֵי אָדָם שְׁפוּפִין אֶלָּא בִּבְנֵי אָדָם גִּבּוֹרִים. רַבִּי בֶּרֶכְיָה חֲנָה קָרֵי עֲלֵיהוֹן (ישעיה מ, כט): נֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ. רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֶלְבּוֹ שְׁנַיִם בָּאוּ בִּימֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן. רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַב אַחָא אֶחָד בִּימֵי אַבְרָהָם וְאֶחָד בִּימֵי לֶמֶךְ. רָעָב שֶׁהָיָה בִּימֵי אֱלִיָּהוּ שֶׁל בַּצֹּרֶת הָיָה, שָׁנָה עַבְרַת שָׁנָה לָא עַבְרַת, אֲבָל רָעָב שֶׁבָּא בִּימֵי אֱלִישָׁע, שֶׁל מְהוּמָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב ו, כה): עַד הֱיוֹת רֹאשׁ חֲמוֹר בִּשְׁמֹנִים כֶּסֶף. רָעָב שֶׁבָּא בִּימֵי שְׁפַט הַשּׁפְטִים, רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי דוֹסָא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם סְאוֹת אַרְבָּעִים וְאַחַת, וְהָא תָנֵי לֹא יֵצֵא אָדָם לְחוּצָה לָאָרֶץ אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ סָאתַיִם לְקוּחוֹת בְּשֶׁקֶל, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא לִקַּח, אֲבָל מוֹצֵא לִקַּח אֲפִלּוּ סְאָה בְּשֶׁקֶל לֹא יֵצֵא יִשְׂרָאֵל חוּצָה לָאָרֶץ. וְהָא תַנְיָא בְּשָׁעַת הַדֶּחֳקָה מִלְחָמָה כְּנֹס הָרֶגֶל, וּבְשָׁעַת רָעָבוֹן פַּזֵּר הָרֶגֶל, לָמָּה נֶעֱנַשׁ אֱלִימֶלֶךְ, עַל יְדֵי שֶׁהִפִּיל לִבָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם, לְבוּלְיָטִין שֶׁהָיָה שָׁרוּי בְּמִדְינָה, וְהָיוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה סְבוּרִין עָלָיו וְאוֹמְרִים שֶׁאִם יָבוֹאוּ שְׁנֵי בַּצֹּרֶת הוּא יָכוֹל לְסַפֵּק אֶת הַמְּדִינָה עֶשֶׂר שָׁנִים מָזוֹן, כֵּיוָן שֶׁבָּאת שְׁנַת בַּצֹּרֶת יָצְתָה לָהּ שִׁפְחָתוֹ מְעַיֶּלֶת בְּסִידְקֵי וְקֻפָּתָהּ בְּיָדָהּ, וְהָיוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה אוֹמְרִים, זֶהוּ שֶׁהֵיינוּ בְּטוּחִים עָלָיו שֶׁאִם תָּבוֹא בַּצֹּרֶת הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אוֹתָנוּ עֶשֶׂר שָׁנִים, וַהֲרֵי

שִׁפְחָתוֹ עוֹמֶדֶת בְּסִידְקֵי וְקַפָּתָהּ בְּיָדָהּ. כָּךְ אֱלִימֶלֶךְ הָיָה מִגְּדוֹלֵי הַמְּדִינָה וּמִפַּרְנְסֵי הַדּוֹר, וּכְשֶׁבָּאוּ שְׁנֵי רְעָבוֹן אָמַר עַכְשָׁיו כָּל יִשְׂרָאֵל מְסַבְּבִין פִּתְחֵי, זֶה בְּקֻפָּתוֹ וְזֶה בְּקֻפָּתוֹ, עָמַד וּבָרַח לוֹ מִפְּנֵיהֶם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב: וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה.

ה וַיֵּלֶךְ אִישׁ, גַּרְדּוּם, אֶלָּא בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה חִבֵּב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּיאָתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִיצִיאָתָהּ, לְהַלָּן כְּתִיב (עזרא ב, סו): סוּסֵיהֶם, פִּרְדֵיהֶם, גְּמַלֵּיהֶם, בְּרַם הָכָא כְּתִיב: וַיֵּלֶךְ אִישׁ, גַּרְדּוּם, אֶלָּא לְהַלָּן עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין מֵהָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ, לֹא יִחֵס הַכָּתוּב אֶת מָמוֹנָם. וַיֵּלֶךְ אִישׁ גַּרְדּוּם. לָגוּר בִּשְׂדֵה מוֹאָב, אָמַר רַבִּי לֵוִי כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שָׂדֶה עִיר, עִיר מְדִינָה, מְדִינָה אִפַּרְכְיָא. שָׂדֶה עִיר (מלכים א ב, כו): עֲנָתֹת לֵךְ עַל שָׂדֶיךָ. עִיר מְדִינָה (יחזקאל ט, ד): עֲבֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִַם. מְדִינָה אִפַּרְכְיָא, שֵׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה. הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו, הוּא עִקָּר, וְאִשְׁתּוֹ טְפֵלָה לוֹ, וּבָנָיו טְפֵלִין לָהֶם.

פרשה ב

א רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וְרַבִּי חָמָא אֲבוּי דְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָה בְּשֵׁם רַבִּי לֹא נִתַּן דִּבְרֵי הַיָּמִים אֶלָּא לְהַדְרֵשׁ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (דברי הימים א ד, כא): בְּנֵי שֵׁלָה בֶן יְהוּדָה עֵר אֲבִי לֵכָה, אֲב בֵּית דִּין שֶׁל לֵכָה. וְלַעְדָּה אֲבִי מָרֵשָׁה, אַב בֵּית דִּין שֶׁל מָרֵשָׁה. וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עַבְדַּת הַבֶּז, זוֹ רָחָב הַזּוֹנָה שֶׁהִטְמִינָה הַמְרַגְּלִים בַּבּוּץ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יהושע ב, ו): וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן בְּבוּסְמִין הָיְתָה עִסְקָהּ. לְבֵית אַשְׁבֵּעַ, שֶׁנִּשְׁבְּעוּ לָהּ הַמְרַגְּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ב, יב): וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ נָא לִי בַּה׳. (דברי הימים א ד, כב): וְיוֹקִים, שֶׁקִּימוּ לָהּ הַשְּׁבוּעָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יהושע ו, כג): וַיָּבֹאוּ הַנְּעָרִים הַמְרַגְּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ב, יט): וְכָל מַשְׁפִּיחוֹתֶיהָ הוֹצִיאוּ, תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי שֶׁאֲפִלּוּ הָיְתָה מַשְׁפַּחְתָּהּ מְאתַיִם אֲנָשִׁים וְהָלְכוּ וְנִדְבְּקוּ בְּמָאתַיִם מִשְׁפָּחוֹת אֲחֵרוֹת, כֵּלָן נִצּוֹלוֹת בִּזְכוּתָהּ. וְאֶת כָּל מִשְׁפַּחְתָּהּ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא וְאֶת כָּל מִשְׁפְּחוֹתֶיהָ. וַאֲנַשֵׁי כֹזֵבָה, שֶׁכִּזְּבָה בְּמֶלֶךְ יְרִיחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ב, ד): וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וגו׳. וְיוֹאָשׁ, שֶׁנִּתְיָאֲשָׁה מִן הַחַיִּים. וְשָׂרָף, שֶׁתִּקְּנָהּ עַצְמָהּ לִשְׂרוּפִין. אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב, שֶׁבָּאתָה וְנִדְבְּקָה בְּיִשְׂרָאֵל וְעָלוּ מַעֲשֶׂיהָ לְאָבִיהָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְיָשְׁבֵי לָחֶם, שֶׁנִּדְבְּקָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁכָּתוּב בָּהּ (משלי ט, ה): לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי. וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים, רַבִּי אַיְבוּ וְרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן אוֹמְרִים דְּבָרִים הַלָּלוּ סְתוּמִין כָּאן וּמְפֹרָשִׁין בְּמָקוֹם אַחֵר. (דברי הימים א ד, כג): הֵמָּה הַיּוֹצְרִים, אֵלּוּ הַמְרַגְּלִים, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יהושע ב, א): וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מִן הַשִּׁטִּים וגו׳, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה חַד אָמַר כְּלֵי נְגָרוּת הָיָה בְיָדָם, מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר כְּלֵי קַדָּרוּת הָיָה בְיָדָם, מְקַדְּרִין חֶרֶשׁ לֵאמֹר. תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי חֶרֶשׁ כְּמַשְׁמָעוֹ, אָמַר לָהֶם עֲשׂוּ עַצְמְכֶם חֵרְשִׁין וְאַתֶּם עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִתּוֹךְ שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים עַצְמְכֶם חֵרְשִׁים עַל אָפְנַיִם שֶׁלָּהֶם. וְיִשְׁבֵי נְטָעִים שֶׁהָיוּ בְּקִיאִין בִּנְטִיעָה, עַל שֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יג, כג): וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוֹרָה. וּגְדֵרָה, שֶׁהִטְמִינָה אוֹתָן אַחֲרֵי הַגָּדֵר, שֶׁנֶּאֱמַר וַתֹּאמֶר לָהֶם הָהָרָה לְכוּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשָּׁרְתָה עָלֶיהָ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַד שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, וְכִי מֵהֵיכָן הָיְתָה יוֹדַעַת שֶׁחוֹזְרִין לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים, מִכָּן שֶׁשָּׁרְתָה עָלֶיהָ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ יָשְׁבוּ שָׁם, מִכָּאן אָמְרוּ עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים נְבִיאִים עָמְדוּ מֵרָחֵב הַזּוֹנָה: יִרְמְיָה, חִלְקִיָּה, שְׂרָיָה, מַחְסֵיָה, חֲנַמְאֵל, שַׁלּוּם, בָּרוּךְ, נֵרִיָּה, יְחֶזְקֵאל, בּוּזִי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף חֻלְדָּה הַנְּבִיאָה מִבְּנֵי בָנֶיהָ שֶׁל רָחָב הַזּוֹנָה הָיְתָה.

ב רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי פָּתַר קְרָאֵי בְּדָוִד, בְּנֵי שֵׁלָה בֶן יְהוּדָה עֵר אֲבִי לֵכָה, אַב בֵּית דִּין שֶׁל לֵכָה. וְלַעְדָּה אֲבִי מָרֵשָׁה, אַב בֵּית דִּין שֶׁל מָרֵשָׁה. וּמִשְׁפְּחוֹת בֵּית עַבְדַּת הַבֶּז, זֶה דָּוִד שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּפָּרֹכֶת, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמואל ב כא, יט): וַיַּךְ אֶלְחָנָן, זֶה דָּוִד שֶׁחָנַנוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בֶּן יַעֲרֵי, בֶּן שֶׁהָיָה גָּדֵל בַּיַּעַר, אֹרְגִים, שֶׁעָסַק בַּפָּרֹכֶת. דָּבָר אַחֵר, אֹרְגִים, שֶׁהָיוּ מַעֲלִין לוֹ אֶת הַהֲלָכָה וְהוּא אוֹרְגָהּ. דָּבָר אַחֵר, אֵלּוּ סַנְהֶדְרִין שֶׁהָיוּ אוֹרְגִין עִמּוֹ בְּדִבְרֵי תוֹרָה. (דברי הימים א ד, כא): לְבֵית אַשְׁבֵּעַ, שֶׁנִּשְׁבַּע לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט, ד): כָּרַתִּי בְרִית לִבְחִירִי, וְיוֹקִים, שֶׁקִּיֵּם לוֹ הַשְּׁבוּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קלב, יא): נִשְׁבַּע ה׳ לְדָוִד אֱמֶת לֹא יָשׁוּב מִמֶּנָּּה. וְאַנְשֵׁי כֹזֵבָא, רַבִּי עֲזַרְיָה וְרַבִּי יוֹנָתָן וְרַבִּי יִצְחָק בַּר מַרְיוֹן וְאָמְרֵי לָהּ רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא עִקַּר סַנְהֶדְרִין מִשֶּׁל יְהוּדָה, מַאי טַעְמָא שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט, יב): חַכְלִילִי עֵינַיִם מִיָּיִן וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב, שֶׁהָיוּ סוֹדְרִין אֶת הַהֲלָכָה בְּשִׁנַּיִם, עַד שֶׁהָיוּ מוֹצִיאִין אוֹתָהּ בְּנָקְיוֹן כְּחָלָב. וְיוֹאָשׁ, שֶׁנִּתְיָאֲשׁ מִן הַחַיִּים (דברי הימים א כא, יז): תְּהִי נָא יָדְךָ בִּי. וְשָׂרָף, שֶׁהִזְכִּיר מַעֲשֶׂה שְׂרוּפִים, ה׳ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵינוּ. אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב, שֶׁבָּא מֵרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה. וְיָשְׁבֵי לָחֶם, שֶׁבָּא מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה. וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים, רַבִּי אַיְבוּ אָמַר זֶה דָּוִד וּשְׁלֹמֹה שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר זֶה בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע שֶׁנִּתְחַזֵּק עִם הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר זֶה יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שֶׁנִּטְפַּל עִם יוֹאָשׁ לְבֶדֶק הַבַּיִת. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר זֶה יִרְמְיָה וְיַחְזְקֵאל שֶׁהִתְפַּלְּלוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהַחֲרִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הֵמָּה הַיּוֹצְרִים, זֶה בֹּעַז וְרוּת. וְיָשְׁבֵי נְטָעִים, זֶה שְׁלֹמֹה שֶׁהָיָה דּוֹמֶה כְּנֶטַע בְּמַלְכוּתוֹ. וּגְדֵרָה, אֵלּוּ סַנְהֶדְרִין שֶׁהָיוּ גּוֹדְרִים עִמּוֹ בְּדִבְרֵי תוֹרָה. עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ יָשְׁבוּ שָׁם, מִכָּאן אָמְרוּ לֹא מֵתָה רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה עַד שֶׁרָאֲתָה שְׁלֹמֹה בֶּן בְּנָהּ יוֹשֵׁב וְדָן דִּינָן שֶׁל זוֹנוֹת, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (מלכים א ב, יט): וַיָּשֶׂם כִּסֵּא לְאֵם הַמֶּלֶךְ זוֹ בַּת שֶׁבַע, וַתֵּשֶׁב לִימִינוֹ זוֹ רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה.

ג רַבִּי מְנַחֵם בַּר אָבִין פָּתַר קְרָיֶיהּ בְּמֹשֶׁה, וְיוֹקִים, עַל שֵׁם (במדבר י, לה): קוּמָה ה׳ וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ. אַנְשֵׁי כֹּזְבָא, שֶׁעָשָׂה דָּבָר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמוֹ כְּזָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, יא): לָמָּה ה׳ יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ. יוֹאָשׁ, עַל שֶׁנִּתְיָאֵשׁ מִן הַחַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, לב): וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא. וְשָׁרָף, שֶׁהִזְכִּיר מַעֲשֵׂה שְׂרוּפִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, יג): זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ. אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב, שֶׁבָּאוּ וְעָלוּ מַעֲשָׂיו הַנְּעִימִים לְפָנֵי אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְיָשֵׁבִי לָחֶם, שֶׁעָלָה לַמָּרוֹם וְשָׁבָה הַתּוֹרָה, עַל שֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח, יט): עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶׁבִי. וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים, רַבִּי אַיְבוּ וְרַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן, רַבִּי אַיְבוּ אָמַר אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁנִּתְעַתְּקוּ מֵהֶם הֶחֱזִירָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד, א): פְּסָל לְךָ וגו׳, הַדְּבָרִים הַלָּלוּ נֶאֶמְרוּ מִמַּעְתִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (בראשית יב, ח): וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם, רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר דְּבָרִים הַלָּלוּ סְתוּמִין כָּאן וּמְפֹרָשִׁין בְּמָקוֹם אַחֵר, הֶחֱזִיר אוֹתָן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד, כז): וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה כְּתָב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וגו׳. הֵמָּה הַיּוֹצְרִים, עַל שֵׁם (בראשית ב, יט): וַיִּצֶר ה׳ אֱלֹהִים. דָּבָר אַחֵר, הֵמָּה הַיּוֹצְרִים, אֵלּוּ נַפְשׁוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁבָּהֶם נִמְלַךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹאת אֶת עוֹלָמוֹ. יוֹשְׁבֵי נְטָעִים, עַל שֵׁם (בראשית ב, ח): וַיִּטַּע ה׳ אֱלֹהִים. וּגְדֵרָה, עַל שֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ה, כב): אֲשֶׁר שַׂמְתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם. עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ, עִם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָשְׁבוּ שָׁם נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁבָּהֶם נִמְלַךְ וּבָרָא אֶת עוֹלָמוֹ.

ד דָּבָר אַחֵר, וְיוֹקִים, זֶה אֶלְיָקִים. וַאֲנַשֵׁי כֹּזֵבָא, אֵלּוּ בָּנָיו שֶׁהָיוּ מְכַזְּבִים. יוֹאָשׁ, שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְשָׁרָף, שֶׁשָּׂרְפוּ אֶת הַתּוֹרָה, רַבִּי מְנַחֲמָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא וְכִי שָׂרְפוּ, אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל מִי שֶׁבִּטֵּל מִן הַתּוֹרָה דָּבָר אֶחָד כְּאִלּוּ שְׂרָפָהּ. אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב, שֶׁנָּשְׂאוּ נָשִׁים מוֹאֲבִיּוֹת וְשֶׁהִנִּיחוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וְנִסְתַּפְּחוּ בִּשְׁדֵי מוֹאָב. וְיָשֵׁבִי לָחֶם, זֶה נָעֳמִי, שֶׁנֶּאֱמַר: וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵי מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם. וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים, כְּבָר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִפֹּרָשׁ בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

ה וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ (רות א, ב), רַבִּי מֵאִיר הָיָה דּוֹרֵשׁ שְׁמוֹת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה הָיָה דּוֹרֵשׁ שְׁמוֹת. וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ, שֶׁהָיָה אוֹמֵר אֵלַי תָּבוֹא מַלְכוּת. וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי, שֶׁהָיוּ מַעֲשֶׂיהָ נָאִים וּנְעִימִים. וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן, מַחְלוֹן, שֶׁנִּמְחוּ מִן הָעוֹלָם. וְכִלְיוֹן, שֶׁכָּלוּ מִן הָעוֹלָם. אֶפְרָתִים, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אוֹמֵר פָּלָטִיאֲנִי, וְרַבִּי בַּר רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר אָבְּגְּנִיסְטִי. דָּבָר אַחֵר, אֶפְרָתִים, רַבִּי פִּנְחָס אָמַר כָּל אוֹתָהּ הָעֲטָרָה שֶׁנִּתְעַטֵּר אֶפְרַיִם מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ מִן הָעוֹלָם, אָמַר לוֹ, אֶפְרַיִם רֹאשׁ הַשֵּׁבֶט, רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, הַמְעֻלֶּה וְהַמְשֻׁבָּח שֶׁבִּבְנֵי יִהְיֶה נִקְרָא לְשִׁמְךָ, (שמואל א א, א): בֶּן תּוּחוּ בֶּן צוּף אֶפְרָתִי. (מלכים א יא, כו): וְיָרָבְעָם בֶּן נְבָט אֶפְרָתִי. (שמואל א יז, יב): וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי. מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים.

ו וַיָּבוֹאוּ שְׂדֵה מוֹאָב וַיִּהְיוּ שָׁם, בַּתְּחִלָּה בָּאוּ לָהֶם בָּעֲיָרוֹת, מָצְאוּ אוֹתָם פְּרוּצִים בַּעֲבֵרוֹת, אָמַר כָּךְ בָּאוּ לָהֶם לַבָּרִכִים מָצְאוּ אוֹתָם מְדֻחָקִין בְּמַיִם, וְאָמַר כָּךְ חָזְרוּ לָהֶם בָּעֲיָרוֹת וַיָּבוֹאוּ שְׂדֵה מוֹאָב וַיִּהְיוּ שָׁם.

ז וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי (רות א, ג), תָּנָיָא הַכֹּל לָמוּת, וְהַכֹּל לְמִיתָה, וְאַשְׁרֵיו לָאָדָם שֶׁיָּצָא בְּשֵׁם טוֹב מִן הָעוֹלָם. מֵת הָאִישׁ מִי מְחַסְּרוֹ אֶלָּא אִשְׁתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי, מֻתָּה הָאִשָּׁה מִי מְחַסְּרָהּ אֶלָּא בַּעְלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מח, ז): וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עָלַי מִיתָתָהּ שֶׁל רָחֵל, אָמַר יַעֲקֹב אָבִינוּ וְקָשָׁה עָלַי מִיתָתָהּ שֶׁל רָחֵל מִכָּל הַצָּרוֹת הַבָּאוֹת עָלַי.

ח אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, גִּילִין וְגִילִין, חֲבוּרוֹת וַחֲבוּרוֹת, מֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָעוֹלָם, מֵת אֶחָד מִן הַגִּיל, יְדַאֵג כָּל הַגִּיל, חָבֵר אֶחָד מִן הַחֲבוּרָה תִּדְאַג כָּל הַחֲבוּרָה, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אַרְכִיּוֹת אַרְכִיּוֹת הֵן, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן נִכְנָס לְתוֹךְ אַרְכִּי שֶׁל חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ כְּמִלְא נִימָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲלַפְתָּא מִיָּמַי לֹא קָרִיתִי לְאִשְׁתִּי אִשְׁתִּי וּלְבֵיתִי בֵּיתִי, אֶלָּא לְאִשְׁתִּי בֵּיתִי, וּלְבֵיתִי אִשְׁתִּי, וְלֹא קָרִיתִי לְשׁוֹרִי שׁוֹרִי וּלְשָׂדֶי שָׂדִי, אֶלָּא לְשׁוֹרִי שָׂדִי וּלְשָׂדִי שׁוֹרִי. וַתִּשָּׁאֵר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרִיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ נַעֲשֵׂית הִיא שִׁירֵי מְנָחוֹת.

ט וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת (רות א, ד), תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר לֹא גִּירוּם וְלֹא הִטְבִּילוּ אוֹתָם וְלֹא הָיְתָה הֲלָכָה לְהִתְחַתֵּשׁ, וְלֹא הָיוּ נֶעֱנָשִׁין עֲלֵיהֶם, עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית, מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית. שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה, שֶׁהָפְכָה עֹרֶף לַחֲמוֹתָהּ. וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת, שֶׁרָאֲתָה בִּדְבָרֵי חֲמוֹתָהּ. רַבִּי בֵּיבִי בְּשֵׁם רַבִּי רְאוּבֵן אָמַר, רוּת וְעָרְפָּה בְּנוֹתָיו שֶׁל עֶגְלוֹן הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ג, יט): דְּבַר סֵתֶר לִי אֵלֶיךָ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הָס וגו׳, וּכְתִיב (שופטים ג, כ): וְאֵהוּד בָּא אֵלָיו וגו׳ וַיֹּאמֶר אֵהוּד דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֵלֶיךָ וַיָּקָם מֵעַל הַכִּסֵּא, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַתָּה עָמַדְתָּ מִכִּסְאֲךָ לִכְבוֹדִי, חַייְךָ הֲרֵינִי מַעֲמִיד מִמְּךָ בֶּן יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא ה׳. וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים, כְּשִׁלֹּשִׁים כְּאַרְבָּעִים אוֹ חָסֵר אוֹ יוֹתֵר.

י וַיָּמֻתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן (רות א, ה), רַבִּי חוּנְיָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרַבִּי אָבִין וְרַבִּי זַבְדָּא חֲתָנֵיהּ דְּרַבִּי לֵוִי, לְעוֹלָם אֵין בַּעַל הָרַחֲמִים פּוֹרֵעַ מִן הַנְּפָשׁוֹת תְּחִלָּה, מִמִּי אַתְּ לָמֵד מֵאִיּוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב א, יד): וּמַלְאָךְ בָּא אֶל אִיּוֹב וַיֹּאמַר הַבָּקָר הָיוּ חֹרְשׁוֹת, אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא הֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵעֵין דּוּגְמָא שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, (עמוס ט, יג): וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר (איוב א, טו): וַתִּפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא יָצְאוּ מִכְפַּר קְרִינוֹס וְהָלְכוּ כָּל הָאֲבוּלִין עַד מִגְדַּל צַבָּעִים וּמֵתוּ שָׁם, (איוב א, טו): וְאִמְּלָטָה רַק אֲנִי לְבַדִּי. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא רַק מִעוּט, אַף הוּא מְשֻׁבָּר וּמְלֻקֶּה. אָמַר רַבִּי יוּדָן לְבַדִּי, (איוב א, טז): עוֹד זֶה מְדַבֵּר, אַף הוּא כֵּיוָן שֶׁאָמַר בְּשׂוֹרָתוֹ מֵיָּד מֵת. (איוב א, יז): עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמַר כַּשְׂדִּים שָׂמוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן

כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע אִיּוֹב הִתְחִיל מְגַיֵּס חֵילוֹתָיו לַמִּלְחָמָה, אָמַר כַּמָּה חֲלָלוֹת אֲנִי יָכוֹל לְחַיֵּל, כַּמָּה גְּיָסוֹת אֲנִי יָכוֹל לְגַיֵּס, וְהָאֲמָה בְּזוּיָה שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם (ישעיה כג, יג): הֵן אֶרֶץ כַּשְׂדִּים זֶה הָעָם לֹא הָיָה, הַלְוַאי לֹא הָיָה בָּא לְהַפִּיל אֵימָתוֹ עָלַי, וְכֵיוָן שֶׁאָמַר לוֹ (איוב א, טז): אֵשׁ הָאֱלֹהִים נָפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם, אָמַר מִן הַשָּׁמַיִם הוּא, מָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת, (איוב לא, לד): וָאֶדֹּם לֹא אֹצָא פִּתַּח, מִיָּד (איוב ב, ח): וַיִּקַּח לוֹ חֶרֶשׁ לְהִתְגָּרֵד בּוֹ. אַף בְּמִצְרַיִם כָּךְ הָיָה (תהלים קה, לג): וַיַּךְ גַּפְנָם וּתְאֵנָתָם, וְאַחַר כָּךְ (תהלים עח, מח): וַיַּסְגֵּר לַבָּרָד בְּעִירָם, וְאַחַר כָּךְ (תהלים עח, נא): וַיַּךְ כָּל בְּכוֹר בְּמִצְרָיִם. וְאַף בִּנְגָעִים כֵּן, בַּתְּחִלָּה הֵן בָּאִין עַל בֵּיתוֹ, אִם חָזַר בּוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו, חֲרֵי הֵן טְעוּנִין חֲלִיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יד, מ): וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ. אִם חָזַר בּוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו, טְעוּנִין נְתִיצָה. חָזַר בּוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו, בָּאִים עַל הַבְּגָדִים וּטְעוּנִים כִּבּוּס. חָזַר בּוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו, טְעוּנִין קְרִיעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יג, נו): וְקָרַע אֹתוֹ מִן הַבֶּגֶד. אִם חָזַר בּוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו, טְעוּנִין שְׂרֵפָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יג, נב): וְשָׂרַף אֶת הַבֶּגֶד. אַחַר כָּךְ הֵן בָּאִין עַל גּוּפוֹ, אִם חָזַר בּוֹ מוּטָב וְאִם לָאו, יוֹצֵא וּבָא. אִם חָזַר בּוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו (ויקרא יג, מו): בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ. וְאַף בְּמַחְלוֹן וְכִלְיוֹן כָּךְ הָיָה, בַּתְּחִלָּה מֵתוּ סוּסֵיהֶם, חֲמוֹרֵיהֶם, גְּמַלֵּיהֶם, וְאַחַר כָּךְ, וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ, וְאַחַר כָּךְ, וַיָּמֻתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן. וַתִּשָּׁאֶר הָאִשָּׁה, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא נֶעֶשְׂתָה שָׂרֵי שָׂרִים.

יא וַתָּקָם הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בִּשְׂדֵה מוֹאָב (רות א, ו), שָׁמְעָה מֵהָרוֹכְלִין הַמַּחֲזִירִין בָּעֲיָרוֹת, וּמַה שָּׁמְעָה, כִּי פָקַד ה׳ אֶת עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (תהלים צד, יד): כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה׳ עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמואל א יב, כב): כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה׳ אֶת עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, פְּעָמִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּעֲבוּר עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ, וּפְעָמִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. אָמַר רַבִּי אִיבּוּ כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל זַכָּאין, בַּעֲבוּר עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ, וּכְשֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל זַכָּאין, בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. וְרַבָּנָן אָמְרֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִיל עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ, בְּחוּצָה לָאָרֶץ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מח, יא): לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה.

יב וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה (רות א, ז), וַתֵּצֵא, וְכִי לֹא יָצְאתָה מִשָּׁם אֶלָּא הִיא, וַהֲלֹא כַּמָּה גַּמָּלִים יָצְאוּ, כַּמָּה חַמָּרִים יָצְאוּ, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ וַתֵּצֵא, רַבִּי עֲזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן גָּדוֹל שֶׁבָּעִיר, הוּא זִיוָהּ, וְהוּא הוֹדָהּ, וְהוּא הֲדָרָהּ, וְהוּא שִׁבְחָהּ. פְּנָה מִשָּׁם, פָּנָה זִיוָהּ, פָּנָה הוֹדָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ, פָּנָה שִׁבְחָהּ. וְכֵן אַתְּ מוֹצֵא בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ כְּשֶׁיָּצָא מִבְּאֵר שֶׁבַע, וְכִי לֹא יָצָא מִשָּׁם אֶלָּא הוּא, וַהֲלֹא כַּמָּה גַּמָּלִים יָצְאוּ, כַּמָּה חַמָּרִים יָצְאוּ, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ וַיֵּצֵא, אֶלָּא כְּשֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר, הוּא זִיוָהּ, וְהוּא הוֹדָהּ, וְהוּא הֲדָרָהּ וְהוּא שִׁבְחָהּ. יָצָא מִשָּׁם פָּנָה זִיוָהּ, פָּנָה הוֹדָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ, פָּנָה שִׁבְחָהּ. נִיחָא תַּמָּן דְּלָא חֲנַת אֶלָּא אוֹתָהּ הַצַּדֶּקֶת, בְּרַם הָכָא לָא חֲנַת יִצְחָק תַּמָּן, אֶלָּא אָמַר רַבִּי עֲזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן לֹא דוֹמָה זְכוּת צַדִּיק אֶחָד לִזְכוּת שְׁנֵי צַדִּיקִים. וַתֵּלַכְנָה בַּדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, עָבְרוּ עַל שׁוּרַת הַדִּין וְהָלְכוּ בְּיוֹם טוֹב. דָּבָר אַחֵר, וַתֵּלַכְנָה בַּדֶּרֶךְ, הוּצְרָה עֲלֵיהֶם הַדֶּרֶךְ, שֶׁהָלְכוּ בְּיָחֵף. וַתֵּלַכְנָה, הָיוּ עֲסוּקוֹת בְּהֶלְכוֹת גֵּרִים.

יג וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ לֵכְנָה שֹּׁבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ (רות א, ח), לְבֵית אִמָּתָהּ. אַבְנִימוֹס הַגַּרְדִּי מֵתָה אִמּוֹ וְעָלָה רַבִּי מֵאִיר לְהֶרָאוֹת לוֹ פָּנִים, וּמָצָא אוֹתָם יוֹשְׁבִין אֲבֵלִים, לְאַחַר זְמַן מֵת אָבִיו וְעָלָה רַבִּי מֵאִיר לְהֶרָאוֹת לוֹ פָּנִים, וּמָצָא אוֹתָן עֲסוּקִין בִּמְלַאכְתָּן. אָמַר לוֹ, כִּמְדֻמֶּה אֲנִי שֶׁאִמְּךָ חֲבִיבָה עָלֶיךָ יוֹתֵר מֵאָבִיךָ, אָמַר לוֹ וְלֹא כֵן כְּתִיב, אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ וְלֹא לְבֵית אָבִיהָ. אָמַר לוֹ, יָפָה אָמַרְתָּ שֶׁאֵין אָב לְגוֹי,

יד יַעַשׂ ה׳ עִמָּכֶם חֶסֶד, רַבִּי חֲנִינָא בַּר אָדָא אָמַר, יַעֲשֶׂה כְּתִיב, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים, שֶׁנִּטְפַּלְתֶּם בְּתַכְרִיכֵיהוֹן, וְעִמָּדִי, שֶׁוּתְרוּ לָהּ כְּתֻבּוֹתֵיהֶן. אָמַר רַבִּי זְעִירָא, מְגִלָּה זוֹ אֵין בָּהּ לֹא טֻמְאָה, וְלֹא טָהֳרָה, וְלֹא אִסּוּר, וְלֹא הֶתֵּר, וְלָמָּה נִכְתְּבָה לְלַמֶּדְךָ כַּמָּה שָׂכָר טוֹב לִגּוֹמְלֵי חֲסָדִים.

טו יִתֵּן ה׳ לָכֶם (רות א, ט), אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כָּל אוֹתָן הַטּוֹבוֹת וְהַנֶּחָמוֹת שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִתֵּן לִשְׁלֹמֹה, דִּכְתִיב (מלכים א ה, ט): וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה, יִהְיוּ מִכָּם. וּמְצָאנָן מְנוּחָה, וּמְצָאנָן כְּתִיב, אַחַת מוֹצֵאת, שְׁתַּיִם לֹא מוֹצְאוֹת. אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה, מִכָּאן שֶׁאֵין קוֹרַת רוּחַ לְאִשָּׁה, אֶלָּא בְּבֵית בַּעֲלָהּ. וַתִּשַּׁק לָהֶן וַתִּשָּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה, וַתֹּאמֶרְנָה לָהּ, וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה עִמִּי הַעוֹד לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם לַאֲנָשִׁים וגו׳, וְכִי יֵשׁ אָדָם מְיַבֵּם אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ.

טז שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכְנָה (רות א, יב), רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹדָן בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּשָׁלֹשׁ מְקוֹמוֹת כְּתִיב כָּאן (רות א, ח): שֹׁבְנָה, (רות א, יא): שֹׁבְנָה, (רות א, יב): שֹׁבְנָה, כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁדּוֹחִין אֶת הַגֵּר, וְאִם הִטְרִיחַ יוֹתֵר מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק (איוב לא, לב): בַּחוּץ לֹא יָלִין גֵּר, לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם דּוֹחֶה בִּשְׂמֹאל וּמְקָרֵב בִּימִין. כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹת לְאִישׁ וגו׳, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְמִדָּךְ הַתּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁאֵין תַּשְׁמִישׁ בַּיּוֹם אֶלָּא בַּלַּיְלָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (אסתר ב, יד): בָּעֶרֶב הִוא בָאָה וּבַבֹּקֶר הִיא שָׁבָה, וּכְתִיב: גַּם הָיִיתִי בַלַּיְלָה לְאִישׁ.

יז וְגַם הָיִיתִי, שֶׁיַּלַדְתִּי בָנִים, הָא אִלּוּ הָיִיתִי בַלַּיְלָה לְאִישׁ יַלַדְתִּי בָנִים, אֶלָּא הֲלָהֵן תְּשַׂבֵּרְנָה, יְכוֹלוֹת אַתֶּם יוֹשְׁבוֹת עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הֲלָהֵן תֵּעָגֵנָה, יְכוֹלוֹת אַתֶּם יוֹשְׁבוֹת עֲגוּנוֹת לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ אַל בְּנֹתַי, אַלְלַי בְּנוֹתַי, כִּי מַר לִי מְאֹד מִכֶּם, בִּשְׁבִילְכֶם, כִּי יָצְאָה בִי וּבְכֶם וּבְבַעְלִי יַד ה׳.

יח רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ פָּתַר קְרָיָא בְּמֹשֶׁה, אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּהֵן קַלְסְתִּיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י, יד): הֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמָיִם, וְהָיִיתִי סָבוּר שֶׁתִּתֵּן לִי פְּרוּפְקְפְּיָא, הֲלָהֵן תִּעֲגְנָה, הוֹגַעְתַּנִי בְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת, הֵן שְׁבַקְתְּךָ גַּבֵּי וְאָמַרְתָּ לִי הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת, וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל אַל בְּנֹתַי אַלְלַי בָּנַי, כִּי מַר לִי מְאֹד מִכֶּם, בִּשְׁבִילְכֶם בִּי וּבְאָחִי יָצְתָה יַד ה'.

יט אָמַר רַבִּי לֵוִי, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יַד ה', מַכַּת דֶּבֶר הִיא, וּבִנְיָן אָב שֶׁבְּכֻלָּם (שמות ט, ג): הִנֵּה יַד ה' הוֹיָה. בַּר קַפָּרָא אָמַר יָד תָּבְעוּ וְיָד פָּגְעָה בָּם. אָמַר רַבִּי סִימוֹן בַּיּוֹצְאִין הָיְתָה מַגֵּפָה, בַּיּוֹשְׁבִין לֹא הָיְתָה מַגֵּפָה. תַּלְמִידֵי דְרַבִּי נְחֶמְיָה מַיְיתֵי לָהּ מֵהָתָם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שופטים ב, טו): בְּכֹל אֲשֶׁר יָצְאוּ יַד ה' הָיְתָה בָּם לָרָעָה, בַּיּוֹצְאִין הָיְתָה מַגֵּפָה בַּיּוֹשְׁבִין לֹא הָיְתָה מַגֵּפָה. אָמַר רַבִּי רְאוּבֵן אַף בְּנֵיהֶן הָיוּ מְצָרִין אַחֲרֵיהֶם וְאוֹמְרִים מָתַי יָמוּתוּ אֵלֶּה וְנִכְנַס אָנוּ לָאָרֶץ.

כ וַתִּשָּׁנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה (רות א, יד), חָסֵר אל"ף, תְּשַׁשׁ כֹּחָן, שֶׁהֵן מְהַלְכוֹת וּבוֹכוֹת. רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אַרְבָּעִים פְּסִיעוֹת הָלְכָה עָרְפָּה עִם חֲמוֹתָהּ, וְנִתְלָה לִבְנָהּ אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א יז, טז): וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב. רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אַרְבָּעָה מִילִין הָלְכָה עָרְפָּה עִם חֲמוֹתָהּ, וְעָמְדוּ מִמֶּנָּהּ אַרְבָּעָה גִּבּוֹרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב כא, כב): אַרְבַּעַת אֵלֶּה יֻלְּדוּ לְהָרָפָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה שֶׁפֵּרְשָׁה עָרְפָּה מֵחֲמוֹתָהּ נִתְעָרְבוּ בָּהּ עֲרָוֹת גּוֹיִם שֶׁל מֵאָה בְּנֵי אָדָם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמואל א יז, כג): וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וגו' מִמַּעֲרָכוֹת פְּלִשְׁתִּים, מִמַּעֲרוֹת כְּתִיב, מִמֵּאָה עֲרָלוֹת גּוֹיִם שֶׁנִּתְעָרוּ בָּהּ כָּל הַלַּיְלָה. רַבִּי תַּנְחוּמָא אָמַר אַף כֶּלֶב אֶחָד, דִכְתִיב (שמואל א יז, מג): וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד הֲכֶלֶב אָנֹכִי.

כא וַתִּשַּׁשׁ עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ, כָּל נְשִׁיקָה שֶׁל תִּפְלוּת בַּר מִן תְּלָת, נְשִׁיקָה שֶׁל גֵּדֶלָה, וּנְשִׁיקָה שֶׁל פְּרָקִים, וּנְשִׁיקָה שֶׁל פְּרִישׁוּת. שֶׁל גֵּדֶלָה, דִכְתִיב (שמואל א י, א): וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת פַּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֹק עַל רֹאשׁוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ. שֶׁל פְּרָקִים, דִכְתִיב (שמות ד, כז): וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשַּׁק לוֹ. שֶׁל פְּרִישׁוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ. רַבִּי תַּנְחוּמָא אָמַר אַף נְשִׁיקָה שֶׁל קְרִיבוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כט, יא): וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, לָמָּה, שֶׁהָיְתָה קְרוֹבָתוֹ. וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתֵּךְ וגו', כֵּינָן שֶׁשָּׁבָה אֶל עַמָּהּ שָׁבָה אֶל אֱלֹהֶיהָ.

כב וַתֹּאמֶר רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ (רות א, טז), מַהוּ אַל תִּפְגְּעִי בִי, אָמְרָה לָהּ לֹא תֶחֱטָא עָלַי, לָא תִסְבְּרִין פְּגָעַיִךְ מִנִּי, לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ, מִכָּל מָקוֹם דַּעְתִּי לְהִתְגַּיֵּר, אֶלָּא מוּטָב עַל יְדֵךְ וְלֹא עַל יְדֵי אַחֶרֶת. כֵּינָן שֶׁשָּׁמְעָה נָעֳמִי כָּךְ הִתְחִילָה סוֹדֶרֶת לָהּ הִלְכוֹת גֵּרִים, אָמְרָה לָהּ בִּתִּי אֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לֵילֵךְ לְבָתֵּי תִיאַטְרָאוֹת וּלְבָתֵּי קִרְקָסִיאוֹת שֶׁל גּוֹיִם. אָמְרָה לָהּ, אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ. אָמְרָה לָהּ בִּתִּי אֵין דַּרְכָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לָדוּר בְּבֵית שֶׁאֵין שָׁם מְזוּזָה. אָמְרָה לָהּ, בַּאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמִּי עַמִּי, אִלּוּ עֲנָשִׁין וְאַזְהָרוֹת. וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי, שְׁאָר מִצְווֹת.

כג דָּבָר אַחֵר, אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ. בְּאֹהֶל מוֹעֵד, בְּגִלְגָּל, בְּשִׁילֹה, בְּנֹב, בְּגִבְעוֹן, בְּבֵית עוֹלָמִים. בַּאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין, לָנָה אֲנִי עַל קָרְבְּנוֹתַי. עַמִּי עַמִּי, לְבַשֵּׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלִּי. וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי, לְשַׁלֵּם שְׂכַר פְּעֻלָּתִי.

כד בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת (רות א, יז), אִלּוּ אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין, סְקִילָה, שְׂרֵפָה, הֶרֶג וְחֶנֶק. וְשָׁם אֶקָּבֵר, אִלּוּ שְׁנֵי קְבָרִים הַמִּתְקַנִּים לְבֵית דִּין, אֶחָד לַנִּסְקָלִין וְלַנִּשְׂרָפִין, וְאֶחָד לַנֶּהֱרָגִין וְלַנֶּחְנָקִין. כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יוֹסִיף, אָמְרָה לָהּ, בִּתִּי, כָּל מַה שֶּׁאַתְּ יְכוֹלָה לְסַגֵּל מִצְווֹת וּצְדָקוֹת, סַגְּלִי בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ.

פרשה ג

א זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (איוב ג, יט): קָטֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו, אָמַר רַבִּי סִימוֹן זֶה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה מִקְרָאוֹת שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה, קָטֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא, הָעוֹלָם הַזֶּה מִי שֶׁהוּא קָטָן יָכוֹל לְהֵעָשׂוֹת גָּדוֹל, וּמִי שֶׁהוּא גָּדוֹל יָכוֹל לְהֵעָשׂוֹת קָטָן, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא, מִי שֶׁהוּא קָטָן אֵינוֹ יָכוֹל לְהֵעָשׂוֹת גָּדוֹל, וּמִי שֶׁהוּא גָּדוֹל אֵינוֹ יָכוֹל לְהֵעָשׂוֹת קָטָן. וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו, זֶה הוּא שֶׁעוֹשֶׂה רְצוֹן יוֹצְרוֹ מַכְעִיס אֶת יִצְרוֹ, מֵת יָצָא לַחֵרוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו. רַבִּי מְיָאשָׁא בַּר בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, נִשְׁתַּקַּע שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּחֶלְיוֹ, לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתּוֹ, אָמַר לוֹ אָבִיו הֵן חֲזֵית, אָמַר לֵיהּ בְּעוֹלָם מְעֻרָב הָיִיתִי. אָמַר לֵיהּ וּמַה חָמִיתָה תַּמָּן, אָמַר לֵיהּ הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם רָאִיתִי כָּאן בְּכָבוֹד וְשָׁם בְּבִזָּיוֹן. כַּד שְׁמַעוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ סָלְקָן לְמִבַּקְרֵיהּ, אָמַר לְהוֹן אֲבוּהּ שְׁמַעְתּוּן מָה אָמַר הָדֵין מַיְינוּקָא, אָמְרִין לֵיהּ מָה אָמַר, תָּנֵי לְהוֹן עוֹבָדָא. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ וְלֹא מִקְרָא מָלֵא הוּא (יחזקאל כא, לא): כֹּה אָמַר ה' [א] הָסֵיר הַמִּצְנָפֶת וְהָרֵם הָעֲטָרָה זֹאת לֹא זֹאת הַשָּׁפָלָה הַגְבֵּהַּ וְהַגְּבֹהָה הַשְׁפֵּיל, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אִלּוּ לֹא עָלִיתִי אֶלָּא לִשְׁמֹעַ דָּבָר זֶה דַּי. רַב הוּנָא רֵישׁ גָּלוּתָא שָׁאַל לְרַבִּי חִסְדַּאי מַה דֵּין דִּכְתִיב הָסֵיר הַמִּצְנָפֶת וְהָרֵם הָעֲטָרָה, אָמַר לוֹ, הָסֵיר הַמִּצְנָפֶת מֵרַבּוֹתֵינוּ, וְהָרֵם הָעֲטָרָה מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ, אַתְּ חֵסֶד וּמַה לְךָ חֶסֶד.

ב כְּתִיב (קהלת ט, ד): כִּי מִי אֲשֶׁר יְחֻבַּר וגו', תַּמָּן תְּנִינַן הָרוֹאֶה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מַה הוּא אוֹמֵר, בָּרוּךְ נוֹתֵן אֶרֶךְ אַפַּיִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ. מָקוֹם שֶׁנֶּעֱקָרָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מִמֶּנּוּ, בָּרוּךְ שֶׁעָקַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מֵאַרְצֵנוּ. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתַּעֲקֹר אוֹתָהּ מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת וְתָשׁוּב לֵב עוֹבְדֶיהָ לְעָבְדְּךָ בְּלֵב שָׁלֵם,

וְלֹא נִמְצָא מִתְפַּלֵּל עַל הָרְשָׁעִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן יְכַחַד כְּתִיב, אֲפִלּוּ כָּל אוֹתָן שֶׁפָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּזְּבוּל יֵשׁ בְּטָחוֹן, לְהַחֲיוֹת אוֹתָם אִי אֶפְשָׁר שֶׁכְּבָר פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּזְּבוּל, לְכַלּוֹתָם אִי אֶפְשָׁר שֶׁכְּבָר עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, עֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר (ירמיה נא, לט): וְיָשְׁנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יָקִיצוּ. תַּנְיָא קְטַנֵּי גוֹיִם וְחִילּוֹתָיו שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר לֹא חַיִּים וְלֹא נְדוֹנִים, וַעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר: וְיָשְׁנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יָקִיצוּ. (קהלת ט, ד): כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת, בָּעוֹלָם הַזֶּה מִי שֶׁהוּא כֶּלֶב, לְהֵעָשׂוֹת אֲרִי הוּא יָכוֹל. וּמִי שֶׁהוּא אֲרִי, יָכוֹל לְהֵעָשׂוֹת כֶּלֶב. אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא, מִי שֶׁהוּא אֲרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהֵעָשׂוֹת כֶּלֶב, וְכָל מִי שֶׁהוּא כֶּלֶב אֵינוֹ יָכוֹל לְהֵעָשׂוֹת אֲרִי. אַדְרְיָאנוֹס שְׁחִיק טַמְיָא שָׁאַל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, אֲמַר לֵיהּ אֲנָא טָב מִמֹּשֶׁה רַבָּךְ, אֲמַר לֵיהּ, לָמָּה, דַּאֲנָא חַי וְהוּא מֵת, וּכְתִיב: כִּי לְכֶלֶב חַי טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת. אֲמַר לֵיהּ יָכוֹל אַתְּ לְגָזוֹר דְּלָא יַדְלֵק בַּר נָשׁ נוּר תְּלָתָא יוֹמִין, אֲמַר לֵיהּ, אִין. לְעִידָּן עַמְיָא סָלְקוּן תַּרְוֵיהוֹן עַל אִיגַּר פָּלְטִין חֲמֵי תְּנָנָא סָלֵיק מִן רְחִיק, אֲמַר לֵיהּ מַה כֵּן, אֲמַר לֵיהּ אִיפַּרְכְיָא בִּישׁ, עָאל אַסְיָא וּבַקַּר יְתֵיהּ, וַאֲמַר לֵיהּ עַד דְּשָׁתֵי חֲמִימֵי לָא מִיתַּסֵּי. אֲמַר לֵיהּ תְּפַח רוּחֵיהּ, עַד דַּאֲתָ קָיֵם בָּטְלָה גְּזֵרְתָךְ, וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ מִשָּׁעָה שֶׁגָּזַר עָלֵינוּ (שמות לה, ג): לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, לָא מַדְלֵיק יְהוּדָאי נוּר בְּשַׁבְּתָא מִיּוֹמוֹהִי, וַעֲדַיִן לֹא נִתְבַּטְּלָה גְּזֵרָתוֹ עַד הַשְׁתָּא, אֲמַרְתְּ אַתְּ כֵּן דַּאֲנָא טָב מִינֵּיהּ. (תהלים לט, ה): הוֹדִיעֵנִי ה׳ קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא, אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹן הָעוֹלָם אוֹדַע לִי אֵימָתַי אֲנָא מָיֵית, אֲמַר לֵיהּ רָזָא הִיא דְּלָא מִתְגַּלֵּי לְבַר נָשׁ וְלִית אֶפְשָׁר דְּיִתְגַּלֵּי לָךְ. וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא, אֲמַר לֵיהּ שַׁבְעִין שְׁנִין. וְאִדְעָה מֶה חָדַל אָנִי, אוֹדַע לִי בְּהָדֵין יוֹמָא אֲנָא מָיֵית, אֲמַר לוֹ בְּשַׁבָּת. אֲמַר לֵיהּ פַּחִית לִי חַד יוֹמָא, אֲמַר לוֹ לָמָּה, אֲמַר לוֹ חֲבִיבָה עָלַי תְּפִלָּה אַחַת שֶׁאֹמַר עוֹמֶד וּמִתְפַּלֵּל לְפָנַי מֵאֶלֶף עוֹלוֹת שֶׁעָתִיד שְׁלֹמֹה בְּנִךְ לְהַעֲלוֹת לְפָנַי, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ג, ד): אֶלֶף עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא. אֲמַר לֵיהּ אוֹסִיף לִי חַד יוֹמָא, אֲמַר לֵיהּ לָא. אֲמַר לֵיהּ לָמָּה, אֲמַר לֵיהּ אַרְכִי שֶׁל בִּנְךָ דּוֹחֶקֶת, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְכְיוֹת אַרְכְיוֹת הֵן וְאֵין אֶחָד מֵהֶן נִכְנָס לְתוֹךְ אַרְכִי שֶׁל חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ כְּמִלְא נִימָא. וּמֵת בַּעֲצֶרֶת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְסָלְקָה סַנְהֶדְרִין מֻחְמֶיָא אַפִּין לִשְׁלֹמֹה, אֲמַר לְהוֹן מַעֲבַר יָתֵיהּ מֵאַתַר לַאֲתַר, אָמְרִין לֵיהּ וְלָאו מַתְנִיתָא הִיא סָכִין וּמְדִיחִין וּבְלְבָד שֶׁלֹּא יָזִיז אֵבֶר. אָמַר כְּלָבִים שֶׁל בֵּית אַבָּא רְעֵבִין, אָמְרִין לֵיהּ וְלָא מַתְנִיתָא הִיא מְחַתְּכִין אֶת הַדְּלוּעִים לִפְנֵי הַבְּהֵמָה וְאֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים. מֶה עָשָׂה נָטַל פִּיפְקִין וּפָרַשׂ עָלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּרֵד הַשֶּׁמֶשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים לִנְשָׁרִים קָרָא וּפָרְשׂוּ עָלָיו אַגַּפֵּיהֶן כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּרֵד עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ.

ג אָמַר (קהלת א, טו): מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לְתְקֹן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהֶמָּנוֹת, בָּעוֹלָם הַזֶּה מִי שֶׁהוּא מְעֻוָּת יָכוֹל לְתְקֹן, וּמִי שֶׁהוּא חָסֵר יָכוֹל לְהֶמָּנוֹת, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא מִי שֶׁהוּא מְעֻוָּת אֵין יָכוֹל לְתְקֹן, וּמִי שֶׁהוּא מְתֻקָּן אֵין יָכוֹל לְעַוֵּת. וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהֶמָּנוֹת, יֵשׁ מֵהֶרְשָׁעִים שֶׁמִּזְדַּוְּגִין זֶה עִם זֶה בָּעוֹלָם, אֶחָד מֵהֶן עָשָׂה תְּשׁוּבָה לִפְנֵי מוֹתוֹ וְאֶחָד לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, נִמְצָא זֶה עוֹמֵד בַּחֲבוּרַת הַצַּדִּיקִים, וְזֶה עוֹמֵד בַּחֲבוּרַת הָרְשָׁעִים, וְהוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר אוֹי לִי שֶׁמָּא מַשּׂוֹא פָּנִים יֵשׁ בְּדָבָר, אֲנִי וְזֶה נֶעֱנַשְׁנוּ, אֲנִי וְזֶה הָרַגְנוּ כְּאֶחָת, זֶה עוֹמֵד בַּחֲבוּרַת צַדִּיקִים וַאֲנִי בַּחֲבוּרַת רְשָׁעִים. וְהֵן מְשִׁיבִין וְאוֹמְרִין לוֹ, שׁוֹטֶה שֶׁבָּעוֹלָם, מְנַוָּל הָיִיתָ וּמִשְׁלְךָ לְאַחֵר מִיתָתְךָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְלֹא בַּחֲבָלִים גְּרָרוּךָ לַקֶּבֶר (ישעיה יד, יא): תַּחְתֶּיךָ יֻצַּע רִמָּה וּמְכַסֶּיךָ תּוֹלֵעָה, כְּשֶׁהֻבְרַן זֶה חֲבֵרָךְ שָׁב מֵאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, וְאַתָּה הָיִיתָ סְפֵקָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלֹא עָשִׂיתָ. אוֹמֵר לָהֶם הֲנִיחוּנִי שֶׁאֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְהֵן מְשִׁיבִין וְאוֹמְרִין, שׁוֹטֶה שֶׁבָּעוֹלָם, אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁעוֹלָם זֶה דּוֹמֶה לְשַׁבָּת וְעוֹלָם שֶׁבָּאתָ מִמֶּנּוּ דּוֹמֶה לְעֶרֶב שַׁבָּת, אִם אֵין אָדָם מְתַקֵּן בְּעֶרֶב שַׁבָּת מַה יֹּאכַל בְּשַׁבָּת. וְעוֹד עוֹלָם זֶה דּוֹמֶה לַיָּם וְעוֹלָם שֶׁבָּאתָ מִמֶּנּוּ דּוֹמֶה לַיַּבָּשָׁה, אִם אֵין אָדָם מְתַקֵּן בַּיַּבָּשָׁה מַה יֹּאכַל בַּיָּם. וְעוֹד הָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לַמִּדְבָּר וְעוֹלָם שֶׁבָּאתָ מִמֶּנּוּ דּוֹמֶה לַיִּשּׁוּב, אִם אֵין אָדָם מְתַקֵּן בַּיִּשּׁוּב מַה יֹּאכַל בַּמִּדְבָּר. מַהוּ עוֹשֶׂה חוֹבֵק אֶת יָדָיו וְאוֹכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד, ה): הַכְּסִיל חֹבֵק אֶת יָדָיו וְאֹכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ. וְהוּא אוֹמֵר הֲנִיחוּנִי שֶׁאֶרְאֶה אֶת חֲבֵרַי בְּכְבוֹדוֹ, וּמְשִׁיבִין וְאוֹמְרִים לוֹ, שׁוֹטֶה שֶׁבָּעוֹלָם, מְצֻוִּין מִפִּי הַגְּבוּרָה אָנוּ שֶׁלֹּא יַעֲמִדוּ רְשָׁעִים בְּצַד צַדִּיקִים, וְלֹא צַדִּיקִים בְּצַד רְשָׁעִים, וְלֹא טְמֵאִים בְּצַד טְהוֹרִים, וְלֹא טְהוֹרִים בְּצַד טְמֵאִים, וְעַל מָה אָנוּ מְצֻוִּין עַל הַשַּׁעַר הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח, כ): זֶה הַשַּׁעַר לַה׳ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ.

ד דִּילְמָא רַבִּי חִיָּא רַבָּה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא הֲווֹ יָתְבִין לָעַיִן בְּאוֹרָיְיתָא בַּהֲדֵין בֵּית מִדְרָשָׁא רַבָּא דִּטְבֶרְיָא בַּעֲרוּבַת פִּסְחָא, וְאִית דְּאָמְרֵי בַּעֲרוּבַת צוֹמָא רַבָּא, וּשְׁמַעַי קָלְהוֹן דִּבְרָיְיאתָא בָּיְבִין, אֲמַר לֵיהּ אִילֵּין בְּרָיְיתָא מָה עִסְקוֹן, אֲמַר דְּאִית לֵיהּ זָבֶן וּדְלִית לֵיהּ אָזֵיל לְגַבֵּי מָרֵי עֲבִדְתֵּיהּ וְהוּא יָהֵיב לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ אִם כֵּן הוּא אַף אֲנָא אֵיזֵיל גַּבֵּי מָרֵי עֲבִדְתִּי וְהוּא יָהֵב לִי, נְפַק וְצַלִּי בַּהֲדָא אִילוּסִיס דְּטַבְרָיָא, וְחָזָא חַד יָדָא מוֹשְׁטָא לֵיהּ חֲדָא מַרְגָּלִיתָא, אֲזַל טָעִין גַּבֵּי רַבֵּנוּ, אֲמַר לֵיהּ הָדָא מְנָא אִית לָךְ, הָדָא מִילְּא דְּאִיסְטוֹפִיטָא הִיא, אֶלָּא הֵא לָךְ תְּלָתָא דִּינָרִין, וַאֲזַל וַעֲבַד לִיקָּרָא דְּיוֹמָא, וּבָתַר יוֹמָא טָבָא אֲנַן שָׁטְחִין קָלֵיהּ וּמַה דְּהוּא עָבִיד טִימְתֵּהּ תִּיסַּב. נְסַב תְּלָתָא דִּינָרִין וְעָל לְבֵיתֵיהּ, אֲמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ שִׁמְעוֹן שָׁרִית גְּנִיב, כָּל פָּעָלָךְ לֵית הִיא אֶלָּא מְאָה מָנֶה וְאִילֵּין זְבִינְתָּה מֶה אִינּוּן, מִיָּד תַּנֵּי לָהּ עוֹבָדָא. אֲמְרָה לֵיהּ מַאי אַתְּ בָּעֵי תְּהֵי גְּנוּנָךְ חָסֵר מִן דְּחַבְרָךְ חֲדָא מַרְגָּלִיתָא לְעַלְמָא דְּאָתֵי. אֲמַר לָהּ וּמַה נַּעֲבֵד, אֲמְרָה לֵיהּ זִיל תַּחְזוֹר זְבִינְתָּא לְמָרִיהוֹן וְדִינָרַיָּא לְמָרִיהוֹן וּמַרְגָּלִיתָא לְמָרָא. כַּד שָׁמַע רַבִּינוּ מִצְטָעַר, שְׁלַח וְאַיְתִיתֵהּ, אֲמַר לָהּ כָּל הָדִין צַעֲרָא צְעָרְתְּ לְהָדִין צַדִּיקָא. אֲמְרָה לֵיהּ מָה אַתְּ בָּעֵי דִּיהֵא גְּנוּנֵיהּ חָסֵר מִדִּידְכוֹן חֲדָא מַרְגָּלִיתָא לְעַלְמָא דְּאָתֵי. אֲמַר לָהּ וְאִין הֲוָה חָסֵר לֵית בָּן מִמַּלְיֵיהּ יָתֵיהּ. אֲמְרָה לֵיהּ רַבִּי בַּהֲדִין עַלְמָא זְכִינַן מֶחֱמֵי אַפָּךְ, וְלֹא אָמַר רַיִּשׁ לָקִישׁ כָּל צַדִּיק וַצַדִּיק יֵשׁ לוֹ מָדוֹר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהוֹדָה לָהּ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּרְכָּן שֶׁל עֶלְיוֹנִים לִתֵּן וְאֵין מַרְכָּן לִטֹּל, הַנֵּס הָאַחֲרוֹן קָשֶׁה מִן הָרִאשׁוֹן, מִנְסִיב לֵיהּ חֲנָת יְדָא אַרְעָיָא [למטה], וּמִי מוֹשְׁטָא לֵיהּ חֲנָה יְדָא עִילָּאָה, כְּאִינִישׁ דְּמוֹזִיף לְחַבְרֵיהּ.

ה וַתֵּרֶא כִּי מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ (רות א, יח), אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבִים הַגֵּרִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם, כֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה דַּעְתָּהּ לְהִתְגַּיֵּר הִשְׁוָה הַכָּתוּב לְנָעֳמִי.

ו וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ (רות א, יח), אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי סִימוֹן, אוֹתוֹ הַיּוֹם קִצֵּר הָעֹמֶר הָיָה, דִּתְנִינַן תַּמָּן כָּל הָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשָׁם הָיוּ מִתְבַּנְּסוֹת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִקְצָר בְּעֶסֶק גָּדוֹל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִבְצָן הָיָה מַשִּׂיא אֶת בְּנוֹתָיו אוֹתוֹ הַיּוֹם. רַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם רַבִּי עֲזַרְיָה וְרַבִּי מְנַחֶמָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אָבִין כְּתִיב (תהלים פט, ט): ה׳ צְבָאוֹת מִי כָמוֹךָ חָסִין יָהּ, שֶׁמּוֹצִיא דְּבָרִים בְּעוֹנָתָן, אִשְׁתּוֹ שֶׁל בֹּעַז מֵתָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְנִתְכַּנְּסוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִגְמִילוּת חֲסָדִים, וְזִיל כָּל עַמָּא לִגְמִילוּת חִסְדָּא, נִכְנְסָה רוּת עִם נָעֳמִי, וְהָיְתָה זוֹ יוֹצֵאת, וְזוֹ נִכְנְסָה. וַתֵּהוֹם כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה הֲזֹאת נָעֳמִי, זוֹ הִיא שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ נָאִים וּנְעִימִים, לְשֶׁעָבַר הָיְתָה מְהַלֶּכֶת בְּאִיסְקַפְּטִיאוֹת שֶׁלָּהּ, וְעַכְשָׁיו הִיא מְהַלֶּכֶת בְּשׁוּק, וְאֶת אֲמַרְתְּ הֲזֹאת נָעֳמִי, לְשֶׁעָבַר הָיְתָה מְכֻבֶּדֶת בְּבִגְדֵי מֵילָתִין, וְעַכְשָׁיו הִיא מְכֻבָּה בִּסְמַרְטוּטִין, וְאֶת אֲמַרְתְּ הֲזֹאת נָעֳמִי, לְשֶׁעָבַר הָיוּ פָּנֶיהָ מַאֲדִימוֹת מִכַּח מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה, וְעַכְשָׁיו פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת מִן רָעָבוֹן, וְאֶת אֲמַרְתְּ הֲזֹאת נָעֳמִי, וְאוֹמֶרֶת לָהֶן, אַל תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי קְרֶאן לִי מָרָא, בַּר קַפָּרָא אָמַר לְפָרָה הֶדְיוֹטִית שֶׁהֶעֱמִידוּהָ בְּעָלֶיהָ בַּשּׁוּק, אָמַר, רַדְיָנִית הִיא, וּמַשְׁוָה תִּלְמִים תִּלְמִים הִיא. אָמְרִין אֵין רַדְיָנִית אִילֵּין מַכּוֹתֶיהָ דְּאִית בָּהּ מָה אִינּוּן. כָּךְ אָמְרָה נָעֳמִי, לָמָּה, וַה׳ עָנָה בִי וְשַׁדַּי הֵרַע לִי.

ז אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי ה׳ (רות א, כא), מְלֵאָה הָלַכְתִּי בְּבָנִים וּמְלֵאָה בְּבָנוֹת. דָּבָר אַחֵר, אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי, שֶׁהָיִיתִי מְעֻבֶּרֶת. לָמָּה תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי וַה׳ עָנָה בִי מִדַּת הַדִּין, הֵיאַךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר (שמות כב, כב): אִם עַנֵּה תְעַנֶּה אֹתוֹ. דָּבָר אַחֵר, וַה׳ עָנָה בִי, הֵעִיד עָלַי, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (דברים יט, יח): שֶׁקֶר עָנָה בְאָחִיו. דָּבָר אַחֵר, וַה׳ עָנָה בִי, כָּל עִנְיָנֶיהָ לָא הֲוָה אֶלָּא בִי, לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה וַה׳ עָנָה בִי, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא מַה כְּתִיב (ירמיה לב, מא): וְשַׂשְׂתִּי עֲלֵיהֶם לְהֵטִיב אוֹתָם.

פרשה ד

א זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (דברי הימים א ח, ח): וְשַׁחֲרַיִם הוֹלִיד בִּשְׂדֵה מוֹאָב, אֵלְיָהוּ זָכוּר לַטּוֹב שֶׁאַל אֶת רַבִּי נְהוֹרַאי אָמַר לֵיהּ מַה דִּין דִּכְתִיב וְשַׁחֲרַיִם הוֹלִיד בִּשְׂדֵה מוֹאָב, אָמַר לֵיהּ גָּדוֹל שֶׁהוֹלִיד בִּשְׂדֵה מוֹאָב, מִן שִׁלְחוֹ אֹתָם, שֶׁהָיוּ מִשֵּׁבֶט בִּנְיָמִין, דִּכְתִיב (שופטים כ, יב): וַיִּשְׁלְחוּ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָשִׁים בְּכָל שִׁבְטֵי בִנְיָמִין לֵאמֹר, דָּבָר אַחֵר, וְשַׁחֲרַיִם, זֶה בֹּעַז, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁחֲרַיִם, שֶׁהָיָה מְשֻׁחָרָר מִן הָעֲוֹנוֹת. הוֹלִיד בִּשְׂדֵה מוֹאָב, שֶׁהוֹלִיד מֵרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה. מִן שִׁלְחוֹ, שֶׁהָיָה מִשֵּׁבֶט יְהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מו, כח): וְאֶת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף. (דברי הימים א ח, ח): חוּשִׁים וְאֶת בַּעֲרָא נָשָׁיו, וְיֵשׁ אָדָם מוֹלִיד נָשָׁיו, אֶלָּא שֶׁחָס כַּנָּמֵר וּבֵאֵר אֶת הַהֲלָכָה עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית, מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית. וַיּוֹלֶד מִן חֻדֶּשׁ אִשְׁתּוֹ. לֹא צוֹרְכָהּ אֶלָּא וַיּוֹלֶד מִן בַּעֲרָא אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא בְּיָמָיו נִתְחַדְּשָׁה הֲלָכָה עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (דברי הימים א ב, יז): יִתְרָא הַיִּשְׁמְעֵאלִי, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמואל ב יז, כה): יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר הוּא יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי הוּא יִתְרָא הַיִּשְׁמְעֵאלִי. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן וְרַבָּנָן, רַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר יִשְׁמְעֵאלִי הָיָה וְאֶת אֲמַרְתְּ יִשְׂרְאֵלִי, אֶלָּא יִשְׁמְעֵאלִי הָיָה וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּמְצָאוֹ לְיִשַׁי יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ כֵּן (ישעיה מה, כב): פְּנוּ אֵלַי וְהִוָּשְׁעוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ וגו׳, נִתְגַּיֵּר וְנָתַן לוֹ בִּתּוֹ. רַבָּנָן אָמְרִין יִשְׂרְאֵלִי הָיָה וְאֶת אֲמַרְתְּ יִשְׁמְעֵאלִי, אֶלָּא יִשְׂרְאֵלִי הָיָה וְחָגַר חַרְבּוֹ כְּיִשְׁמְעֵאלִי וְנָעַץ הַחֶרֶב בְּאֶמְצַע בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְאָמַר אוֹ אֶהֱרֹג אוֹ אֶהָרֵג עַד שֶׁאֲנִי מְקַיֵּם הֲלָכָה לָרַבִּים שֶׁכָּל שֶׁיִּבְטֵל הֲלָכָה זוֹ בַּחֶרֶב הַזֹּאת אֲנִי מַתִּיז אֶת רֹאשׁוֹ, עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית.

ב וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַּלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵי מוֹאָב (רות א, כב), זוֹ הִיא שֶׁשָּׁבָה מִשְּׂדֵה מוֹאָב. (רות א, כב): וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר קְצִיר שְׂעוֹרִים, בְּקְצִיר הָעֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר. קְצִיר חִטִּים, בְּשִׁבְתֵּי הַלֶּחֶם הַכָּתוּב מְדַבֵּר. קְצִיר סְתָם, מְשַׁמֵּשׁ לְכָאן וּלְכָאן.

ג וּלְנָעֳמִי מוֹדָע לְאִישָׁהּ אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל (רות ב, א), מוֹדָע, קָרוֹב. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ נְפִיל נָסִיב לִנְפִילָא, מָה הֵם מַעֲמִידִין, גִּבּוֹרֵי חַיִל. בֹּעַז נָסִיב לְרוּת, מָה הֵם מַעֲמִידִין, דָּוִד, (שמואל א טז, יח): יֹדֵעַ נַגֵּן וְגִבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאַר וה׳ עִמּוֹ. יֹדֵעַ נַגֵּן, בַּמִּקְרָא. וְגִבּוֹר חַיִל, בַּמִּשְׁנָה. וְאִישׁ מִלְחָמָה, שֶׁיּוֹדֵעַ לִשָּׂא וְלִתֵּן בְּמִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה. וּנְבוֹן דָּבָר, בַּמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב. וְאִישׁ תֹּאַר, בַּתַּלְמוּד. דָּבָר אַחֵר, וּנְבוֹן דָּבָר, שֶׁמֵּבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. וְאִישׁ תֹּאַר, שֶׁמֵּאִיר פָּנִים בַּהֲלָכָה. וַה׳ עִמּוֹ, הֲלָכָה כְּדִבָרָיו. (רות ב, א): מִמִּשְׁפַּחַת אֲלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בֹּעַז, הָרְשָׁעִים הֵן קוֹדְמִין לִשְׁמָן, (שמואל א יז, ד): גָּלְיָת שְׁמוֹ. (שמואל א כה, כה): נָבָל שְׁמוֹ. (שמואל ב כ, כא): שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי שְׁמוֹ. אֲבָל הַצַּדִּיקִים שְׁמָן קוֹדְמִין, (שמואל א ט, א): וּשְׁמוֹ קִישׁ. (שמואל א ט, א): וּשְׁמוֹ שָׁאוּל. (שמואל א יז, יב): וּשְׁמוֹ יִשַׁי. (אסתר ב, ה): וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי. (שמואל א א, א): וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה. וּשְׁמוֹ בֹּעַז, דּוֹמִין לְבוֹרְאָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ו, ג): וּשְׁמִי ה׳ לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם. אֲתִיבוּן לֵיהּ (בראשית כד, כט): וּשְׁמוֹ לָבָן, אָמַר רַבִּי יִצְחָק פָּרַדְכְּסוֹס. רַבִּי בֶּרֶכְיָה אָמַר מִלְּבָן בְּרֶשַׁע. וְהָכְתִיב (שמואל א ח, ב): וּבְנֵי שְׁמוּאֵל שֵׁם הַבְּכוֹר יוֹאֵל וְשֵׁם מִשְׁנֵהוּ אֲבִיָּה, רַבָּנָן אָמְרִי מַה זֶּה רָשָׁע, אַף זֶה רָשָׁע. וְרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ לְמַעֲשֶׂה וְזָכוּ לִרְוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (יואל א, א): דְּבַר ה׳ אֲשֶׁר הָיָה אֶל יוֹאֵל בֶּן פְּתוּאֵל.

ד וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל נָעֳמִי אֵלְכָה נָּא הַשָּׂדֶה וַאֲלַקְּטָה בַשִּׁבֳּלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא חֵן בְּעֵינָיו (רות ב, ב), רַבִּי יַנַּאי אָמַר בַּת אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיְתָה, וְאֵין קוֹרְאִין בַּת אֶלָּא לְבַת אַרְבָּעִים שָׁנָה. (רות ב, ג): וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא, עַד כַּדּוּן לָא אֲזַלַת וְאָתְּ אֲמַרְתְּ וַתָּבוֹא, רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר הִתְחִילָה מְסַיֶּמֶת לְפָנֶיהָ הַדְּרָכִים. (רות ב, ג): וַיִּקֶר מִקָּרָהָ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ מֵרִיק קֶרִי. (רות ב, ג): חֶלְקַת הַשָּׂדֶה מִמִּשְׁפַּחַת אֲלִימֶלֶךְ, שֶׁנִּתַּן לָהּ מִמִּי שֶׁהוּא רָאוּי לִפֹּל בְּחֶלְקָהּ.

ה וְהִנֵּה בֹעַז בָּא מִבֵּית לֶחֶם (רות ב, ד), רַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם רַבָּנָן אָמַר, שְׁלֹשָׁה דְבָרִים גָּזְרוּ בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה וְהִסְכִּימוּ עִמָּהֶם בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, וְאֵלּוּ הֵן: לִשְׁאֹל שָׁלוֹם בַּשֵּׁם, וּמְגִלַּת אֶסְתֵּר, וּמַעֲשְׂרוֹת. שְׁאֵילַת שָׁלוֹם מִנַּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כג, כז): הַחֹשְׁבִים לְהַשְׁכִּיחַ אֶת עַמִּי שְׁמִי, אִימָתַי חָשְׁבוּ בִּימֵי עֲתַלְיָהוּ. וְרַבָּנָן אָמְרִין בִּימֵי חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה. רַבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן בִּימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, וְעָמַד בֹּעַז וּבֵית דִּינוֹ וְהִתְקִינוּ לִשְׁאֹל שָׁלוֹם בַּשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנֵּה בֹעַז בָּא מִבֵּית לֶחֶם וַיֹּאמֶר לַקּוֹצְרִים ה׳ עִמָּכֶם. וְכֵן הַמַּלְאָךְ אוֹמֵר לְגִדְעוֹן (שופטים ו, יב): ה׳ עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל. מְגִלַּת אֶסְתֵּר מִנַּיִן, רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק, מֶה עָשׂוּ מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר כָּתְבוּ אִגְּרוֹת וְשָׁלְחוּ לְכָל בְּנֵי הַגּוֹלָה וְאָמְרוּ מְקַבְּלִים אַתֶּם עֲלֵיכֶם לִהְיוֹת עוֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה, שָׁלְחוּ וְאָמְרוּ לֹא דַיֵּנוּ צָרוֹתֵינוּ שֶׁל הָמָן אֶלָּא שֶׁאַתֶּם מַטְרִיחִין עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה, וְאָמְרוּ לָהֶם אִם מִדָּבָר זֶה אַתֶּם מִתְיָרְאִין חֲרֵי הִיא כְּתוּבָה בֵּין הַכְּרָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר י, ב): הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים. מֶה עָשׂוּ כָּתְבוּ אִגֶּרֶת שְׁנִיָּה וְשָׁלְחוּ לָהֶם (אסתר ט, כט): אֶת אִגֶּרֶת הַפּוּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית, רַבִּי חֶלְבּוֹ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה זְקֵנִים, וּמֵהֶם שְׁלֹשִׁים וְכַמָּה נְבִיאִים הָיוּ שֶׁהָיוּ מִצְטַעֲרִים עַל הַפָּסוּק הַזֶּה (ויקרא כז, לד): אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה, אֵלֶּה, אֵין לְהוֹסִיף וְאֵין לִגְרֹעַ וְאֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר עוֹד מֵעַתָּה, וּמְרֻבֶּה מִבַּקְּשִׁין מִמֶּנּוּ לְחַדֵּשׁ דָּבָר עָלֵינוּ. עַד שֶׁהֵאִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֵינֵיהֶם וּמָצְאוּ אוֹתָהּ כְּתוּבָה בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים, בַּתּוֹרָה, דִּכְתִיב (שמות יז, יד): כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר. בַּנְּבִיאִים, דִּכְתִיב (מלאכי ג, טז): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה׳ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן. בַּכְּתוּבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים. רַב וְרַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן וּבַר קַפָּרָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמְרוּ הַמְּגִלָּה הַזֹּאת אֵין נֶאֱמָרָה מִפִּי בֵּית דִּין, מִסִּינֵי נֶאֱמָרָה, אֶלָּא שֶׁאֵין מֵקֶדֶם וּמְאֻחָר בַּתּוֹרָה. וּמִנַּיִן שֶׁהַסְּכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם, רַב אָמַר (אסתר ט, כז): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים, לֹא כְתִיב, וְקִבֵּל כְּתִיב, רַבָּן שֶׁל יְהוּדִים קִבֵּל. מַעֲשְׂרוֹת מִנַּיִן, דְּאָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם [רבי] קְרִיצְפָּה בַּעֲוֹן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת גָּלוּ. שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כֵּיוָן שֶׁגָּלוּ נִפְטְרוּ, וְהֵם חִיְּבוּ עַצְמָן מֵאֲלֵיהֶן, מֶה עָשׂוּ אַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, כָּתְבוּ סֵפֶר וּשְׁטָחוּהוּ בָּעֲזָרָה, וּבְשַׁחֲרִית עָמְדוּ וּמְצָאוּהוּ חָתוּם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (נחמיה י, א): וּבְכָל זֹאת אֲנַחְנוּ כֹּרְתִים אֲמָנָה וְכֹתְבִים וְעַל הֶחָתוּם. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר וְעַל הֶחָתוּם, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר וְעַל הַחֲתוּמִים, הֵיאַךְ, אֶלָּא וְעַל הֶחָתוּם, זֶה בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, וְעַל הַחֲתוּמִים זֶה בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף חֻרְמָהּ שֶׁל יְרִיחוֹ, וְכֵן אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶל יְהוֹשֻׁעַ (יהושע ז, יא): חָטָא יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יְהוֹשֻׁעַ גָּזַר, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁאַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִסְכִּים עִמּוֹ.

ו וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל הַקּוֹצְרִים (רות ב, ה), עַל כַּמָּה הָיָה מְמֻנֶּה, אָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בַּר מְרִיָם עַל אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם הָיָה מְמֻנֶּה, מִן הָדָא (דברי הימים ב ב, טז יז): וַיִּסְפֹּר שְׁלֹמֹה כָּל הָאֲנָשִׁים הַגֵּרִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וגו׳ וַיַּעַשׂ מֵהֶם שִׁבְעִים אֶלֶף סַבָּל וגו׳, דַּעֲבַד כֵּן יָכֵיל קָאֵים וְיָדַע מַה דְּהוּא עָבֵד. לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת. וְלָא חֲוָה חַכִּים לָהּ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָהּ נְעִימָה וּמַעֲשֶׂיהָ נָאִים, הִתְחִיל שׁוֹאֵל עָלֶיהָ, כָּל הַנָּשִׁים שׁוֹחֲחוֹת וּמְלַקְּטוֹת וְזוֹ יוֹשֶׁבֶת וּמְלַקֶּטֶת. כָּל הַנָּשִׁים מְסַלְּקוֹת כְּלֵיהֶם, וְזוֹ מְשַׁלְשֶׁלֶת כֶּלְיָהּ. כָּל הַנָּשִׁים מְשַׂחֲקוֹת עִם הַקּוֹצְרִים, וְזוֹ מַצְנַעַת עַצְמָהּ. כָּל הַנָּשִׁים מְלַקְּטוֹת בֵּין הָעֳמָרִים, וְזוֹ מְלַקֶּטֶת מִן הַהֶפְקֵר. וְדִכְוָותֵיהּ (שמואל א יז, נה): וְכִרְאוֹת שָׁאוּל אֶת דָּוִד יֹצֵא לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי, וְלָא חֲוָה חַכִּים לֵיהּ, אָתְמוֹל חֲוָה מְשַׁלַּח לְאָמֹר לְיִשַׁי (שמואל א טז, כב): יַעֲמָד נָא דָוִד לְפָנַי כִּי מָצָא חֵן בְּעֵינָי, וְעַכְשָׁיו הוּא שׁוֹאֵל עָלָיו, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרָאָה שָׁאוּל אֶת רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי בְיָדוֹ, הִתְחִיל שׁוֹאֵל עָלָיו, אִם מִפֶּרֶץ הוּא, מֶלֶךְ הוּא. אִם מִזֶּרַח הוּא, שׁוֹפֵט הוּא. וְהָיָה שָׁם דּוֹאֵג הָאֲדוֹמִי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְאָמַר לוֹ אֲפִלּוּ הוּא מִפֶּרֶץ לֹא פָסוּל הוּא, לֹא פָסוּל מִשְׁפָּחָה הוּא, לֹא מֻרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה הוּא. אָמַר לוֹ אַבְנֵר וְלֹא כְּבָר נִתְחַדְּשָׁה הֲלָכָה עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית, אָמַר לוֹ אִם כֵּן אֲדוֹמִי וְלֹא אֲדוֹמִית, מִצְרִי וְלֹא מִצְרִית, אֲנָשִׁים לָמָּה נִתְרַחֲקוּ לֹא (דברים כג, ה): עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמָּיִם, הָיָה לָהֶם לַנָּשִׁים לְהוֹצִיא לִקְרַאת נָשִׁים. נִתְעַלְּמָה הֲלָכָה מֵעֵינָיו שֶׁל אַבְנֵר לְשָׁעָה. אָמַר לוֹ שָׁאוּל הֲלָכָה שֶׁנִּתְעַלְּמָה מֵעֵינֶיךָ צֵא וּשְׁאַל לִשְׁמוּאֵל וּבֵית דִּינוֹ. כֵּיוָן שֶׁבָּא אֲצָל שְׁמוּאֵל בְּבֵית דִּינוֹ אָמַר לוֹ הֲדָא מִנַּיִן אִית לָךְ, לֹא מִן דּוֹאֵג, דּוֹאֵג מִינִי הוּא וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּשָׁלוֹם מִן הָעוֹלָם, לְהוֹצִיאֲךָ חָלָק אִי אֶפְשָׁר, דִּכְתִיב (תהלים מה, יד): כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה, לְאִשָּׁה שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא, וְלָאִישׁ לְהוֹצִיא (דברים כג, יד): וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ, לָאִישׁ לִתֵּן שָׂכָר וְלֹא לְאִשָּׁה. וַיַּעַן הַנַּעַר הַנִּצָּב עַל הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמַר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא. וְאָתְּ אֲמַרְתְּ מַעֲשֶׂיהָ נָאִים וּנְעִימִים. אֶלָּא, רַבָּתָה רִפְּתָהּ לָהּ.

ז וַתֹּאמֶר אֲלַקְּטָה נָּא וְאָסַפְתִּי בָעֳמָרִים וגו׳ מְעַט (רות ב, ז), מְעַט תְּפִסָה לָהּ קַל וָחֹמֶר [לוקו] מֵאוֹתָהּ שֶׁבַּבַּיִת שֶׁהִיא מְצַפָּה לָהּ.

ח וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת הֲלֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל תֵּלְכִי לְלַקֵּט בְּשָׂדֶה אַחֵר (רות ב, ח), עַל שֵׁם (שמות כ, ג): לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי. וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה, עַל שֵׁם (שמות טו, ב): זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. וְכֹה תִדְבָּקִין עִם נַעֲרֹתָי, אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁקְּרוּיִין נְעָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מ, כט): הַתְשַׂחֶק בּוֹ כַּצִּפּוֹר וְתִקְשְׁרֶנּוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ.

ט עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצֹרוּן וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ וְצָמִת וְהָלַכְתְּ אֶל הַכֵּלִים וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים. עֵינַיִךְ, זוֹ סַנְהֶדְרִין. מָאתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם אֵינָן הוֹלְכִין אֶלָּא אַחַר הָעֵינַיִם, הֲדָא שֶׁנֶּאֱמַר: עֵינַיִךְ וגו' וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן. לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ, שֶׁלֹּא לִרְחֹק. וְצָמִת וְהָלַכְתְּ אֶל הַכֵּלִים, אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁקְּרוּיִין כֵּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב א, כז): אֵיךְ נָפְלוּ גִּבּוֹרִים וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה. וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים, זֶה בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ שׁוֹאֵבָה, שֶׁמִּשָּׁם הָיוּ שׁוֹאֲבִין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יב, ג): וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה.

פרשה ה

א הוּא הָיָה עִם דָּוִיד בַּפַּס דַּמִּים (דברי הימים א יא, יג), רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר בַּחֲקַל סוּמַקְתָּא. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר בַּפַּס דַּמִּים, שֶׁמִּשָּׁם פָּסְקוּ דָּמִים. (דברי הימים א יא, יג): וְהַפְּלִשְׁתִּים נֶאֶסְפוּ שָׁם לַמִּלְחָמָה וַתְּהִי חֶלְקַת הַשָּׂדֶה מְלֵאָה שְׂעֹרִים, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר שְׂעֹרִים, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמואל ב כג, יא): עֲדָשִׁים, רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר עֲדָשִׁים הָיוּ אֶלָּא שֶׁהָיְתָה עִנְבוּתָן דּוֹמִין לִשְׂעוֹרִין. רַבִּי לֵוִי אָמַר הַפְּלִשְׁתִּים שֶׁבָּאוּ גִּבּוֹהִים כִּשְׂעוֹרִים וְהָלְכוּ נְמוּכִים כַּעֲדָשִׁים. (דברי הימים א יא יד): וַיִּתְיַצֵּב בְּתוֹךְ הַחֶלְקָה וַיַּצִּילוּהָ, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמואל ב כג, יב): וַיַּצִּיבֻהָ, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהֶחֱזִירוּהָ לִבְעָלֶיהָ, שֶׁהָיְתָה חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם כְּשָׂדֶה מְלֵאָה כַּרְכּוֹם. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר שָׁנָה אַחַת הָיְתָה וּשְׁתֵּי שָׁדוֹת הָיוּ. פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבָּד וְלִתֵּן דָּמִים מַה צְּרִיכָה, אֵין תֹּאמַר לְאַבֵּד אֲבָל לֹא לִתֵּן דָּמִים, עַד כַּדּוּן הִיא צְרִיכָה אִי זוֹ מֵהֶן לְאַבֵּד שֶׁל עֲדָשִׁים אוֹ שֶׁל שְׂעוֹרִים, שֶׁל עֲדָשִׁים אֹכֶל אָדָם, שֶׁל שְׂעוֹרִים אֹכֶל בְּהֵמָה. שֶׁל עֲדָשִׁים אֵין הָעֹמֶר קָרֵב מֵהֶן. שֶׁל עֲדָשִׁים אֵין מַפְרִישִׁין מֵהֶן חַלָּה, שֶׁל שְׂעוֹרִים מַפְרִישִׁין חַלָּה. רַבָּנָן אָמְרִין שָׂדֶה אַחַת הָיְתָה וּשְׁתֵּי שָׁנִים הָיוּ, וַהֲלֹא נִלְמַד מִשֶּׁל אֶשְׁתָּקַד, שֶׁאֵין לְמֵדִין מִמַּעֲשֶׂה. (דברי הימים א יא, יז): וַיִּתְאָו דָּוִיד וַיֹּאמַר מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם, רַבִּי חִיָּא אָמַר הֲלָכָה נִצְרְכָה לוֹ. וַיִּבְקְעוּ הַשְּׁלשָׁה, וְלָמָּה שְׁלשָׁה שֶׁאֵין הֲלָכָה מִתְבָּרֶרֶת אֶלָּא בִּשְׁלשָׁה. וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם מִבּוֹר בֵּית לֶחֶם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וַיִּשְׂאוּ וַיָּבִאוּ אֶל דָּוִיד וְלֹא אָבָה דָּוִיד לִשְׁתּוֹתָם. וְלֹא אָבָה שֶׁתִּקָּבַע הֲלָכָה לִשְׁמָן, עֲשָׂאָהּ מַסֶּכְתָּא אֶלָּא בִּשְׁלשָׁה. וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם מִבּוֹר בֵּית לֶחֶם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וַיָּבִאוּ אֶל דָּוִיד וְלֹא אָבָה דָּוִיד לִשְׁתּוֹתָם. וְלֹא אָבָה שֶׁתִּקָּבַע הֲלָכָה לִשְׁמָן, עֲשָׂאָהּ מַסֶּכְתָּא וּקְבָעָהּ הֲלָכָה לְדוֹרוֹת, מֶלֶךְ פּוֹרֵץ לַעֲשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ וְאֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ. בַּר קַפָּרָא אָמַר חַג הָיָה, וְנִסּוּךְ הַמַּיִם הָיָה, וּוִתּוּר בָּמָה הָיָה. וַיִּבְקְעוּ הַשְּׁלשָׁה, וְלָמָּה הָיוּ שְׁלשָׁה, אֶחָד הוֹרֵג וְאֶחָד מְפַגֵּעַ אֶת הַהֲרוּגִים, וְאֶחָד מַכְנִיס הַצְּלוּחִית בְּטָהֳרָה. רַבִּי חוֹנְיָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵף הִלְכוֹת שְׁבוּיָה נִצְרְכָה לֵיהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי אָמַר בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תָּבַע.

ב וַתִּפֹּל עַל פָּנֶיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה וגו' (רות ב, י), מְלַמֵּד שֶׁנִּתְנַבְּאָה שֶׁהוּא עָתִיד לְהַכִּירָהּ כְּדַרְכָּהּ כָּל הָאָרֶץ.

ג וַיַּעַן בֹּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֵּד הֻגַּד לִי (רות ב, יא), לָמָּה שְׁתֵּי פְּעָמִים הֻגֵּד הֻגַּד לִי, הֻגַּד לִי בַּבַּיִת, הֻגַּד לִי בַּשָּׂדֶה. כֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר בְּחַיֵּי אִישֵׁךְ. וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וֹ אֵיפַרְכְיָא שֶׁלָּךְ. וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלָּךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב, כז): אֹמְרִים לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ יְלִדְתָּנִי. וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ, זוֹ שְׁכוּנָתָהּ. וַתֵּלְכִי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעַתְּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם, שֶׁאִלּוּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם, לֹא הָיִית.

ד יְשַׁלֵּם ה' פָּעָלֵךְ וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם ה' (רות ב, יב), אָמַר רַבִּי חָסָא אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו. אָמַר רַבִּי אָבוּן שָׁמַעְנוּ שֵׁישׁ כְּנָפַיִם לָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כד, טז): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ. וּכְנָפַיִם לַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג, כ): וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ. וּכְנָפַיִם לַחַיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ג, יג): וְקוֹל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת. וּכְנָפַיִם לַכְּרוּבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ח, ז): כִּי הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם. וּכְנָפַיִם לַשָּׂרָפִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ו, ב): שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם. בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחָן שֶׁל צְדִיקִים, וְכַמָּה גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל צְדָקָה, וְכַמָּה גָּדוֹל כֹּחָן שֶׁל גּוֹמְלֵי חֲסָדִים, שֶׁאֵין חָסִין לֹא בְצֵל שַׁחַר, וְלֹא בְצֵל כַּנְפֵי אֶרֶץ, וְלֹא בְצֵל כַּנְפֵי שֶׁמֶשׁ, וְלֹא בְצֵל כַּנְפֵי חַיּוֹת, וְלֹא בְצֵל כַּנְפֵי כְּרוּבִים, וְלֹא בְצֵל כַּנְפֵי שְׂרָפִים, אֶלָּא בְּצֵל מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לו, ח): מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן.

ה וַתֹּאמֶר אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי וגו' וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאַחַת שִׁפְחֹתֶךָ (רות ב, יג), אָמַר לָהּ חֵס וְשָׁלוֹם אֵין אַתְּ מִן הָאֻמָּהוֹת, אֶלָּא מִן הָאֻמָּהוֹת. וְדִכְוָותָהּ (במדבר לב, מב): וְנֹבַח הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת קְנָת וְאֶת בְּנֹתֶיהָ וגו', מְלַמֵּד שֶׁלֹּא עָמַד לָהּ אוֹתוֹ הַשֵּׁם. וְדִכְוָותָהּ (זכריה ה, יא): וַיֹּאמֶר אֵלַי לִבְנוֹת לָהּ בַּיִת בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר. מְלַמֵּד שֶׁאֵין לַשֶּׁקֶר תְּשׁוּעָה.

ו וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֲלֹם (רות ב, יד), רַבִּי יוֹחָנָן [נ"א רבי יונתן] פָּתַר בָּהּ שִׁית שִׁטִּין מְדַבֵּר בְּדָוִד, גְּשִׁי הֲלֹם, קְרוֹבִי לַמַּלְכוּת, וְאֵין הֲלֹם אֶלָּא מַלְכוּת, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמואל ב ז, יח): כִּי הֲבֵאתַנִי עַד הֲלֹם. וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם, זוֹ לַחְמָהּ שֶׁל מַלְכוּת. וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ, אֵלּוּ הַיִּסּוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ו, ב): ה' אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי. וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים, שְׁנוּצְדָה מִמְּנוּ הַמַּלְכוּת לְשָׁעָה, דְּאָמַר רַב הוּנָא כָּל אוֹתָן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים שֶׁהָיָה דָּוִד בּוֹרֵחַ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם לֹא

עָלוּ מִן הַמְּנִין, שֶׁהָיָה מִתְכַּפֵּר לוֹ בְּשָׁעָה כְּהֶדְיוֹט. וַיִּצְבָּט לָהּ קָלַי, שֶׁחָזְרָה לוֹ מַלְכוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כ, ז): עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי הוֹשִׁיעַ ה׳ מְשִׁיחוֹ. וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתֹּתַר, אוֹכֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹכֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, וְאוֹכֵל לֶעָתִיד לָבוֹא. דָּבָר אַחֵר, גִּשְׁי הֲלֹם, מְדַבֵּר בְּשִׁלֹּמֹה, גִּשְׁי הֲלֹם, קְרוֹבִי לַמַּלְכוּת. וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם, זוֹ לַחְמָהּ שֶׁל מַלְכוּת. שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ה, ב): וַיִּהְיוּ לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד. שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח. וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ, זֶה לְכִלּוּחַ מַעֲשִׂים. וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקְּצָרִים, שֶׁנּוֹצְדָה לוֹ מַלְכוּתוֹ לְשָׁעָה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָאי בַּר חֲנִינָא מַלְאָךְ יָרַד בְּדְמוּת שְׁלֹמֹה וְיָשַׁב לוֹ עַל כִּסְאוֹ. וְהָיָה מְחַזֵּר שְׁלֹמֹה עַל פְּתְחֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר (קהלת א, יב): אֲנִי קֹהֶלֶת [בן דוד] הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלָיִם, מֶה הָיְתָה אַחַת מֵהֶן עוֹשָׂה, הָיְתָה נוֹתֶנֶת לְפָנַיו קְעָרָה שֶׁל גְּרִישִׁין וּמַפָּה אוֹתוֹ בְּקֶנֶה עַל רֹאשׁוֹ וְאוֹמֶרֶת לוֹ וְלֹא שְׁלֹמֹה יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ וְאַתָּה אוֹמֵר אֲנִי שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. וַיִּצְבָּט לָהּ קָלַי, שֶׁחָזְרָה לוֹ מַלְכוּתוֹ. וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתֹּתַר, אוֹכֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹכֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אוֹכֵל בָּעוֹלָם הַבָּא. דָּבָר אַחֵר, גִּשְׁי הֲלֹם, מְדַבֵּר בְּחִזְקִיָּהוּ, גִּשְׁי הֲלֹם, קְרוֹבִי לַמַּלְכוּת. וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם, זוֹ לַחְמָהּ שֶׁל מַלְכוּת. וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ, אֵלּוּ הַיִּסּוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לח, כא): וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ יִשְׂאוּ דְבֶלֶת תְּאֵנִים. וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקְּצָרִים, שֶׁנּוֹצְדָה לוֹ מַלְכוּתוֹ לְשָׁעָה, כְּמָה דְּתֵימָא (ישעיה לז, ג): וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ יוֹם צָרָה וְתוֹכֵחָה. וַיִּצְבָּט לָהּ קָלַי, שֶׁחָזְרָה לוֹ מַלְכוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב לב, כג): וַיִּנָּשֵׂא לְעֵינֵי כָל הַגּוֹיִם מֵאַחֲרֵי כֵן. וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתֹּתַר, אוֹכֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹכֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אוֹכֵל לָעוֹלָם הַבָּא. דָּבָר אַחֵר, גִּשְׁי הֲלֹם, מְדַבֵּר בִּמְנַשֶּׁה, גִּשְׁי הֲלֹם, קְרוֹבִי לַמַּלְכוּת. וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם, זוֹ לַחְמָהּ שֶׁל מַלְכוּת. וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ, שֶׁלְּכָלָךְ מַעֲשָׂיו כַּחֹמֶץ מִמַּעֲשִׂים רָעִים. וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקְּצָרִים, שֶׁנּוֹצְדָה לוֹ מַלְכוּתוֹ לְשָׁעָה, דִּכְתִיב (דברי הימים ב לג, י): וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מְנַשֶּׁה וְאֶל עַמּוֹ וְלֹא הִקְשִׁיבוּ, וַיָּבֵא ה׳ עֲלֵיהֶם אֶת שָׂרֵי הַצָּבָא אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּלְכְּדוּ אֶת מְנַשֶּׁה בַּחוֹחִים, רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא אָמַר כִּירוֹמְנִיקָאָה. אָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חַיְתָא עָשׂוּ לוֹ מוּלָה שֶׁל נְחשֶׁת, וְהָיוּ מַסִּיקִין הָאוּר מִתַּחְתָּיו, וְהָיָה צוֹוֵחַ צֶלֶם פְּלֶן צֶלֶם פְּלֶן שֵׁזְבֵנִי, כֵּינָן שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא הוֹעִילוּהוּ כְּלוּם, אָמַר זָכוּר הָיִיתִי שֶׁהָיָה אַבָּא מַקְרֵא אוֹתִי (דברים ד, ל): בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ וגו׳ כִּי אֵל רַחוּם ה׳ אֱלֹהֶיךָ, אֲנָא צָווּחַ לֵיהּ, אִין עָנֵי הָא טָב, וְאִין לָא עָנֵי הָא כְּלָה חָדָא הִיא כָּל אַפַּיָּא שָׁוִין. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עָמְדוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְסָתְמוּ כָּל הַחֲלוֹנוֹת שֶׁל מַעְלָה, וְאָמְרוּ לְפָנָיו רִבּוֹן הָעוֹלָם, אָדָם שֶׁהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל אַתָּה מְקַבְּלוֹ בִּתְשׁוּבָה. אָמַר לָהֶם אִם אֵינִי מְקַבְּלוֹ בִּתְשׁוּבָה חֲרִינִי נוֹעֵל פֶּתַח בִּפְנֵי כָּל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה. מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָתַר לוֹ חְתִירָה מִתַּחַת כִּסֵּא כְבוֹדוֹ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין מַלְאָךְ יָכוֹל לִשְׁלֹט, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (דברי הימים ב לג, יג): וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֵּעָתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ. אָמַר רַבִּי לֵוִי בְּעַרְבְיָא צָוְחִין לַחֲתִירָה עֲתִירָה. וַיִּצְבָּט לָהּ קָלַי, שֶׁחָזְרָה לוֹ מַלְכוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב לג, יג): וַיְשִׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ, וּבַמָּה הֱשִׁיבוֹ, רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא בְּרוּחַ הֱשִׁיבוֹ, הֵיאַךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר מַשִּׁיב הָרוּחַ. וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתֹּתַר, אוֹכֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹכֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אוֹכֵל לָעוֹלָם הַבָּא. דָּבָר אַחֵר, מְדַבֵּר בְּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, גִּשְׁי הֲלֹם, קְרוֹבִי לַמַּלְכוּת. וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם, זֶה לַחְמָהּ שֶׁל מַלְכוּת. וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ, אֵלּוּ הַיִּסּוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נג, ה): וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ. וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקְּצָרִים, שֶׁעֲתִידָה מַלְכוּתוֹ לִצּוֹד מִמֶּנּוּ לְשָׁעָה. שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד, ב): וְאָסַפְתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַיִם לַמִּלְחָמָה וְנִלְכְּדָה הָעִיר. וַיִּצְבָּט לָהּ קָלַי, שֶׁהִיא עֲתִידָה לַחֲזֹר לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יא, ד): וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט פִּיו. רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי לֵוִי בַּגּוֹאֵל הָרִאשׁוֹן כָּךְ גּוֹאֵל הָאַחֲרוֹן, מַה גּוֹאֵל הָרִאשׁוֹן נִגְלָה וְחָזַר וְנִכְסָה מֵהֶן, וְכַמָּה נִכְסָה מֵהֶן, שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה, כ): וַיִּפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן, אַף גּוֹאֵל אַחֲרוֹן נִגְלָה לָהֶם וְחוֹזֵר וְנִכְסֶה מֵהֶם, וְכַמָּה נִכְסֶה מֵהֶם, רַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם רַבָּנָן אַרְבָּעִין וַחֲמִשָּׁה יוֹם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (דניאל יב, יא): וּמֵעֵת הוּסַר הַתָּמִיד וגו׳, וּכְתִיב (דניאל יב, יא): אַשְׁרֵי הַמְחַכֶּה וְיַגִּיעַ וגו׳, אִילֵין יְתִירָיָא מָה אִינּוּן, רַבִּי יִצְחָק בֶּן קְצַרְתָּה מִשּׁוּם רַבִּי יוֹנָה אֵלּוּ אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה יָמִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל קוֹטְפִים מַלּוּחַ וְאוֹכְלִים, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (איוב ל, ד): הַקֹּטְפִים מַלּוּחַ עֲלֵי שִׂיחַ. לְאֵיכָן הוּא מוֹלִיכָן מִן הָאָרֶץ לְמִדְבַּר יְהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ב, טז): הִנֵּה אָנֹכִי מְפַתֶּיהָ וְהוֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר, מַאן דְּאָמַר לְמִדְבַּר סִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יב, י): עוֹד אוֹשִׁיבְךָ בָאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד, וְכָל שֶׁהוּא מַאֲמִין לוֹ, וְחָיָה. וּמִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין לוֹ הוֹלֵךְ לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם וְהֵן מְמִיתִין אוֹתוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר מָרְיוֹן בְּסוֹף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִגְלָה עֲלֵיהֶם וּמוֹרִיד לָהֶן מָן, וְאֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ. דָּבָר אַחֵר, גִּשְׁי הֲלֹם, מְדַבֵּר בְּבֹעַז, קְרוֹבִי לְהָכָא, וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם, זֶה לַחְמָן שֶׁל קוֹצְרִים. וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ, דֶּרֶךְ הַקּוֹצְרִים לְהִיוֹתָן טוֹבְלִין בַּחֹמֶץ פִּתָּן, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן מִכָּאן שְׁמוֹצִיאִין מִינֵי חֻמְצָנִין לַגֶּרְנוֹת. וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקְּצָרִים, בְּצַד הַקּוֹצְרִים וַדַּאי. וַיִּצְבָּט לָהּ קָלַי, קָלִיל זְעִיר בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו. אָמַר רַבִּי יִצְחָק אַתְּ שָׁמַע מִינָּהּ תַּרְתֵּי, אוֹ בְּרָכָה שָׁרְתָה בְּאֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, אוֹ בְּרָכָה שָׁרְתָה בְּמַעֲיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ צַדֶּקֶת, מִמַּה דִּכְתִיב: וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר, נִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהַבְּרָכָה שָׁרְתָה בְּמֵעֶיהָ שֶׁל אוֹתָהּ צַדֶּקֶת. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר מַרְיוֹן בָּא הַכָּתוּב לְלַמֶּדְךָ שֶׁאִם אָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה יַעֲשֶׂנָּה בְּלֵבָב שָׁלֵם, שֶׁאִלּוּ הָיָה רְאוּבֵן יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְתִּיב עָלָיו (בראשית לז, כא): וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּילֵהוּ מִיָּדָם, בִּכְתֵפוֹ הָיָה מוֹלִיכוֹ אֵצֶל אָבִיו. וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ אַהֲרֹן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְתִּיב עָלָיו (שמות ד, יד): הִנֵּה הוּא יֹצֵא לִקְרָאתֶךָ בְּתֹפֶף וּבְמְחוֹלוֹת הָיָה יוֹצֵא לִקְרָאתוֹ. וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ בֹּעַז שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְתִּיב עָלָיו: וַיִּצְבָּט לָהּ קָלַי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר, עֲגָלוֹת מְפֻטָּמוֹת הָיָה מַאֲכִילָהּ. רַבִּי כֹּהֵן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לֵוִי לְשֶׁעָבַר הָיָה אָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה וְהַנָּבִיא כּוֹתְבָהּ, וְעַכְשָׁיו כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה מִי כּוֹתְבָהּ, אֶלָּיהוּ כּוֹתְבָהּ וּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוֹתֵם עַל יְדֵיהֶם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (מלאכי ג, טז): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וגו׳.

ז וַתָּקָם לְלַקֵּט. וְגַם שֹׁל תָּשְׁלוּ לָהּ מִן הַצְּבָתִים (רות ב, טו טז), רַבִּי יוֹחָנָן הָיָה מְבַאֵר סְלָעִים כְּדֵי לִזְכּוֹת בָּהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא. רַבָּנוּ הָיָה מְבַקֵּר גְּרִישִׁין כְּדֵי לִזְכּוֹת בָּהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא.

ח וַתְּלַקֵּט עַד הָעֶרֶב וגו׳ (רות ב, יז), וְכַמָּה הִיא אֵיפָה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שְׁלֹשָׁה סְאִין, דְּתְנֵינָן הָאֵיפָה שְׁלֹשָׁה סְאִין (רות ב, יח): וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָעִיר.

ט וַתֹּאמֶר לָהּ חֲמוֹתָהּ אֵיפֹה לָקַטְתְּ הַיּוֹם (רות ב, יט), תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁבַּעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הָעֲנִי, הָעֲנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁכֵּן אָמְרָה רוּת לְנָעֳמִי שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם, וְלֹא אָמְרָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִמִּי, אֶלָּא אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ, הַרְבֵּה פְּעוּלוֹת וְהַרְבֵּה טוֹבוֹת עָשִׂיתִי עִמּוֹ בְּשָׁבִיל שֶׁהֶאֱכִילַנִי פְּרוּסָה אַחַת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי יַעַן וּבְיַעַן, הוּא יַעַן הוּא עָנִי. אָמַר רַבִּי שִׁילָה דְּנָוֵה הָאֲבִיוֹן הוֹנָךְ בֵּיהּ. אָמַר רַב נַחְמָן כְּתִיב (דברים טז, י): כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה, גַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם עַל הַכֹּל, דָּמֵי לְגַלְגַּל אַנְטִילְיָא דְּמָלֵא מִתְרוֹנֵק דְּמִתְרוֹנֵק מִתְמַלֵּי. בַּר קַפָּרָא אָמַר אֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵינוֹ בָּא לְמִדָּה זוֹ, וְאִם לֹא הוּא, בָּא בְּנוֹ, וְאִם לֹא בְּנוֹ, בָּא בֶּן בְּנוֹ. תָּנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר נִקְמָתָן שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְנִקְמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד עֲנִיֵּיהֶן. נִקְמָתָן שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כה, יד): וְנָתַתִּי אֶת נִקְמָתִי בֶּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל. נִקְמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד עֲנִיֵּיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו, ט): וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל ה׳ וְהָיָה בְךָ חֵטְא. אָמַר רַבִּי אָבוּן הֶעָנִי הַזֶּה עוֹמֵד עַל פִּתְחֵךְ וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ, אִם נָתַתְּ לוֹ, זֶה שֶׁעוֹמֵד עַל יְמִינוֹ מְבָרֶכְךָ, וְאִם לָאו הוּא עָתִיד לִפָּרַע מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קט, לא): כִּי יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ צְרִיכִין אָנוּ לְהַחֲזִיק טוֹבָה לָרַמָּאִין שֶׁבָּהֶן. דִּלְמָא רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ הֲווֹ נָחֲתֵי מִסְחוּ בַּהֲדָא דְּמוּסְיָין דְּטַבְּרְיָא, וּפָגַע בְּהוֹן חַד מִסְכֵּן, אָמַר לְהוֹן זְכוֹן בִּי, אָמְרִין לֵיהּ כִּי נָפְקִין אֲנַן זְכֵין בָּךְ, נָפְקִין אַשְׁכַּחוּן יָתֵיהּ דְּמִית, אָמְרִין הוֹאִיל וְלָא זָכִינַן בֵּיהּ בְּחַיּוֹהִי נְטַפֵּל בְּמִיתָתֵיהּ, כִּי קָיְימִין מַסְחֵיין יָתֵיהּ אַשְׁכְּחוּן כִּיס דְּדִינָרֵי גַּבֵּיהּ, אָמְרִין יָאוּת אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ צְרִיכִין אָנוּ לְהַחֲזִיק טוֹבָה לָרַמָּאִין שֶׁבָּהֶן, שֶׁאִלּוּ לֹא הָרַמָּאִין שֶׁבָּהֶן, כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה אָדָם אֶחָד מֵהֶן שׁוֹאֵל צְדָקָה מִמֶּנּוּ וְלֹא הָיָה נוֹתֵן לוֹ מִיָּד, הָיָה נֶעֱנָשׁ לְמִיתָה.

י וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לְכַלָּתָהּ בָּרוּךְ הוּא לַה׳ אֲשֶׁר לֹא עָזַב חַסְדּוֹ אֶת הַחַיִּים (רות ב, כ), שֶׁזָּן וּפִרְנֵס אֶת הַמֵּתִים. וְאֶת הַמֵּתִים, שֶׁנִּטְפַּל בְּתַכְרִיכֵיהוֹן. וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגְּאֲלֵנוּ הוּא. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בִּשְׁעַת גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה, וְהָאִשָּׁה עָשְׂתָה אוֹתוֹ קָרוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר: קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ.

יא וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה גַּם כִּי אָמַר אֵלַי עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תִּדְבָּקִין (רות ב, כא), אָמַר רַבִּי חָנִין בַּר לֵוִי בְּוַדַּאי מוֹאֲבִיָּה הִיא זוֹ, הוּא אָמַר: וְכֹה תִּדְבָּקִין עִם נַעֲרוֹתָי. וְהִיא אָמְרָה עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי. וַתִּדְבַּק בְּנַעֲרוֹת בֹּעַז, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן מִתְּחִלַּת קְצִיר שְׂעוֹרִים עַד כְּלוֹת קְצִיר הַחִטִּים שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים. וַתֵּשֶׁב אֶת חֲמוֹתָהּ, וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ לָךְ מָנוֹחַ. וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ.

יב וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ (רות ג, ג), וְרָחַצְתְּ מִטְּנוּפֶת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלָּךְ, וָסַכְתְּ אִלּוּ מִצְוֹות וּצְדָקוֹת. וְשַׂמְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ, וְכִי עֲרֵמָה הָיְתָה, אֶלָּא אִלּוּ בִּגְדֵי שַׁבָּתָא, מִכָּאן אָמַר רַבִּי חֲנִינָא צָרִיךְ אָדָם לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי עֲטָפִים, אֶחָד לַחֹל וְאֶחָד לַשַּׁבָּת, וְכָךְ דְּרָשָׁהּ רַבִּי שִׁמְלָאי בְּצִבּוּרָא, בְּכוֹן חַבְרַיָּא אָמְרוּ כַּעֲטִיפָתֵנוּ בַּחֹל כָּךְ עֲטִיפָתֵנוּ בְּשַׁבָּתָא. אָמַר לְהוֹן צְרִיכִין אָנוּ לְשַׁנּוֹת. וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן, אָמְרָה לָהּ זְכוּתִי תֵּרֵד עִמָּךְ. דָּבָר אַחֵר, וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן, מִכָּאן שֶׁאֵין עוֹשִׂין גְּרָנוֹת אֶלָּא בַּנְּמוּךְ שֶׁבָּעִיר. דִּלְמָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא קִבֵּל מֵרַבִּי חִיָּא חָדָא חֲקַל, אָמַר לוֹ כְּמִין הֵיא עָבְדָא, אָמַר לוֹ מֵאָה כּוֹרִין זָרַעַת, וַאֲעָלַת וַעֲבַדַת פְּרִיָּה מֵאָה. אָמַר לֵיהּ לָא אָמַר מָרִי דְּהֵיא עָבְדָא מְאָה כּוֹרִין זָרַעַת וַאֲעָלַת וַעֲבַדַת פְּרִיָּה מֵאָה, אָמַר לֵיהּ אִין. אָמַר לֵיהּ וְהֵיא עֲבַדַת פְּרִיָּה. אָמַר לֵיהּ הָן אַקֵּימְתָּא אִדְּרָא, אָמַר בַּגְבוֹהַּ שֶׁבָּעִיר, אָמַר לוֹ וְלֹא כֵן כְּתִיב וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן, אַף עַל פִּי כֵן אָזַל נְפִיחָהּ וְהֵיא עָבְדָה שְׁאָרָא.

יג וְיִהְיֶה בְּשָׁכְבוֹ; וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלָי (רות ג, ד ה), אֵלַי קְרֵי וְלֹא כְתִיב, אָמְרָה לָהּ שֶׁמָּא יָבוֹא אֶחָד מִן הַכְּלָבִים וְיִזְדַּוֵּג לִי, וְאַף עַל פִּי כֵן עָלַי לְיַשֵּׁב הַדְּבָרִים.

יד וַתָּרֶד הַגֹּרֶן (רות ג, ו), בְּמוֹאָב כְּתִיב (ירמיה מח, ל): אֲנִי יָדַעְתִּי נְאֻם ה׳ עֶבְרָתוֹ וְלֹא כֵן בַּדָּיו, רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא וְרַבִּי סִימוֹן וְרַבָּנָן, רַבִּי חֲנִינָא אָמַר תְּחִלַּת עִבּוּרָהּ שֶׁל מוֹאָב לֹא הָיָה לְשֵׁם שָׁמַיִם אֶלָּא לְשֵׁם זְנוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כח, א): וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וגו׳, בַּדָּיו לֹא כֵן עָשׂוּ, לְשֵׁם זְנוּת אֶלָּא לְשֵׁם שָׁמַיִם. וַתַּעַשׂ בַּדָּיו לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא לֹא כֵן עָשׂוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם אֶלָּא לְשֵׁם זְנוּת. וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת, רַבָּנָן אָמְרֵי תְּחִלַּת עִבּוּרָהּ לְשֵׁם זְנוּת, וְסוֹפָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַתֵּרֶד הַגּוֹרֶן וַתַּעַשׂ.

טו וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ, לָמָּה וַיִּיטַב לִבּוֹ, שֶׁבֵּרַךְ עַל מְזוֹנוֹ. דָּבָר אַחֵר, וַיִּיטַב לִבּוֹ, שֶׁאָכַל מִינֵי מְתִיקָה אַחַר הַמָּזוֹן, שֶׁהִיא מַרְגֶּלֶת לָשׁוֹן לַתּוֹרָה. דָּבָר אַחֵר, וַיִּיטַב לִבּוֹ, שֶׁעָסַק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיט, עב): טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ. דָּבָר אַחֵר, וַיִּיטַב לִבּוֹ, שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ אִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח, כב): מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב. וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה, רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה בָּעָא קוֹמֵי רַבִּי פִּנְחָס בַּר חָמָא, בֹּעַז גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה, וְאֹתָּ אֲמַרְתְּ בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה, אָמַר לוֹ לְפִי שֶׁהָיוּ אוֹתוֹ הַדּוֹר שְׁטוּפִים בְּזִמָּה, וְהָיוּ נוֹתְנִין שָׂכָר לַזּוֹנוֹת מִן הַגְּרָנוֹת, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (הושע ט, א): אַל תִּשְׂמַח יִשְׂרָאֵל אֶל גִּיל כָּעַמִּים וגו׳, וְאֵין דַּרְכָּן שֶׁל צַדִּיקִים לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְלֹא עוֹד אֶלָּא לְפִי שֶׁהַצַּדִּיקִים רְחוֹקִים מִן הַגָּזֵל, וְעַל כֵּן מְמוֹנָם חָבִיב עֲלֵיהֶם.

פרשה ו

א חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ (תהלים קיט, סב), רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב כִּנּוֹר וְנֵבֶל הָיוּ נְתוּנִים מְרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל דָּוִד, וְכֵינָן שֶׁהָיָה מַגִּיעַ בַּחֲצוֹת לַיְלָה הָיָה עוֹמֵד וּמְנַגֵּן בָּהֶם. אָמַר רַבִּי לֵוִי כִּנּוֹר הָיָה תָּלוּי וכו', עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ מִשְׁפָּטִים שֶׁהֵבֵאתָ עַל פַּרְעֹה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב, יז): וַיְנַגַּע ה' אֶת פַּרְעֹה נְגָעִים גְּדֹלִים, וּצְדָקוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה. דָּבָר אַחֵר, עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ, מִשְׁפָּטִים שֶׁהֵבֵאתָ עַל הַמִּצְרִיִּים, וּצְדָקוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁלֹּא הָיָה בְיָדָם מִצְווֹת לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם וְיִגָּאֲלוּ, וְנָתַתָּ לָהֶם שְׁתֵּי מִצְווֹת שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בָּהֶם וְיִגָּאֲלוּ, וְאֵלּוּ הֵן: דַּם פֶּסַח וְדַם מִילָה. אָמַר רַבִּי לֵוִי בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה נִתְעָרֵב דַּם הַפֶּסַח עִם דַּם הַמִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טז, ו): וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמַיִךְ וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי. דָּבָר אַחֵר, עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ, מִשְׁפָּטִים שֶׁהֵבֵאתָ עַל עַמּוֹנִים וּמוֹאָבִים, וּצְדָקוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם זְקֵנַי וְעִם זְקֵנָתַי, שֶׁאָלוּ הַחִישׁ לָהּ קְלָלָה אַחַת מֵאַיִן הָיִיתִי בָּא, וְנָתַתָּ בְּלִבּוֹ וּבֵרְכָה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בִּתִּי. (משלי כט, כה): חֶרְדַּת אָדָם יִתֵּן מוֹקֵשׁ וּבוֹטֵחַ בַּה' יְשֻׂגָּב, רַבִּי עֲקִיבָא הָוָה סָלִיק לִרוּמֵי אָמַר לְבַר בַּיְתֵיהּ אֲזַל זְבוּן לִי חָדָא מִילָּא דְּשַׁוְוִיָא מִן שׁוּקָא, אֲזַל וְאַיְיתֵי לֵיהּ צִיפְּרִין, אָמַר לוֹ מִפְּנֵי מָה שֶׁהֵיתָ לָצוּד, אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחְרִידוֹת אֶת הָאָדָם, קָרָא עָלָיו מִקְרָא זֶה: חֶרְדַּת אָדָם יִתֵּן מוֹקֵשׁ, חָרְדָה שֶׁהֵחֱרִיד יַעֲקֹב לְיִצְחָק, דִּכְתִיב (בראשית כז, לג): וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה, וּבַדִּין הָיָה שֶׁיְקַלְלֵנוּ, אֶלָּא: וּבוֹטֵחַ בַּה' יְשֻׂגָּב, נָתַתָּ בְּלִבּוֹ וּבֵרְכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כז, לג): גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה. חָרְדָה שֶׁהֵחֱרִידָה רוּת לְבֹעַז, דִּכְתִיב: וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת, וּבַדִּין הוּא שֶׁיְקַלְלֶנָּה, אֶלָּא: וּבוֹטֵחַ בַּה' יְשֻׂגָּב, נָתַתָּ בְּלִבּוֹ וּבֵרְכָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בִּתִּי. וַיִּלָּפֵת לָפַתּוּ כַּחֲזָזִית, הִתְחִיל מְמַשְׁמֵשׁ בְּשַׂעֲרָהּ, אָמַר רוּחוֹת אֵין לָהֶם שֵׂעָר, אָמַר לָהּ מִי אַתְּ, רוּתַ אוֹ אִשָּׁה, אָמְרָה אִשָּׁה. פְּנוּיָה אַתְּ אוֹ אֵשֶׁת אִישׁ, אָמְרָה לוֹ פְּנוּיָה. טְמֵאָה אַתְּ אוֹ טְהוֹרָה, אָמְרָה לוֹ טְהוֹרָה. וְהִנֵּה אִשָּׁה טְהוֹרָה מִכָּל הַנָּשִׁים שֶׁכֻּלָּם מַרְגִּילוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר מִי אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת וגו'. אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה אֲרוּרִים הָרְשָׁעִים, לְהַלָּן כְּתִיב (בראשית לט, יב): וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדּוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי. אֲבָל הָכָא וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל אֲמָתֶךָ.

ב וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ וגו' (רות ג, י), רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ וְרַבָּנָן, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לְעוֹלָם אַל יִמְנַע אָדָם עַצְמוֹ מִלֵּילֵךְ אֵצֶל זָקֵן לְבָרְכוֹ, בֹּעַז הָיָה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְלֹא נִפְקַד, כֵּינָן שֶׁהִתְפַּלְּלָה עָלָיו אוֹתָהּ צַדֶּקֶת מִיָּד נִפְקַד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַתֹּאמֶר נָעֳמִי כָּלָה בָּרוּךְ הוּא לַה'. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר רוּת בַּת אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיְתָה וְלֹא נִפְקְדָה, כֵּינָן שֶׁנִּשֵּׂאת לְמַחְלוֹן, וְכֵינָן שֶׁהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ אוֹתוֹ צַדִּיק, נִפְקְדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בִּתִּי. וְרַבָּנָן אָמְרִין שְׁנֵיהֶם לֹא נִפְקְדוּ אֶלָּא מִבְּרָכוֹתֵיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן ה' אֶת הָאִשָּׁה. הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן וגו', אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, הָאִשָּׁה אוֹהֶבֶת בָּחוּר מִסְכֵּן מִזָּקֵן עָשִׁיר.

ג וְעַתָּה בִּתִּי אַל תִּרְאִי. וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי גֹּאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי (רות ג, יא יב), רַבָּנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, רַבָּנָן סְבִירִין טוֹב וֶאֱלִימֶלֶךְ וּבֹעַז אַחִים הָיוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר שַׁלְמוֹן וֶאֱלִימֶלֶךְ וְטוֹב הָיוּ אַחִים. אֲתִיבוּן לֵיהּ וְהָא כְּתִיב: אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לֶאֱלִימֶלֶךְ, אָמַר לָהֶם אֵין אָדָם נִמְנָע לִקְרֹא לְדוֹדוֹ אָחִיו.

ד לִינִי הַלַּיְלָה (רות ג, יג), הַלַּיְלָה הַזֶּה אַתְּ לָנָה בְּלֹא אִישׁ, וְאֵין אַתְּ לָנָה לַיְלָה אַחֶרֶת בְּלֹא אִישׁ. וְהָיָה בַּבֹּקֶר אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וגו', רַבִּי מֵאִיר הָוָה יָתִיב וְדָרִישׁ בַּהֲדֵין מִדְרָשָׁא דִּטְבֶרְיָא וַהֲוָה אֶלְיָשָׁע רַבֵּיהּ גְּזִיז בְּשׁוּקָא רָכִיב עַל סוּסְיָא בְּשַׁבְּתָא, אָמְרוּ לְרַבִּי מֵאִיר הָא אֶלִישָׁע רַבָּךְ אָתֵי גְּזִיז בְּשׁוּקָא, נְפַק לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ בַּמֶּה חֲוֵיתָא עָסֵיק, אָמַר לֵיהּ (איוב מב, יב): וַה' בֵּרַךְ אֶת אַחֲרִית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁתוֹ. אָמַר לֵיהּ וּמָה אָמַרְתְּ בֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ, בָּרוּךְ, שֶׁהִכְפִּיל לוֹ אֶת מָמוֹנוֹ. אָמַר לֵיהּ עֲקִיבָא רַבָּךְ לֹא הָיָה אוֹמֵר כֵּן, אֶלָּא, וַה' בֵּרַךְ אֶת אַחֲרִית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁתוֹ, בִּזְכוּת תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהָיוּ בְיָדוֹ מֵרֵאשִׁיתוֹ. אָמַר לֵיהּ וּמָה אַתְּ אָמַרְתְּ תּוּבָן (קהלת ז, ח): טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ. אָמַר לֵיהּ וּמָה אַתְּ אָמַרְתְּ בֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁהוּא קוֹנֶה סְחוֹרָה בְּנֵעוּרוֹתָו וְהוּא מַפְסִיד וּבִזְקוּנוֹתָו וְהוּא מִשְׁתַּכֵּר בָּהּ. דָּבָר אַחֵר, טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ, יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁהוּא לֹמֵד תּוֹרָה בְּנֵעוּרוֹתָו וּמְשַׁכַּחַ, וּבִזְקוּנוֹתָו הוּא חוֹזֵר עָלֶיהָ, הֲוֵי טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ. אָמַר לֵיהּ עֲקִיבָא רַבָּךְ לֹא כָּךְ אָמַר, אֶלָּא, טוֹב אַחֲרִית דָּבָר כְּשֶׁהוּא טוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ. וּבִי הֲוָה מַעֲשֶׂה, אֲבוּיָה אֲבִי הָיָה מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר וּכְשֶׁבָּא לְמוּלְנֵי קָרָא לְכָל גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְקָרָא לְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עִמָּהֶם, וּכְשֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ שָׂרוּן אֵילֵין אָמְרִין מִזְמוֹרִים וְאֵילֵין אָמְרִין אַלְפָּבֵתָרִין. אָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵילֵין עָסְקִין בְּדִידְהוֹן וַאֲנַן לֵית אֲנַן עָסְקִין בְּדִידָן, הִתְחִילוּ בַּתּוֹרָה וּמִן הַתּוֹרָה לַנְּבִיאִים וּמִן הַנְּבִיאִים לַכְּתוּבִים וְהָיוּ הַדְּבָרִים שְׁמֵחִין כִּנְתִינָתָן מִסִּינַי וְהָאֵשׁ מְלַהֶטֶת סְבִיבוֹתֵיהֶן, עִקֵּר נְתִינָתָן לֹא מִסִּינַי נִתְּנוּ בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, יא): וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמָיִם, אָמַר הוֹאִיל וְכֵן הוּא גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל תּוֹרָה, הַבֵּן הַזֶּה אִם מִתְקַיֵּם לִי חֲרִינִי נוֹתְנוֹ לַתּוֹרָה, וְעַל יְדֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנַת מַחֲשַׁבְתּוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם לֹא נִתְקַיְּמָה בִּי תּוֹרָתִי. וּמָה אַתְּ אָמַרְתְּ (איוב כח, יז): בְּלֹא יַעַרְכֶנָּה זָהָב וּזְכוּכִית, אָמַר לֵיהּ וְאַתְּ מָה אָמַרְתְּ בֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ אִלּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁקָּשִׁין לִקְנוֹת כִּכְלֵי זָהָב וְנֹחַ לְאָבֵד כַּזְּכוּכִית. אָמַר לוֹ עֲקִיבָא רַבָּךְ לֹא אָמַר כֵּן, אֶלָּא מַה כְּלֵי זָהָב וּזְכוּכִית אִם נִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה, אַף תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאִבֵּד מִשְׁנָתוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר עָלֶיהָ, אָמַר לֵיהּ חֲזוֹר לָךְ, אָמַר לֵיהּ לָמָּה, אָמַר לֵיהּ עַד כָּאן תְּחוּם שַׁבָּת. אָמַר לֵיהּ מְנַן אַתְּ יָדַע, אָמַר מִטַּלְפֵי סוּסֵי שֶׁקִּבֵּר הֶלֶךְ אַלְפַּיִם אַמָּה. אָמַר לֵיהּ וְכָל הֲדָא חָכְמְתָא אִית בָּךְ וְלִית אַתְּ

חָזַר בָּךְ. אָמַר לֵיהּ לִית בְּחֵילִי. אָמַר לֵיהּ לָמָּה, אָמַר לֵיהּ רוֹכֵב הָיִיתִי עַל הַסּוּס וּמְטַיֵּל אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְשָׁמַעְתִּי בַּת קוֹל מְפוֹצֶצֶת וְאוֹמֶרֶת (ירמיה ג, כב): שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים, (מלאכי ג, ז): שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם, חוּץ מֵאֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ כֹּחִי וּמָרַד בִּי. וּמֵהֵיכָן הָיָה לוֹ הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה, אָמְרוּ פַּעַם אַחַת הָיָה יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה בִּבְקִעַת גִּינוֹסַר וְרָאָה אָדָם אֶחָד שֶׁעָלָה לְרֹאשׁ הַדֶּקֶל וְנָטַל הָאֵם עַל הַבָּנִים וְיָרַד בְּשָׁלוֹם, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת רָאָה אָדָם אַחֵר שֶׁעָלָה לְרֹאשׁ הַדֶּקֶל וְנָטַל הַבָּנִים וְשִׁלַּח אֶת הָאֵם וְיָרַד וְהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ וָמֵת, אָמַר, כְּתִיב (דברים כב, ז): שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לְךָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים, הֵיכָן טוּבוֹ שֶׁל זֶה וְהֵיכָן אֲרִיכוּת יָמִים שֶׁל זֶה, וְלֹא יָדַע שֶׁדְּרָשָׁהּ רַבִּי עֲקִיבָא בְּצִבּוּרָא, לְמַעַן יִיטַב לָךְ בָּעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ אָרֹךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַל יְדֵי שֶׁרָאָה לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנַּחְתּוֹם נָתוּן בְּפִי הַכֶּלֶב, אָמַר אִם הַלָּשׁוֹן שֶׁיָּצָא בַּתּוֹרָה כָּל יָמָיו כָּךְ, לָשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְאֵינוֹ יָגֵעַ בַּתּוֹרָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, אָמַר אִם כֵּן לֹא מַתַּן שְׂכָר לַצַּדִּיקִים וְלֹא תְּחִיַּת הַמֵּתִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַל יְדֵי שֶׁכְּשֶׁהָיְתָה אִמּוֹ מְעֻבֶּרֶת בּוֹ עָבְרָה עַל בְּתֵּי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְהֵרִיחָה וְנָתְנוּ לָהּ מֵאוֹתוֹ הַמִּין וְאָכְלָה וְהָיָה מְפַעְפֵּעַ בִּכְרֵסָהּ כְּאֲרִיסָה שֶׁל חֲכִינָה. לְאַחַר יָמִים חָלָה אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה, אֲתוֹן וְאָמְרִין לְרַבִּי מֵאִיר אֱלִישָׁע רַבְּךָ חוֹלֶה, אֲזַל לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ חֲזוֹר בָּךְ, אָמַר לֵיהּ וְעַד כַּדּוּן מְקַבְּלִין, אָמַר לֵיהּ וְלָא כְתִיב (תהלים צ, ג): תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא, עַד דְּכַדּוּכֵהּ שֶׁל נֶפֶשׁ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּכָה אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה וָמֵת. וְהָיָה רַבִּי מֵאִיר שָׁמֵחַ וְאָמַר דּוֹמֶה שֶׁמְּתוֹךְ תְּשׁוּבָה נִסְתַּלֵּק רַבִּי, וְכֵינָן שֶׁקִּבְּרוּהוּ בָּאתָה הָאוּר לִשְׂרֹף אֶת קִבְרוֹ, אֲתוֹן וְאָמְרִין לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר קֶבֶר רַבְּךָ נִשְׂרָף, יָצָא וּפָרַשׂ טַלִּיתוֹ עָלָיְהוּ, אָמַר לֵיהּ: לִינִי הַלַּיְלָה בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁכֻּלּוֹ לַיְלָה, וְהָיָה בַּבֹּקֶר אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל. וְהָיָה בַּבֹּקֶר בָּעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמה, ט): טוֹב ה׳ לַכֹּל. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי ה׳ שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר, וּדְמַכַת לָהּ. אֲמַרוּן לֵיהּ, רַבֵּנוּ, לְעַלְמָא דְּאָתֵי אִין אָמְרִין לָךְ מָה אַתְּ בָּעֵי אֲבוּךְ אוֹ רַבָּךְ, מַה תֵּימָא, אֲמַר, אַבָּא, וּבָתַר כֵּן רַבִּי. אָמְרִין לֵיהּ וּשְׁמַעוּן לָךְ אִינּוּן, אֲמַר לְהוֹן וְלָאו מַתְנִיתָא הִיא מַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר וְתִיק הַתְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין, מַצִּילִין אֱלִישָׁע בִּזְכוּת תּוֹרָתוֹ. לְאַחַר יָמִים בָּאוּ בְּנוֹתָיו וְתוֹבְעוֹת צְדָקָה אֲצָל רַבֵּנוּ, אָמַר (תהלים קט, יב): אַל יְהִי לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד וְאַל יְהִי חוֹנֵן לִיתוֹמָיו, אָמְרִין רַבִּי לָא תִסְתַּכֵּל בְּעוֹבָדוֹהִי תִּסְתַּכֵּל לְאוֹרָיְיתֵיהּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּכָה רַבִּי וְגָזַר עֲלֵיהוֹן שֶׁיִּתְפָּרְנְסוּ, אָמַר מִי שֶׁלֹּא הָיְתָה תּוֹרָתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם כָּךְ הֶעֱמִיד, מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי שְׁלֹשָׁה הֵן שֶׁבָּא יִצְרָן לְתָקְפָן וְנִזְדָּרְזוּ עָלָיו כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּשְׁבוּעָה, וְאֵלּוּ הֵן, יוֹסֵף, וְדָוִד, וּבֹעַז. יוֹסֵף דִּכְתִיב (בראשית לט, ט): וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת. רַבִּי חוּנְיָא בְּשֵׁם רַבִּי אִידִּי כְּלוּם קָרְיָא חָסֵר, וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים, וְחָטָאתִי לַה׳ אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים, [אם חטאתי אני עושה לאלהים, ולא אלהים עושה] [נשבע ליצרו] וְאָמַר לֵאלֹהִים אֵינִי חוֹטֵא וְאֵינִי עוֹשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת. דָּוִד מִנַּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א כו, י): וַיֹּאמֶר דָּוִד חַי ה׳ כִּי אִם ה׳ יִגָּפֶנּוּ, לְמִי נִשְׁבַּע, רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְיִצְרוֹ נִשְׁבַּע, וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר לַאֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה נִשְׁבַּע, אָמַר לוֹ חַי ה׳ אִם תִּגַּע בּוֹ שֶׁאָנֹכִי מְעֹרָבֵב דָּמְךָ עִם דָּמוֹ. בֹּעַז מִנַּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: חַי ה׳ שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חוּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיָה יִצְרוֹ מְקַטְרְגוֹ וְאוֹמֵר, אַתְּ פָּנוּי וּמְבַקֶּשֶׁת אִשָּׁה וְהִיא פְּנוּיָה וּמְבַקֶּשֶׁת אִישׁ עֲמֹד וּבְעָלָהּ וְתִהְיֶה לְךָ לְאִשָּׁה, וְנִשְׁבַּע לְיִצְרוֹ וְאָמַר חַי ה׳ שֶׁאֵינִי נוֹגֵעַ בָּהּ, וְלָאִשָּׁה אָמַר שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל. וְרַבִּי חוּנְיָא אָמַר, כְּתִיב (משלי כד, ה): גֶּבֶר חָכָם בַּעוֹז, גֶּבֶר חָכָם בֹּעַז, וְאִישׁ דַּעַת מְאַמֵּץ כֹּחַ, שֶׁנִּזְדָּרְזוּ עַל יִצְרוֹ בִּשְׁבוּעָה.

פרשה ז

א וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָיו עַד הַבֹּקֶר (רות ג, יד), אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ בְּטרום כְּתִיב, מְלַמֵּד שֶׁנִּשְׁתַּהֲתָה שֵׁשׁ שָׁעוֹת כְּמִנְיַן הַוי״ו. וַיֹּאמֶר אַל יִוָּדַע כִּי בָאָה הָאִשָּׁה הַגֹּרֶן, לְמִי אָמַר, אָמַר רַבִּי מֵאִיר לְבֶן בִּיתוֹ. רַבִּי חוּנְיָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיָה בֹּעַז שָׁטוּחַ עַל פָּנָיו וְאוֹמֵר, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁלֹּא נָגַעְתִּי בָּהּ, כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אַל יִוָּדַע כִּי בָאָה הָאִשָּׁה הַגֹּרֶן, וְלֹא יִתְחַלֵּל בִּי שֵׁם שָׁמַיִם.

ב וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר עָלַיִךְ (רות ג, טו), הָבָה כְּתִיב, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִמָּהּ בִּלְשׁוֹן זָכָר שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁ בּוֹ בְּרִיָּה, וְאֶחָזִי בָהּ, מְלַמֵּד שֶׁחָגְרָה מָתְנֶיהָ כְּזָכָר. וַיָּמָד שֵׁשׁ שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ, אָמַר רַבִּי סִימוֹן דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא בְּצִפּוֹרִי, וְכִי יֵשׁ דַּרְכּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ לִשָּׂא לוֹ אִשָּׁה בְּשֵׁשׁ שְׂעוֹרִים, אוֹ דַּרְכָּהּ שֶׁל אִשָּׁה לְהֵנָשֵׂא בְּשֵׁשׁ סְאִין, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי סִימוֹן בִּזְכוּת וַיָּמָד שֵׁשׁ שְׂעוֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ, זָכָה וְעָמְדוּ מִמֶּנָּה שִׁשָּׁה צַדִּיקִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בָּהֶן שֵׁשׁ מִדּוֹת, דָּוִד, חִזְקִיָּהוּ, יֹאשִׁיָּהוּ, חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל, וַעֲזַרְיָה, דָּנִיֵּאל, וּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א טז, יח): יֹדֵעַ נַגֵּן בְּכִנּוֹר וְגִבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאַר וַה׳ עִמּוֹ. חִזְקִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ט, ו): לְמַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין קֵץ עַל כִּסֵּא וגו׳, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלִא יוֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אֲבִי עַד שַׂר שָׁלוֹם. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי לְמַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה כְּתִיב חָסֵר מ״ם. יֹאשִׁיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז, ח): וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וגו׳. חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל א, ד): יְלָדִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם כָּל מאוּם וְטוֹבֵי מַרְאֶה וגו׳. דָּנִיֵּאל, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ה, יב): כָּל קֳבֵל דִּי רוּחַ יַתִּירָה בֵּהּ. מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יא, ב): וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה׳ רוּחַ חָכְמָה וגו׳.

ג וַיָּבֹא הָעִיר. וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְמֵימַר אֶלָּא וַתָּבֹא הָעִיר, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ וַיָּבֹא הָעִיר, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עִמָּהּ שֶׁלֹּא יִפְגְּעוּ בָּהּ אֶחָד מִן הַבַּחוּרִים.

ד וַתָּבֹא אֶל חֲמוֹתָהּ וַתֹּאמֶר מִי אַתְּ בִּתִּי (רות ג, טז), וְכִי לֹא הָיְתָה מַכִּירָהּ, אֶלָּא אָמְרָה לָהּ מָה אַתְּ פְּנוּיָה אוֹ אֵשֶׁת אִישׁ. אָמְרָה לָהּ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָהּ הָאִישׁ.

ה וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי וגו' (רות ג, יז), אָמַר רַבִּי אֲלֶכְסַנְדְּרִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לֹא יָצְאוּ רֵיקָנִין, בְּבִזַּת מִצְרַיִם לֹא יָצְאוּ רֵיקָנִין, בְּבִזַּת סִיחוֹן וְעוֹג לֹא יָצְאוּ רֵיקָנִין, בְּבִזַּת שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים לֹא יָצְאוּ רֵיקָנִין, נֶאֱמַר רֵיקָם בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג, כא): וְהָיָה כִּי תֵלֵכוּן לֹא תֵלְכוּ רֵיקָם, וְנֶאֱמַר בְּעוֹלֵי רְגָלִים (שמות כג, טו): וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם, וְנֶאֱמַר רֵיקָם בַּצַּדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אָמַר אֵלַי אַל תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל חֲמוֹתֵךְ, לֹא כְרֵיקָם שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַיִם, רֵיקָם שֶׁנֶּאֱמַר בַּצַּדִּיקִים, אֶלָּא כְּרֵיקָם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעוֹלֵי רְגָלִים, כִּי הָא דִּתְנַיְנִן תַּמָּן, הָרְאִיָה, שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהַחֲגִיגָה, מָעָה כֶּסֶף.

ו וַתֹּאמֶר שְׁבִי בִתִּי (רות ג, יח), רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, הַצַּדִּיקִים הֵן שֶׁלָּהֶן, הֵן, וְלָאו שֶׁלָּהֶן, לָאו, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי אִם כִּלָּה הַדָּבָר הַיּוֹם.

ז וּבֹעַז עָלָה הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהִנֵּה הַגֹּאֵל עֹבֵר אֲשֶׁר דִּבֶּר בֹּעַז (רות ד, א), מָה לַאֲחוֹרֵי תַּרְעָא חֲוָה קָאֵים, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, אַפִּלּוּ הָיָה בְּסוֹף הָעוֹלָם הֶטִיסוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וֶהֱבִיאוֹ לְשָׁם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא אוֹתוֹ צַדִּיק יוֹשֵׁב וּמְצַטַעֵר מִתּוֹךְ יְשׁוּבוֹ. אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה, כָּךְ דָּרְשׁוּ שְׁנֵי גְּדוֹלֵי עוֹלָם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר בֹּעַז עָשָׂה אֶת שֶׁלּוֹ, וְרוּת עָשְׂתָה אֶת שֶׁלָּהּ, וְנַעֲמִי עָשְׂתָה אֶת שֶׁלָּהּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת שֶׁלִּי. וַיֹּאמֶר סוּרָה שְׁבָה פֹּה פְּלֹנִי אַלְמֹנִי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר פְּלוֹנִי אַלְמוֹנִי שְׁמוֹ, רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר אִלֵּם הָיָה מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אָמַר הָרִאשׁוֹנִים לֹא מֵתוּ אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁנִּטְלוּ אוֹתָן, וַאֲנִי הוֹלֵךְ לְטָלָּה, חָס לִי לְטָלָּה, לֵית אֲנָא מְעַרְבֵב זַרְעָיְיתִי, אֵינִי מְעָרֵב פְּסֹלֶת בְּבָנַי, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכְּבָר נִתְחַדְּשָׁה הֲלָכָה עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית.

ח וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וגו' (רות ד, ד), אָמַר רַבִּי אֲלֶכְסַנְדְּרִי מִיכָּן שֶׁאֵין רְשׁוּת לַקָּטָן לֵישֵׁב עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַגָּדוֹל רְשׁוּת. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, מִיכָּן לְבֵית זֶה שֶׁהֵן מְמַנִּין זְקֵנִים בְּבֵית הַמִּשְׁתָּאוֹת שֶׁלָּהֶן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי מִכָּאן לְבִרְכַּת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה. אָמַר רַבִּי יוּדָן בֶּן פָּזִי, לֹא סוֹף דָּבָר בָּחוּר לִבְתוּלָה, אֶלָּא אַפִּלּוּ אַלְמָן לְאַלְמָנָה עַד שֶׁתִּהְיֶה בַּעֲשָׂרָה.

ט וַיֹּאמֶר לַגֹּאֵל חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לֶאֱלִימֶלֶךְ, וַאֲנִי אָמַרְתִּי אֶגְלֶה אָזְנְךָ לֵאמֹר, אִם תִּגְאַל גְּאָל (רות ד, ג ד), לַגּוֹאֵל אָמַר (רות ד, ד): וְאִם לֹא יִגְאַל, לְבֵית דִּין אָמַר. הַגִּידָה לִי וְאֵדָעָה, שֶׁא תֹאמַר יֵשׁ לִי אִשָּׁה וְיֵשׁ לִי בָּנִים חֲרִינִי כּוֹנָסָהּ לְתוֹךְ בֵּיתִי עַל מְנָת שֶׁלֹּא אֶזְקֹק לָהּ. כֵּינָן שֶׁשָּׁמַע הַגּוֹאֵל כֵּן, אָמַר וַדַּאי דְּהִיא אֲזַלַת רוּת.

י וַיֹּאמֶר בֹּעַז בְּיוֹם קְנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה מִיַּד נָעֳמִי וּמֵאֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת הַמֵּת קָנִיתִי (רות ד, ה), קָנִיתִי כְתִיב, וְהָא מְסַיְּעָא לְהַהִיא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אִלֵּם הָיָה מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אָמַר הָרִאשׁוֹנִים לֹא מֵתוּ אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁנִּטְלוּ אוֹתָן, וַאֲנִי הוֹלֵךְ לְטָלָּה, חָס לִי לְטָלָּה, לֵית אֲנָא מְעַרְבֵב זַרְעָיְיתִי אֵינִי מְעָרֵב פְּסֹלֶת בְּבָנַי, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכְּבָר נִתְחַדְּשָׁה הֲלָכָה עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית.

יא וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאֻלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל דָּבָר (רות ד, ז), רַבִּי חֲנִינָא פָּתַר קְרָא בְּיִשְׂרָאֵל, בְּגוֹ אַפַּיָּיא דְיִשְׂרָאֵל לְשֶׁעָבַר הָיוּ מְקַלְסִין עַל הַגְּאֻלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, ב): זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ, וְעַכְשָׁיו עַל הַתְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו, כ): וַיָּמִירוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֹכֵל עֵשֶׂב, אֵין לְךָ מְנַוֵּל וּמְשַׁקֵּץ וּמְשַׁנֶּה כְּשׁוֹר בְּשָׁעָה שֶׁאוֹכֵל עֵשֶׂב. בָּרְאשׁוֹנָה הָיוּ קוֹנִין בְּמִנְעָל וּבְסַנְדָּל, שֶׁנֶּאֱמַר: שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ, חָזְרוּ לִהְיוֹת קוֹנִין בִּקְצָצָה, וּמַהוּ דִּין קְצָצָה, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין כָּל מִי שֶׁהוּא מוֹכֵר שָׂדֵהוּ לְגוֹי הָיוּ קְרוֹבָיו מְבִיאִין חָבִיּוֹת מְלֵאוֹת קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים וּמְשַׁבְּרִין בִּפְנֵי הַתִּינוֹקוֹת וְהַתִּינוֹקוֹת מְלַקְּטִין וְאוֹמְרִים נִקְצַץ פְּלוֹנִי מֵאֲחֻזָּתוֹ. הֶחֱזִירָהּ, הָיוּ אוֹמְרִים חָזַר פְּלוֹנִי לַאֲחֻזָּתוֹ. כָּךְ, כָּל מִי שֶׁנּוֹשֵׁא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ הָיוּ הַקְּרוֹבִים מְבִיאִין חָבִיּוֹת מְלֵאוֹת קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים וְשׁוֹבְרִין לִפְנֵי הַתִּינוֹקוֹת וְהַתִּינוֹקוֹת מְלַקְּטִין וְאוֹמְרִין אָבוּד פְּלוֹנִי מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ. גֵּרְשָׁהּ, הָיוּ אוֹמְרִין חָזַר פְּלוֹנִי לְמִשְׁפַּחְתּוֹ. חָזְרוּ לִהְיוֹת קוֹנִין בְּמִנְעָל וּבְסַנְדָּל, שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ, חָזְרוּ לִהְיוֹת קוֹנִים בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה, וּשְׁלָשְׁתָּן כְּתוּבִין בְּפָסוּק אֶחָד (ירמיה לב, מד): שָׂדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ, וְהֵרֵי כֶּסֶף. וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וְחָתוֹם, וְהֵרֵי עֵדֵי הַשְׁטָר. וְהָעֵד עֵדִים, וְהֵרֵי עֵדֵי חֲזָקָה. רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין כֶּסֶף נְקֻנִּית פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה כֶּסֶף, וְאֵין קַרְקַע נְקֻנִּית בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. מִלְתֵיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא פְּלִיגָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא כָּל שְׁקָלִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ בַּתּוֹרָה, סְלָעִים. וּבַנְּבִיאִים, לִיטְרִין. וּבַכְּתוּבִים, קַנְטָרִין. אָמַר רַבִּי יוּדָן בֶּן פָּזִי חוּץ מִשְּׁקָלֵי עֶפְרוֹן שֶׁהָיוּ קַנְטָרִין, וְלֹא דָמֵי, הָכָא כְּתִיב כֶּסֶף, וּמַה דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, שְׁקָלִים. וּדְלֹא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר הִלּוּךְ קָנָה, דְּתָנֵי אִם הָלַךְ בַּשָּׂדֶה בֵּין לְאָרְכָּהּ בֵּין לְרָחְבָּהּ, קָנָה עַד מָקוֹם שֶׁהָלַךְ, כְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא קָנָה עַד שֶׁיַּחֲזִיק, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּמוֹכֵר שָׂדֵהוּ לַחֲבֵרוֹ כֵּינָן שֶׁהָלַךְ קָנָה.

יב וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לְבֹעַז קְנֵה לָךְ וַיִּשְׁלֹף נַעֲלוֹ (רות ד, ח), נַעֲלוֹ שֶׁל מִי, רַב וְלֵוִי, חַד אָמַר נַעֲלוֹ שֶׁל בֹּעַז, וַחֲרִינָא אָמַר נַעֲלוֹ שֶׁל גּוֹאֵל, נִרְאִין הַדְּבָרִים כְּמַאן דְּאָמַר נַעֲלוֹ שֶׁל בֹּעַז, שֶׁדֶּרֶךְ הַלּוֹקֵחַ לִהְיוֹת נוֹתֵן עֵרָבוֹן. וְדִכְוָותָהּ (מלכים א יא, ל): וַיִּתְפֹּשׂ אֲחִיָּה בַּשַּׂלְמָה הַחֲדָשָׁה וגו', שִׂמְלָתוֹ שֶׁל מִי, רַב וְלֵוִי חַד אָמַר שִׂמְלָתוֹ שֶׁל יָרָבְעָם, וַחֲרִינָא אָמַר שִׂמְלָתוֹ שֶׁל אֲחִיָּה, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן מִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר שִׂמְלָתוֹ שֶׁל אֲחִיָּה, שֶׁדֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים לִהְיוֹת קוֹרְעִים בְּשָׁעָה שֶׁמַּחֲלֹקֶת בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד. וְדִכְוָותָהּ (שמואל א טו, כז): וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק בִּכְנַף מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע, מְעִילוֹ שֶׁל מִי, רַב וְלֵוִי חַד אָמַר מְעִילוֹ שֶׁל שָׁאוּל, וַחֲרִינָא אָמַר מְעִילוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר כְּנַף מְעִילוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, שֶׁדֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים לִהְיוֹת קוֹרְעִים בְּשָׁעָה שֶׁאֵין נְטִיעָתָן מִשְׁתַּבַּחַת. וְדִכְוָותָהּ (דברי הימים ב יג, כ): וְלֹא עָצַר כֹּחַ יָרָבְעָם, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל אַתְּ סָבוּר שֶׁיָּרָבְעָם הוּא שֶׁנִּגַּף לֹא נִגַּף אֶלָּא אֲבִיָּה, וְלָמָּה נִגַּף אֲבִיָּה, עַל יְדֵי שֶׁהֶעֱבִיר הַכָּרַת פְּנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ג, ט): הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם. רַבִּי אַחָא אָמַר עַל יְדֵי שֶׁהֶעֱמִיד עֲלֵיהֶם שׁוֹמְרִים שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ צוּרָתָן, דִּתְנֵינַן אֵין מְעִידִין עַל פַּרְצוּף פָּנִים עִם הַחֹטֶם, רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר עַל יְדֵי שֶׁחִסְּדָן בָּרַבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב יג, ח): וְעִמָּכֶם עֶגְלֵי זָהָב. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר עַל יְדֵי שֶׁבִּזָּה כְּבוֹד אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב יג, ז): וַיִּקָּבְצוּ עָלָיו אֲנָשִׁים רֵקִים בְּנֵי בְלִיַּעַל, קָרָא לַאֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי בֶּן בְּלִיַּעַל. וְרַבָּנָן אָמְרֵי עַל יְדֵי שֶׁבָּאת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַל יָדוֹ וְלֹא בִעֲרָהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (דברי הימים ב יג, יט): וַיִּרְדֹּף אֲבִיָּה אַחַר יָרָבְעָם, וּכְתִיב (מלכים א יב, כט): וַיָּשֶׂם אֶת הָאֶחָד בְּבֵית אֵל, וַהֲרֵי הַדְּבָרִים קַל וָחֹמֶר וּמָה אִם הַמֶּלֶךְ שֶׁמּוֹנֶה אֶת הַמֶּלֶךְ נִגְפּוֹ הַכָּתוּב, הֶדְיוֹט שֶׁהוּא מוֹנֶה אֶת הַהֶדְיוֹט עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

יג וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וגו' (רות ד, יא), אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה רֹב מְסַבִּין מִשֶּׁל לֵאָה, לְפִיכָךְ הוּא עוֹשֶׂה אֶת רָחֵל עִקָּר. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא רָחֵל הָיְתָה עִקָּרוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כט, לא): וְרָחֵל עֲקָרָה, עִקָּר. תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי, לְפִי שֶׁאָמְרוּ דְּבָרִים כְּנֶגֶד רָחֵל, לְפִיכָךְ נִקְרְאוּ בָּנִים לִשְׁמָהּ, דִּכְתִיב (ירמיה לא, יד): רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ. וְלֹא סוֹף דָּבָר לִשְׁמָהּ, אֶלָּא אֲפִלּוּ לְשֵׁם בְּנָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ה, טו): אוּלַי יֶחֱנַן ה' שְׁאֵרִית יוֹסֵף. וְלֹא סוֹף דָּבָר לְשֵׁם בְּנָהּ, אֶלָּא אֲפִלּוּ לְשֵׁם בֶּן בְּנָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא, יט): הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שַׁעֲשׁוּעִים.

יד וִיהִי בֵיתְךָ כְּבֵית פֶּרֶץ (רות ד, יב), אָמְרוּ כָּל בָּנִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לִתֵּן לְךָ יִהְיוּ מִן הַצַּדֶּקֶת הַזּוֹ. וְדִכְוָותָהּ (בראשית כה, כא): וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא, מַהוּ לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהָיָה יִצְחָק שָׁטוּחַ כָּאן וְרִבְקָה שְׁטוּחָה כָּאן וְאוֹמֵר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כָּל בָּנִים שֶׁאַתָּה עָתִיד לִתֵּן לִי יִהְיוּ מִן הַצַּדֶּקֶת הַזּוֹ. וְדִכְוָותָהּ (שמואל א ב, כ): וּבֵרַךְ עֵלִי אֶת אֶלְקָנָה וְאֶת אִשְׁתּוֹ, אָמַר בָּנִים שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִתֵּן לְךָ יִהְיוּ מִן הַצַּדֶּקֶת הַזּוֹ. וַיִּקַּח בֹּעַז אֶת רוּת וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, עִקַּר מוֹטְרִין לֹא הָיָה לָהּ, וְגָלַף לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִקַּר מוֹטְרִין.

טו וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל נָעֳמִי בָּרוּךְ ה' אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם (רות ד, יד), מָה הַיּוֹם הַזֶּה רוֹדֶה בָּרָקִיעַ, כָּךְ יְהֵא בְּזַרְעֵךְ, רוֹדֶה וְשַׁלִּיט בְּיִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. אָמַר רַבִּי חוּנְיָא מִבִּרְכוֹתֵיהֶן שֶׁל נָשִׁים לֹא נִתְקַעְקְעָה בֵּיצָתוֹ שֶׁל דָּוִד בִּימֵי עֲתַלְיָהוּ. וְרַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר שָׁמָּה כְּתִיב (בראשית יט, לב): וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע, אֵין כְּתִיב כָּאן בֵּן, אֶלָּא זָרַע, אוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁהוּא בָּא מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאֵיזֶה זֶה, זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ.

טז וְהָיָה לָךְ לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת שֵׂיבָתֵךְ וגו' (רות ד, טו), רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשִּׁבְעָה רָאשֵׁי הָאָבוֹת הָאֲמוּרִין לְהַלָּן (דברי הימים א ב, טו): אֹצֶם הַשִּׁשִּׁי דָּוִד הַשְּׁבִיעִי. רַבִּי נְחֶמְיָה אָמַר מִשִּׁבְעָה הַמְפֹרָשִׁין כָּאן, פֶּרֶץ, חֶצְרוֹן, רָם, עַמִּינָדָב, נַחְשׁוֹן, שַׂלְמוֹן, בֹּעַז.

פרשה ח

א רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא פָּתַח (תהלים ד, ה): רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ, אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַד אֵימָתַי הֵם מִתְרַגְּזִים עָלַי וְאוֹמְרִים לֹא פְסוּל מִשְׁפָּחָה הוּא, וְלֹא מֵרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה הוּא. (תהלים ד, ה): אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם, אַף אַתֶּם לֹא בָאתֶם מִשְּׁתֵּי אֲחָיוֹת, אַתֶּם רְאוּ מָה עִקַּרְכֶם, וְדוֹמוּ סֶלָה. וְאַף תָּמָר שֶׁלְּקָחָהּ יְהוּדָה זְקֶנְכֶם, לֹא מִפְּסוּל מִשְׁפָּחָה הוּא, אֶלָּא בִּתּוֹ שֶׁל שֵׁם בֶּן נֹחַ, מָה אַתֶּם יֵשׁ לָכֶם יוֹחֲסִים, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲבִיָּה אָמַר אַרְגִּיז יִצְרָךְ וְאַל תֶּחֱטָא. וְרַבָּנִין אָמְרִין אַכְעִיס יִצְרָךְ וְלֹא תֶחֱטָא. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פָּרֶץ (רות ד, יח), אָמַר רַבִּי אַבָּא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה, פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים, וְאֵלֶּה, מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים וכו' [כדאיתא בבראשית רבה פרשה יב עד בשרו שישמעאל עשה תשובה, עד כאן]. וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת רָם (רות ד, יט), וְלֹא יַרְחְמְאֵל הָיָה בֶּן קַדְמָאי (דברי הימים א ב, ט): וּבְנֵי חֶצְרוֹן אֲשֶׁר נוֹלַד אֶת יְרַחְמְאֵל וְאֶת רָם וְאֶת כְּלוּבָי, אֶלָּא שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה כְּנַעֲנִית לְהִתְעַטֵּר בָּהּ, דִּכְתִיב (דברי הימים א ב, כו): וַתְּהִי אִשָּׁה אַחֶרֶת לִירַחְמְאֵל וּשְׁמָהּ עֲטָרָה. וְרָם הוֹלִיד אֶת עַמִּינָדָב וְשַׂלְמוֹן, אֶלָּא עַד כָּאן עָשׂוּ סֻלָּמוֹת לַנְּשִׂיאִים, מִכָּאן וְאֵילָךְ עָשׂוּ סֻלָּמוֹת לַמְּלָכִים. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח (תהלים מ, ח): אָז אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי, שִׁירָה הָיִיתִי צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁבָּאתִי, וְאֵין אָז אֶלָּא שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, א): אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, מִכְּלַל לֹא יָבֹא הָיִיתִי, וּבָאתִי, (תהלים מ, ח): בִּמְגִלַּת סֵפֶר כָּתוּב עָלָי, בִּמְגִלָּה (איכה א, י): אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא יָבֹאוּ בַקָּהָל לָךְ. בְּסֵפֶר (דברים כג, ד): לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי, וְלֹא דַיּוֹ שֶׁבָּאתִי, אֶלָּא בִּמְגִלָּה וּבְסֵפֶר כָּתוּב עָלָי, בִּמְגִלָּה, פֶּרֶץ, חֶצְרוֹן, רָם, עַמִּינָדָב, נַחְשׁוֹן, בֹּעַז, עוֹבֵד, יִשַׁי, דָּוִד. בְּסֵפֶר (שמואל א טז, יב): וַיֹּאמֶר ה' קוּם מְשָׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא. רַבִּי הוּנָא אוֹמֵר כְּתִיב (בראשית ד, כה): כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר, זֶרַע הַבָּא מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאֵיזֶה זֶה, זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. רַבִּי בֶּרֶכְיָה וְרַבִּי סִימוֹן, מָשָׁל לְמֶלֶךְ

שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְנָפְלָה מַרְגָּלִית מֵעַל רֹאשׁוֹ, עָמַד הַמֶּלֶךְ וְכָל פָּמַלְיָא שֶׁלּוֹ שָׁם, וְהָיוּ עוֹבְרִים וְשָׁבִים אוֹמְרִים מַה טִּיבוֹ שֶׁל מֶלֶךְ וְכָל פָּמַלְיָא שֶׁלּוֹ כָּאן, רָאוּ, אָמְרוּ נָפְלָה מַרְגָּלִית מֵעַל רֹאשׁוֹ. מָה עָשָׂה צָבַר אֶת הֶעָפָר וְהֵבִיא מַכְבְּרוֹת וְכָבַר אֶת הַצִּבּוּר וְלֹא מְצָאָהּ, וְהַשֵּׁנִי, וְלֹא מְצָאָהּ, וְהַשְּׁלִישִׁי, וּמְצָאָהּ. אָמְרוּ מָצָא הַמֶּלֶךְ אֶת מַרְגָּלִיתוֹ. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לְאַבְרָהָם (בראשית יב, א): לֶךְ לְךָ, לֶךְ הָיִיתִי מְצַפֶּה, מַה צֹּרֶךְ הָיָה לִי לְיַחֵס שָׁם, אַרְפַּכְשַׁד, שֶׁלַח, עֵבֶר, פֶּלֶג, נָחוֹר, תֶּרַח, אֶלָּא בִּשְׁבִילְךָ (דברי הימים א א, כז): אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם, (נחמיה ט, ח): וּמָצָאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ. כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד, מַה צֹּרֶךְ הָיָה לִי לְיַחֵס פֶּרֶץ, חֶצְרוֹן, רָם, עַמִּינָדָב, נַחְשׁוֹן, שַׂלְמוֹן, בֹּעַז, עוֹבֵד, יִשַׁי, לֹא בִּשְׁבִילְךָ (תהלים פט, כא): מָצָאתִי דָּוִד עַבְדִּי.